

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANA BİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YERLEŞME SORUNU VE ÇÖZÜM
ARAYIŞLARI: KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ABDULBAKİ ORAK

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANA BİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YERLEŞME SORUNU VE ÇÖZÜM
ARAYIŞLARI: KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ABDULBAKİ ORAK

Danışman: DOÇ. DR. MEHMET ÜNLÜ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz Ortadoğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi 508615009 no'lu Abdulbaki ORAK'ın hazırladığı **“Suriyeli Mültecilerin Yerleşme Sorunu ve Çözüm Arayışları: Kahramanmaraş Örneği”** konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması ve sözlü sınavı Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 16. maddesi uyarınca **06.02.2019** tarihinde saat **10.00**'da yapılmış sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin **..KABUL...** ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Mehmet ÜNLÜ	Kabul	
Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR	Kabul	
Prof. Dr. Mesut DOĞAN	Kabul	

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun **..06/02/2019** tarih ve **2019/21-06** sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. İsmail Safa ÜSTÜN

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

ÖZET

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YERLEŞME SORUNU VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI: KAHRAMANMARAŞ ÖRNEĞİ

Günümüzde dünyanın en önemli sosyal problemlerinden biri göç ve göçmen sorunudur. Ortaya çıkma nedenleri itibariyle yaygın olarak bilinen göç çeşitleri, temelde iki şekilde olmaktadır. Birincisi isteğe bağlı göç, bu durum müspet göç olarak da açıklanabilir. İkincisi ise zorunlu göçtür. Konumuzu ilgilendiren göç türü ise zorunlu göçün çeşitlerinden olan savaş nedeniyle kişilerin yaşamış oldukları sorunlar sonucunda memleketini, evini, tarlasını, işini, işyerini ve hatta geçmişini terk etmek zorunda kaldığı göç türüdür. Türkiye'ye 2011 yılında bugüne kadar Suriye'den savaş nedeniyle gelen yaklaşık 3.550.000' civarında göçmen bulunmaktadır. Bunların 230.000'ne yakın bir kısmı çadır ve konteyner kentlerde misafir edilirken, geriye kalan yaklaşık 3.320.000'ne yakın bir kısmı ise kendi imkânları ile Türkiye'deki 81 ilimize dağılmış şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu çalışmamızda ise bahsi geçen Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları yerlerde yaptığımız araştırma ve gözlemlerimiz neticesinde görebildiğimiz sosyal alanlardaki sorunları ele alınacaktır. Elbette, birçok sorunu bulunan göçmenlerin her meselesini bu çalışmada ele almak mümkün olmayacaktır. Ancak bu çalışmada daha çok barınma, eğitim, sağlık ve istihdam sorunlarına dikkat çekilecek olup, bu alandaki muhtemel sosyal politika araçları ile çözüm bulmaya yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelime: Suriyeli Göçmenler, Mülteci, Zorunlu Göç, Barınma, İstihdam

ABSTRACT

THE SETTLEMENT PROBLEM OF SYRIAN REFUGEES AND THE SEARCH FOR SOLUTION: THE CASE OF KAHRAMANMARAŞ

One of the most important social problems in the world today is the issue of immigration and migration. The types of migration commonly known for their emergence in the world are basically two forms. First level voluntary migration can also be explained as this positive migration. The second is forced migration. The type of immigration that interests' locality is the type of immigration that forced people to leave their home country, home, business, workplace and even the past as a result of the problems that people have experienced because of war, which is a kind of forced migration. In Turkey, there are approximately 3,550,000 immigrants who came to Turkey from Syria due to the war so far since 2011, Nearly 230,000 of them are being welcomed in tents and container cities. Nearly 3,320,000 of them are still living their lives dispersed to 81 cities in Turkey with their own capabilities and government aid. In this study, the problems of Syrian immigrants where they live are discussed. Of course, it will not be possible to address all the issues of immigrants who have many problems in this work. However, in this study, more attention will be paid to the problems of housing, education, health and employment proposals for finding solutions with possible social policy tools will be made in this area.

Keywords: Syrian Migrants, Refugees, Forced Migration, Shelter, Employment.

ÖNSÖZ

Eğitim hayatına başladığım andan itibaren benden hiçbir yardımı esirgemeyen, teşvik ve önerileri ile bu ęalıřmanın tamamlanmasında ęok önemli katkıları olan değerli hocalarım Prof. Dr. Ramazan ÖZEY'e, Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR'a, Arş. Gör. Salih YILDIRIM'a yüksek lisansa başlamamda ve tamamlanmasında yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Mehmet ÜNLÜ'ye ęok teşekkür ediyorum. Ayrıca tez jürisinde yer alarak bizleri onurlandıran Prof. Dr. Mesut DOĞAN hocama ayrıca teşekkür ediyorum. Aynı şekilde tez yazım aşamasında beni en iyi şekilde yönlendiren ve ęalıřmanın amacına ulaşması için ęok kıymetli tavsiyelerde bulunan değerli hocalarım ve hayatımın her safhasında bana destek olan aileme, teşekkürlerimi sunmayı borę bilirim.

Abdulkaki ORAK

İstanbul – 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Tanımlar.....	6
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	8
2.1. Araştırmanın Amacı.....	8
2.2. Araştırmanın Yöntemi	8
2.3. Araştırma Verilerinin Toplanması	9
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
3. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	10
4. GÖÇ'ÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	20
4.1. Göç Olgusu ve Göç Tanımlamaları	20
4.2. Göç Türleri ve Nedenleri	23
4.2.1. Bireysel Göç	24
4.2.2. Kitlesel Göç	24
4.2.3. Zorunlu Göç.....	25
4.2.4. Serbest (Seçmeli) Göç	26
4.2.5. Mülteci Göçü	26
4.2.6. Geçici Göç	27
4.2.7. Kalıcı Göç	28
4.2.8. İşçi Göçü	29
4.2.9. Beyin Göçü	30
4.2.10. İç Göç.....	33
4.2.11. Dış Göç	33
4.2.12. Gönüllü Göç.....	34
4.2.13. Zorunlu Göç.....	35
4.2.14. Düzenli Göç	36

4.2.15. Düzensiz Göç.....	36
4.3. Göç Teorileri.....	37
4.3.1. Ravenstein’ın Göç Kanunları.....	37
4.3.2. Everett S. Lee (İtme Çekme Teorisi)	40
4.3.3. Kesişen Fırsatlar Teorisi	42
4.3.4. Network (Ağ) Teorisi.....	433
4.3.5. Fayda - Maliyet Yaklaşımı	44
4.3.6. Seçkinlik Yaklaşımı	46
4.3.7. Marksist Teori.....	46
5. GÖÇ İLE İLGİLİ ULUSLARARASI MEVZUAT VE DÜZENLEMELER.....	48
5.1. Göç İle İlgili Uluslararası Mevzuat ve Yükümlülükler	48
5.2. Uluslararası Alanda Göç İle İlgili Örgütsel Yapılanma.....	49
6. SURİYE KRİZİ VE TÜRKİYE’DE SURİYELİ SIĞINMACILAR SORUNU .	49
6.1. Suriye Krizi’nin Nedenleri ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar	49
6.1.1. İç Savaşın Nedenleri	51
6.1.2. Protestoların Savaşa Dönüşmesi	51
6.2. Uluslararası Sonuçları ile Birlikte Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar Sorunu	53
6.2.1. Hukuksal Tanımlama ve Statü Sorunu	53
6.2.2. Uluslararası Hukuka Göre Sığınmacı Hakları	60
6.2.3. Açık Kapı Politikası ve Sonuçları.....	63
6.2.4. Sorunun Ekonomik ve Sosyolojik Boyutları	64
7. TÜRKİYE’DE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇ YÖNETİMİ.....	66
7.1. Türkiye’de Dönemsel Bağlamda Göç Politikaları ve Göç Mevzuatı	67
7.1.1. 1923- 1960 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları	69
7.1.2. 1960- 1980 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları	70
7.1.3. 1980- 1999 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları	71
7.1.4. 1999 ve Sonrası Dönem Uygulanan Göç Politikaları	71
8. TÜRKİYE’DE “SURİYELİ SIĞINMACILAR” VE GÖÇ YÖNETİMİ.....	74
8.1. Sorunun Tanımlanmasına Yönelik Girişimler, Teşhis Aşaması.....	74
8.2. “Suriyeli Sığınmacılar” Sorununun Yönetimi	74
8.2.1. İkamet Tezkeresi Harcı	74
8.2.2. Sağlık	75

8.2.3. Eğitim.....	76
8.2.4. Barınma ve Beslenme	77
8.2.5. İstihdam ve İş.....	77
8.2.6. Psikolojik	78
8.2.7. Hassas Grupların.....	78
8.2.7.1. Refakatsiz Çocuk Mülteciler	78
8.2.7.2. Aile İçi Şiddet Mağdurları	79
9. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SURİYELİ SİĞINMACILARIN DURUMLARI İLE İLGİLİ GENEL KARŞILAŞTIRMALAR.....	80
9.1.Dünya’da Suriyeli Sığınmacıların Durumu	80
9.2. Avrupa Birliğinde Suriyeli Sığınmacıların Durumu.....	81
9.3.Türkiye’ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri	83
10. SURİYELİLERİN YERLEŞTİRİLMESİ VE ENTEGRASYONU.....	85
10.1. Kamp Yerleştirmeleri	87
10.2. Kamp Dışı Yerleştirmeler	91
10.3. Uydu Kent Yerleştirmeleri.....	94
10.4. Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Çalışmaları	96
11. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	104
11.1. Sonuç	104
11.2. Öneriler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 106
KAYNAKÇA.....	108

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın
Afrika İHHŞ	: Afrika İnsan ve Halklarının Hakları Şartı
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Amerikan İHS	: Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
MSHS	: Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
Vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

“İnsanlar yemek ve uyumak için yaşıyor. Özlenecek başka bir şey yok.” (Hatay Misafirhanesinde tutulan Moritanyalı Mülteci) (HYD Mülteci Raporu, 2006)

“12 yaşımdan beri korkuyla yaşadım ve hayatımda huzura kavuşamadım. Geleceğin farklı olup olmayacağını merak ediyorum.” (Kongo asıllı kaçak göçmen)” (Yaghmaian, 2007: 147).

Arap Baharı olarak ifade edilen Orta Doğu'daki gelişmeler, küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyada yankılanmış ve birçok ülkeyi etkilemiştir. Orta Doğu'daki birçok ülkede çeşitli olaylar ve çatışmalar yaşanmıştır. Bazı ülkelerde, bu olaylar en ciddi boyutlarda gerçekleşmiş ve sonra bir iç savaşa dönüşmüştür. Ve Suriye'deki olaylar nedeniyle, Suriyeliler çeşitli ülkelerde sığındılar. 2011'den bu yana Türkiye'de çok sayıda Suriyeli mülteci gelmiş. Bu sığınmacılar ülke genelinde dağınık durumdadır.

Kahramanmaraş, Suriye'deki olayların ardından sığınmacıların gelmeye başladığı şehirlerden biridir. Resmi rakamlara göre, Kahramanmaraş, 85.000'den fazla sığınmacıya ev sahipliği yapıyor. Ancak, informel tahminler bu sayının çok daha yüksek olduğunu gösteriyor. Elbette, ülkelerinden kaçan ve farklı yerlere giden sığınmacılar üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir, ancak sığınmacıların ayrılışı sadece onları etkilemez. Aynı zamanda yerel halkı çeşitli şekillerde etkiler.

Kahramanmaraş kapalı ve muhafazakar bir sosyal yapıya sahiptir. Kahramanmaraş halkı ilk başta Suriye'deki olaylar nedeniyle meydana gelen göçle gelen sığınmacıları ile dostane ve yardımsever bir şekilde karşılandı. Ancak, sığınmacılar yoğun bir şekilde gelmeye devam etmiş, bazı sorunlara neden olmuştur. Bazı yerlerin sığınmacılar tarafından yoğun kullanımı, ekonomik anlamda bazı sorunlar, güvenlikle ilgili endişeler, menşe yerine uygun davranışların bulunmaması yerel halkta bazı endişelere neden olmaktadır.

Bu sözler, Türkiye'deki diğer birçok yerde olduğu gibi, Türkiye'de de mültecilerin duygularını ifade ediyor. Gelişmiş veya az gelişmiş ülkelerde bulunan mülteciler, vatandaşlarının hayal bile edemediği yerlerde var olmayı zor bulmaktadır.

Birçoğu ses çıkarmıyor, bile ilan edemiyor, dinlemiyor. Çünkü onların insanlıktan kovulan dünyayı temsil ettiklerini biliyoruz. Bazen devrilmiş teknelere ne zaman boğulacaklarını ya da bazen kamyon kasalarına yakalandıklarını biliyorlar, ancak aslında herkesin önünde ve kimsenin göremediği yerlerde yaşıyorlar.

Tarihsel olarak, uluslararası göç her zaman mevcut olmasına rağmen, baskın ekonomik sistemin değişmesiyle birlikte göç kalıplarının değiştiği gözlemlenmiştir (Fassmann ve ark., 2009: 4). Bununla birlikte, küreselleşme ile birlikte dünyadaki göç hareketleri yoğun ve niceliksel olarak yoğunlaşmıştır ve hem yasal göç ile yasadışı göç ve iltica hareketlerinin sayısı büyük sayılara ulaşmıştır ve daha fazla ülkeyi kapsamaktadır. Başka bir deyişle, dünyanın her yerinden insanların hareket ve göçlerindeki artış, küreselleşmenin kaçınılmaz sonuçları olarak kabul edilmektedir. Küreselleşmenin insani boyutu olarak adlandırılan ekonomik göç, devletlerin kültürü, ekonomisi ve politikaları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. İnsanlar ülkelerini çeşitli nedenlerle terk edip diğer ülkelere göç etmektedir ve hiçbir ülke kendisini göçün sonuçlarından soyutlayamaz. Yoğun göçün sosyal, ekonomik ve politik sonuçları uluslararası düzeyde toplumların gündemini işgal ediyor; Menlik göç olgusu "hem devletlerin hem de sivil toplum kuruluşlarının temel sorunlarından biridir.

Arap Baharının Suriye'de 2011'de ortaya çıkan etkisi, Suriye iç savaşından Türkiye'ye göçle başladı. Burada ele almamız gereken sorun, bu çalışmada kullandığımız "Suriye" ye tabi. Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi rezervasyon nedeniyle Suriye'den gelen göçmenlere mülteci ve sığınmacı statüsü verilemiyor. Koşullu mülteci statüsü, üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Avrupa ülkesi olmayan ülkelere geçici olarak verilir. Mülteciler, sığınmacılar veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen şahıslar ikincil korunmadan yararlanmaktadır. Bununla birlikte, ikincil koruma, toplu göçlerde uygulanamaz. Bu nedenle, Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireyler, Türkiye'de bulunamayan ve geçici koruma statüsü veren göçmenlerin statüsünden yararlanmaktadır. Araştırmada geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli bireylerin tanımı uzatılmamış ve Sur Suriyeliler kısımları kullanılmıştır. Çalışmada "Suriyeliler" ifadesi; mülteci, sığınmacı, koşullu mülteci, ikincil koruma durumlarından birini temsil etmemektedir. Nisan 2011'de 252 kişilik bir grubun göçüyle başlayan

Suriye göçü zamanla artmaya devam etti. Türkiye şu anda yaklaşık 3,5 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapıyor. Türkiye'nin son yeddi yılını (2011 - 2018) Suriyelilere kamu harcaması yapılırken 9 milyar doların üzerine çıkmıştır (Çakmak Ünsal, 2018: 3). Dünyadaki çoğu Suriyelinin olduğu ülke sayısı Türkiye'dir. Suriyelilerin fazlalığı yalnızca göç politikalarıyla ilgili değil; eğitimden sağlığa, meslekten istihdama. Suriyelilere hizmet sağlanmasının ötesinde, Suriyelilerin çeşitli iş kollarına dahil edilmesi göç politikasının kapsamını genişletmiştir.

Bugün, göç kuşkusuz dünyadaki birçok ülke için en önemli ve en zor sorunlardan biridir. Geçmişten daha iyi erişilebilirlik ve belirli bölgelerde devam eden yoksulluk, çatışma, savaş ve gelişmiş illerde, bölgelerde ve ülkelerde daha iyi yaşam olanakları, binlerce ülkede ve ülkede eğitim, sağlık ve iş yeri gibi çekici faktörler değişiyor. Ancak bu hareketlilik coğrafyaya, politik, sosyal, kültürel, etnik, dini vb. birçok etkiye ve soruna neden olabilir. Her şeyden önce, göçmenler yaşadıkları topluma uyum sağlama konusunda sorun yaşıyorlar ve göçmen sayısı bir kerede çok fazla ise, derhal kabul görmeyi kabul etmiyorlar. Kuşkusuz, göçmen nüfusun gıda, barınma, istihdam, sosyal yaşam ve kültür üzerindeki etkisi büyük bir paya sahiptir.

Ülkeler sürekli krizlerle karşı karşıya. Kriz, ülkelerde olduğu gibi ülkelerde de yaşanmaktadır. Ülkelerdeki krizler büyüyor ve bölgesel veya uluslararası krizlere neden oluyor. Bu bağlamda, kriz meydana geldiğinde iyi yönetilmelidir. Arap halklarının demokrasi, özgürlük ve insan hakları talepleri nedeniyle ortaya çıkan isyanlar 2010 yılında Tunus'ta başladı ve Orta Doğu'daki birçok ülkeyi etkiledi. 2011'de Suriye'de başlayan iç karışıklık, kısa sürede birçok insanın ölümüne neden olan bir iç savaşa dönüştü. Zor şartlar altında hayatta kalmak için mücadele eden Suriye vatandaşlarının bir kısmı ülkelerini terk etmek zorunda kaldı. Kalan Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu, göç ettikleri yerlerde daha büyük zorluklarla mücadele etmek zorunda kaldı, Türkiye'ye yönlendirildi. Suriye'de iç kargaşanın başlamasının ilk günü olan Türkiye, bazılarının Türkiye sınır bölgelerinde geçici kamplara yerleştirilmesinden bu yana sığınmacıların getirdiği kapı açık başvuruları ile kabul edildi; çoğu ülkenin farklı yerlerinde yaşar. Türkiye'nin yoğun göç ve Suriyeli mültecilere plansız ve kontrolsüz giriş yapmak için hazırlıksız; ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları ve ülke

vatandaşlarının yaşamları. Bu çalışmada, Türkiye'nin göç politikasındaki eksikliklere ve yanlışlıklara vurgu yaparak, sürdürülebilir bir göç politikasının uygulanması için tehdidin ortadan kaldırılmasını mümkün kılan, bazı önerilerde bulunacaktır (Akkoyunlu Ertan ve Ertan, 2017: 10).

Göç ve göçmen ilişkilerinin karmaşık ve kavraması zor olduğu açık bir gerçektir. Bununla birlikte, çağımızda küreselleşme olgusu da bu karşılıklı ilişkiyi etkilemekte ve karmaşıklştırmaktadır. Bu karmaşık yapı göç çalışmalarının önündeki en büyük engeldir. Bu nokta, doğru bir analize ulaşmak için göçmenleri ve göçmenleri ayırarak çalışmayı özelleştirmektedir.

Bu bağlamda bu yüksek lisans tez çalışmasına ilişkin yapılan literatür taramasında ulaşılabilen kaynaklar çerçevesinde Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik göç politikası ve göç yönetimini ele alan çalışmaları yeterli olsa da çok geniş kapsamlı çalışmaların olmadığı Türkçe literatürde ise bu konunun teorik bağlamda ele alınmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ortaya çıkan bu sonuçtan hareketle, bu çalışmada Suriyeli göçünün Türkiye açısından, gerek teorik gerekse pratikteki uygulamaların bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesinin Türkçe literatüre bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma'da nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış, çalışmanın konusu tarihsel bir yaklaşımla değerlendirmeye tabi tutulmuş ve teorik altyapı uygulamadaki olaylar ile ilişkilendirilmiştir. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik göç politikası ve göç yönetimini ele alındığı bu çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın birinci bölümünde konunun önemi, amacı yöntemi ve çalışma planı hakkında bilgilere değinilmiştir. İkinci bölümde bu çalışmanın ne gibi farklar ve katkılar sunacağına daha iyi anlaşılması bakımından çalışma konusu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, göç kavramı çerçeve açısından değerlendirilmiş, göç ile ilgili yapılmış olan tanımlara yer verilerek, BM, AB, ILO gibi uluslararası örgütlerin yaptığı tanımlar ve Cenevre sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerde yer alan tanımlar yer almaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, göç ile ilgili uluslararası mevzuatlar ve düzenlemeler konusu incelenmiş UNHCR'nin kurumsal yönetmeliklerinden, Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelere ve BM ve UNHCR ile ilgili açıklamalar yer verilmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Türkiye'de göç olgusu, ulusal mevzuat ve göç yönetimi konusu ele alınmış; Cumhuriyetten itibaren Türkiye'de yaşanan iç ve dış göçler dönemler halinde sınıflandırılarak, açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Almanya'ya işçi gönderimi; Afganlılar, Peşmerge ile PKK sorunu bağlamında yaşanan iç göçlere değinilmiştir ve sivil toplum örgütlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın altıncı bölümünde, Suriye krizi ve Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar sorunu kavramı ele alınmıştır. Arap baharı ve Suriye'de Arap baharının sonuçlarından adım adım bahsedilerek, Türkiye'de hukuki mevzuat karşısında Suriyeli sığınmacılara ne ad ya da statü verileceğiyle ilgili tartışma ve kararlara açıklanmaya çalışılmıştır. Uluslararası alanda uygulanan açık kapı politikası, ülkelerin sorumlulukları ve Türkiye'nin bu politika bağlamında yaptığı çalışmalar belirtilmiş, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye getirdiği ekonomik yük ve sosyal sorunlardan istatistiksel veriler ışığında anlatılmıştır.

Çalışmanın yedinci bölümünde, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar sorununun yönetimi kavramı ele alınmıştır. Suriyeli sığınmacıların sorunu ile ilgili kamuda yapılan toplantılar, girişimler ve alınan kararlardan belirtilmiş, alınan kararların nasıl hayata geçirildiğinden söz edilmiştir.

Çalışmanın sekizinci bölümünde, Dünyada ve Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların durumları ile ilgili genel karşılaştırmalarından bahsedilmiştir. Son olarak dünyada ülkelerin kabul ettiği Suriyeliler ve bu ülkelerdeki durumları ile Türkiye arasında bir karşılaştırma yapılmış ve verilerle desteklenmiştir.

Çalışmanın dokuzuncu bölümünde Suriyeli sığınmacıların yerleşme sorunu ve çözüm arayışları üzerine bir araştırma yapılmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde ise, çalışma kapsamında yapılan literatür taraması doğrultusunda elde edilen veriler ışığında genel bir değerlendirme yapılmış ve elde edilen bulgular sıralanarak konuya ilişkin çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Tanımlar

Mülteci: “Ülkesinden kaçmış ve geri döndüğü takdirde şiddet ve zulüm riskiyle karşılaşabileceği için “uluslararası korumaya” ihtiyaç duyan kişidir. Bu terim, savaşımlardan kaçan insanları da kapsamaktadır. Terimin kökleri, 1951 Mülteci Sözleşmesi, 1967 Protokolü ve 1969 tarihli Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi başta olmak üzere uluslararası yasal çerçevede bulunmaktadır. Bireysel olarak başvurarak mülteci statüsü alınabileceği gibi büyük akınlar olması durumunda varışta mülteci olarak da statü alınabilir. Mülteciler, gönüllü olmadığı takdirde, kesin bir suretle ülkelerine geri gönderilemezler” (UNHCR Türkiye, 2019).

Sığınmacı: 1951 Sözleşmesi’nin 1. maddesinin (A) fıkrasının 2. bendinde belirtilmiş nedenlerden dolayı, başka bir ülkeye “ilgili ulusal ve uluslararası belgeler çerçevesinde” korunmak için yetkili bir makama başvuran ve yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kimselerdir (IOM, 2011). Sığınmacı, mültecilik statüsüne uygun olmadığı tespit edilirse, insani veya diğer ilgili gerekçelerle kalmak için izin sağlanmadıkça, bu kişiler ülkeyi terk etmelidir ya da sınır dışı edilebilmektedir (Çakran ve Eren, 2017: 6).

Ülkesi içinde yerinden edilmiş kişi: Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri. Bu göç, geçici veya daimi olabilir. İç göçmenler, menşei ülke içinde yer değiştirebilirler, ama yine menşei ülkede kalırlar (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 27).

Vatansız insan: “Herhangi bir ülkenin tabiiyetine sahip olmayan kişidir ve bu sebeple, insan haklarından ve vatandaşlığı olan insanların eriştiği hizmetlerden faydalanamazlar. Bir kişi aynı zamanda hem vatansız hem de mülteci olabilir” (UNHCR Türkiye, 2019).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle milyonlarca insan Türkiye'ye sığınmıştır. Gelen sığınmacılar Türkiye'nin çeşitli kentlerine yerleşmişlerdir. Bu kentlerden biri olan Kahramanmaraş'ta da 80.000'in üzerinde sığınmacı yaşamaktadır. Sığınmacıların bir kısmı kampta yaşarken çok büyük bir kısmı kentin çeşitli yerlerine dağılmış durumdadır. Sığınmacılar evlerini, yurtlarını terk ederek geldikleri yerlerde çok çeşitli zorluklar yaşamışlardır ve muhtemelen yaşamaya devam edeceklerdir. Ancak madalyonun bir de diğer yüzü vardır. Sığınmacıların farklı dil, kültür, aile yapısı, alışkanlıklar, gelenek ve göreneklere sahip olmaları, gelinen kente ve kent halkına uyum sağlayamamaları, kentin ekonomik yapısı ve güvenliğine olumsuz etkileri, yerli halkın görüş ve düşüncelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Kahramanmaraş'ta yerel halkın resmi açıklamaların çok daha üzerinde bir sığınmacı olduğuna inandıkları görülmektedir. Sığınmacılar nedeniyle siyasi iktidara bakış açısının büyük ölçüde olumsuzlaştığı da diğer önemli bir noktadır. Ayrıca sığınmacılara yapılan yardımların yeterli olduğu, hatta pek çok vatandaşa göre fazla bile olduğu ifade edilmesi gereken bir diğer noktadır. Ekonomik anlamda bakıldığında işyeri sahibi olmaları ve düşük ücretle çalışmaları yerli halkı rahatsız eden bir durumdur. Özellikle esnaf, sığınmacıların işyeri sahibi olmalarına karşı gelmektedir. Ayrıca sığınmacıların düşük ücretle çalışmalarının da işsizliği arttırdığı öne sürülmektedir.

Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin yerleşme sorunu ve Kahramanmaraş özelinde çalışmanın yapılması amaçlanmaktadır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Yöntemsel olarak göç çalışmalarında makro ve mikro olmak üzere 2 temel eğilim vardır. Bunlar, sonuçları ve etkilerinin araştırıldığı makro düzeyde sonuçlara ulaşmayı planlayan makro ve göç edenlerin deneyimlerine ve bu deneyimlerin birey için ne anlama geldiğine odaklanan, ayrıntıları açığa çıkarmayı hedefleyen mikro çalışmalardır (Kümbetoğlu, 2016: 50). Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemleri

kullanılmıştır ve bahsi geçen yönelimlerden mikro düzeyde ayrıntıları yakalamayı hedefleyen kategoriye dâhildir (Neuman (2016: 131).Yorumlayıcı sosyal bilim olarak da adlandırılan nitel araştırma yönteminin hedefini, “toplumsal yaşama dair bir anlayış geliştirmek ve insanların doğal ortamlarda nasıl anlam oluşturduğunu keşfetmek” olarak açıklar. Ona göre, “incelenen insanlar için neyin anlamlı ya da önemli olduğunu ya da bireylerin gündelik yaşamı nasıl deneyimlediğini öğrenmek” nitel araştırmanın amacını oluşturmaktadır (Neuman, 2016). Bu çalışmada, araştırmanın kapsamına giren kadınların savaş sonrası yerleştikleri mekânlarda “var kalma” adına kurdukları stratejileri ve gündelik hayat deneyimlerini daha iyi kavramak adına, kendi hayat deneyimlerini kendi anlatılarıyla dinlemek, kendilerini ifade etme şekillerinin, fikirlerinin, düşüncelerinin dikkate değer olduğu ve onları bu hususta sınırlandırmamak için diğer yöntemlere nazaran daha uygun düştüğü düşünüldüğü için nitel yöntemlerin kapsamına giren derinlemesine mülakatlar ve bu mülakatların özelinde yapılan söylem analizi tercih edilmiştir Creswell (2015: 186). Temaların, ortak bir kanıya varmak için derlenmiş kodlardan oluşan geniş bilgi birimleri olduğunu söyler. Bu çalışma kapsamında yapılan analizler sonucu temalar belirlenmiş, bu temalar literatürle ilişkilendirilerek çalışmanın bulgular kısmını oluşturmuştur.

2.3. Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanması aşamasında, Kahramanmaraş Valiliğinden, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş Göç İdaresi, Kahramanmaraş Çadır Kent, Yayımlanmış olan bilimsel makaleler, kütüphane taraması ve internet kaynaklarından veri toplanması ve kaynak oluşturulması yapılmıştır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışma Kahramanmaraş'taki Suriyeli Mültecilerin Yerleşme Sorunu ve Çözüm Arayışları Kahramanmaraş Örneği olarak sınırlandırılmıştır.

3. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan literatür taraması doğrultusunda doğrudan “Suriyeli Mültecilerin Yerleşme Sorunu Ve Çözüm Arayışları: Kahramanmaraş Örneği” ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda göç, göçmen, sığınmacı, savaş ve göç politikası ile ilgili tez, kitap, makale gibi ikincil kaynaklara erişim sağlanmaya çalışılmıştır. Ulaşılan kaynakların tamamına bu bölümde yer vermek mümkün olmadığından konu ile doğrudan ilişkilendirilen kaynaklara yer verilmiştir. Bu bağlamda konu ile ilgili olarak önceden yapılan çalışmalara bakıldığında:

Yücel (2011), “AB’nin Orta Doğu Perspektifinden Suriye Politikası” isimli makale çalışmasında: Avrupa Birliği'nin Orta Doğu politikası, Avrupa tarihi ve jeostratejik gerçekleri etrafında şekillenir. Bu Avrupa koşulları nedeniyle, AB'nin politik perspektifi ve ABD'nin bölgeye ve kendisini konumlandırmak istediği perspektifleri Washington merkezli politikalar için tutarsızlık gösterebilir ve şüpheler yaratabilir. Özellikle George W. Bush yönetiminin ikinci aşamasından sonra, Transatlantik ilişkilerin daha önemli olduğu Washington’da politika oluşturma süreci hala var olsa da, ABD ile Avrupa arasında bölgesel ve bölgesel konum bakımından farklılıklar var.

Öztürk (2012), “Avrupa Birliği'nin İran ve Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi” isimli makale çalışmasında, AB, Türkiye'nin İran ve Suriye'ye yönelik politikasının bölgesel emelleri üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği (AB) üyeliği için, bu sürece pazarlık ederken, tarafların birçok alanda belirli bir düzeyde yakınsama hedefine ihtiyacı var. İran'ın nükleer programında durgunluk göstermesi ve bir süredir nükleer tesislere askeri saldırılar yapma tehdidinin artması nedeniyle yakınsama derecesinin ölçülmesi daha da önem kazanıyor. Suriye'deki ve gelecekteki insani ve politik kriz konusundaki belirsizlik, aynı şekilde olmasa da, Türkiye ve AB'nin Ortadoğu'daki politikaları izlemeye benzer bir biçimde sorunun önemini artırıyor.

Taneri (2012), “Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi”, isimli doktora çalışmasında; Uluslararası

hukukta geri göndermeme ilkesi - çok önemli olmayan bir ilke. Geri göndermeme ilkesi, devletlerin geri dönüş uzaklıklarını işkence, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye maruz kalabilecekleri alanlara ya da yaşam ve özgürlüklerinin risk altında olabileceği alanlara zorlayamayacağı anlamına gelir. 1951 Sözleşmesi, mülteci sınıflaması gereklilikleri ve geri göndermeme ilkesi de dahil olmak üzere uluslararası hukuku bağlayıcı gibi bazı önemli kavramları oluşturdu. Tamamlayıcı koruma, Mülteci Sözleşmesi kapsamı dışında kalan bir devletin korunmasıdır. Tamamlayıcı koruma ayrıca Mülteci Sözleşmesinin koruma alanı dışındaki kişiler için koruma yükümlülüğü sağlayan Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesini; Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalandırmaya Karşı Sözleşme dahil olmak üzere çeşitli insan hakları sözleşmelerinde yer alan koruma. Bu çalışma, mültecilerin veya sığınmacıların hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altında olabileceği yerlere geri dönmelerini engelleyen geri dönüşümsüzlük ilkesini ayrıntılı olarak incelemektedir. Prensipte ayrıntılı olarak görünüyor; uluslararası hukuktaki statüsü ve geri dönüşümsüzlükle ilgili devlet uygulamalarına bakmadan önce uygulandığı koşullar. Bu yazının ana tezi, mülteciler geri gönderilmeden korunuyorsa, ilkenin parametrelerinin netleştirilmesi gerektiğidir. Geçici koruma ve güvenli bir üçüncü ülke kuralı gibi devletler tarafından uygulanan politikaların, prensibi ve mülteci rejiminin kendisini tehlikeye attığı iddia ediliyor. Belge ayrıca devletlerin ihtiyaçlarını ele alırken, mevcut devletlerin geri dönüşümsüzlük ilkesini korumak için nasıl değiştirildiğini ele alır.

Tunç vd., (2015), “Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği”, isimli bilimsel çalışmada; Ülkelerini, Kilis sınırına yerleşmek, sosyal, ekonomik, ticari hayata, Kilis'te yaşayan yerel insanlara, zanaatkârlara, işadamlarına, memurlara, işçilere, öğrencilere, eğitimcilere, hanelere vb. Katılmak için kaçan Suriyelilerin Kilis'te yaşayan nüfus üzerinde önemli bir etkisi vardır. Suriyeli mültecilerin Kilis'te ikamet etmelerinden kaynaklanan ekonomik, ticari ve sosyal yaşam üzerindeki etkilerini araştırmak ve yerli halkın bu boyutlar hakkındaki görüş ve algılarını belirlemek çok önemlidir. Bu çalışma, bir savaş sonucu farklı ülkelerden göç etmek zorunda kalan sığınmacıların, saha çalışması ile komşu ülkelerdeki yerleşmeleri üzerindeki etkilerini ölçmek ve saha çalışması ile oluşabilecek sorunları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu

amaçla, Kilis ilinde yaşayan 18 yaşından büyük toplam 1036 kişiye, esnaf, işadami, işçi, memur, eğitimci, sağlık çalışanı, emekli, ev hanımı, öğrenci meslek grupları olmak üzere toplam 35 sorudan oluşan bir anket uygulandı. Çalışmanın sonuçları sosyo-demografik bilgiler ve meslek gruplarına göre değerlendirildi ve anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemeye çalıştı.

Gürcüoğlu (2015), “2012 Suriye Krizinden Sonra Hatay Arap Alevileri'nin Hatay'daki Suriyeli Mültecilerle Olan İlişkilerine İlişkin Algıları” isimli yüksek lisans tezinde; 2012'deki Suriye krizinden sonra, Suriyeli göçmenler, Hatay'ın Hatay'daki Arap Alevileri üzerindeki etkisini analiz ediyor. Bu çalışmada, yerel Sünni halkın çoğunluğu Hatay olarak nitelendirilen etnik azınlık gruplarının Suriyeli sığınmacılar olup olmadığına, Hatay ve Hatay'daki Arap Alevilere nasıl etki ettiklerini araştırıp, mevcut yapı üzerindeki etkilerini açıklayamadıklarını araştırdı. Bu nedenle, bu çalışmada, Hatay Arap Alevileri'nin algıları göz önüne alındığında, Suriyeli mülteciler ve Hatay Arap Alevileri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler ele alınmıştır. Arap Alevilerin Hatay'daki algılarını daha iyi anlayabilmek için etnik edebiyat akademik literatürden çalışılmış ve grup algısı yorumlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, yerel Hatay Arap Alevi algılarını daha yakından incelemek için bir etnoğrafik alan çalışması yapılmıştır.

Ekici ve Tuncel (2015), “Göç ve İnsan” isimli makale çalışmasında; İnsanlar tarihte çeşitli nedenlerle yerlerini terk etmek zorunda kaldılar. Göç kavramıyla ifade edilen bu ayrılığın insanlar ve mekân üzerinde çok yönlü bir etkisi oldu. Göç insanlar, özellikle bireyler hakkındaki inançların, düşüncelerin, kuralların ve yapıların değişmesi ve dönüşümünün yolunu açtı. Batı Anadolu arasında kilit bir geçiş yolunu yok eden ve özellikle medeniyet Doğu'ya özel önem taşıyan göçü gerçekleştiren Türkiye'de daha çok yönlü ve derinlemesine çalışmalara ihtiyaç var. Bu çalışmada, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlar üzerinde büyük etkisi olan göç, insanların yaşadığı doğal ve sosyal çevre ile bağlantıya zarar vermenin yanı sıra farklı boyutlarda ele alınmıştır.

Güleç (2015), “Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları”, isimi makale çalışmasında; Küreselleşmenin sözde insani boyutu devletlerin kültürü, ekonomisi ve siyaseti üzerinde geniş bir etkiye sahiptir. Küreselleşme ile birlikte dünyadaki göç hareketleri yoğunlaştı ve iltica hareketlerinin yanı sıra yasal ve yasadışı

göçlerin sayısı da arttı ve daha fazla ülkeyi içeriyor. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ortak ekonomik politikaları uygulamaya ve politik bir oluşum olmaya başlayan Avrupa Birliği'nin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri dışardan Birliğin topraklarına göç etmektir. Her iki coğrafi bölgenin tarihi olan göç, bir kesişmedir, Türkiye'de bulunan bir ülke olarak görülüyorsa, 2000'li yıllara kadar kapsamlı bir göç politikası oluşturmuştur. Bu çalışmada, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin göç politikası ile ilgilenme şekilleri tarih ışığında tartışılacaktır. Bununla birlikte, AB katılım sürecinin etkisine rağmen, Türkiye, gerekli politikaları üretebilecek sorunlara göçü hazırlamak için ulusal bir stratejinin uzun vadeli gelişimini inceleyerek de endişe duymaktadır.

Erkiral Tavas (2015), “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi)” isimli doktora çalışmasında; Uluslararası göç hareketleri, küreselleşmenin etkisi nedeniyle çok daha karmaşık hale geldi ve bu nedenle çeşitli açılardan tartışılması gereken bir süreç haline geldi. Bu göçün merkezinde bulunan Türkiye, onlardan doğrudan etkilenen bir ülke. Bu çalışmada, Türkiye'nin göç yönetimi, Avrupa Birliği (AB) aday ülkeleri ve göç yönetimi politikası olarak AB tarihi bir süreçte incelenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, AB'nin göç yönetimi politikası, aday ve komşusu, göçmenler, alıcılar ve transit ülkeler ve bunların Türkiye üzerindeki etkileri, bu perspektifte bir model önermek için olası sonuçları analiz etme niyetindedir. Öncelikle, göçün kavramsal ve teorik çerçevesi çizildi ve göçün tarihi süreci ile nedenleri ve sonuçları, küreselleşme, uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim ile temel bakış açısı arasındaki bağlantı sağlanmaya çalışıldı. AB'nin göç politikasının temel ilkeleri ve stratejileri ve uygulamadaki gerçeklikleri, kuruluşundan bu yana kronolojik olarak analiz edildi ve özgürlükler, güvenlik ve adalet alanlarında anlaşmalar, zirve kararları, beş yıllık planlar, düzenlemeler ve konsey kararları ile paralel olarak analiz edildi. Türkiye'nin göç yönetimi politikaları ve uygulamaları üzerindeki etkisinin Avrupa göç politikasını ve Türkiye-AB ilişkilerinin ve Türkiye'nin tarihsel sürecine yansımalarını analiz etmeden önce, içindeki göç politikası belgelerinin deneyimi, kalkınma planı düzenlemelere ve uluslararası anlaşma ve anlaşmalara paralel olarak analiz edildi. Türkiye'nin “menşei ülke”, “transit ülke” ve “alıcı ülke” pozisyonu, AB'nin göç rejiminin dönüşümünün, göçmenlik politikasının daha kapsamlı ve sürdürülebilir bir göç yönetimi stratejisi bağlamında açıklanmaya

çalışılmıştır. Kapsamlı bir göç yönetimi stratejisi önerisi, ülkelerin ortak bir anlayışı ve işbirliği olan insan haklarına dayanan göç yönetimine sürdürülebilir bir küresel yaklaşımın gerekliliğini açıkça göstermektedir.

Çerkeşli (2016), “2000 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Arap Baharı” Suriye, Orta Doğu denklemine baskın bir rol oynuyor ve Türkiye'nin bölgesel politikasının önemli bir yeri var. Bu nedenle, Türkiye-Suriye ilişkileri ile ilgili literatür zengindir. Bu çalışmada, 2000 yılında ve Arap Baharı sonrası Türkiye-Suriye ilişkileri ele alınmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 2002'de iktidara geldikten kısa bir süre sonra, Türkiye-Suriye ilişkileri bir büyüme dönemi geçirdi, 2010'da Orta Doğu toplumunun temel hak ve özgürlüklerine talep, Bahar olarak bilinen isyanları tetikledi. Bu ayaklanmalar 2011 yılında Suriye'ye yayılmaya başladı. Suriye rejimi, Türkiye'yi, ikili ilişkilerin çöküşünden kaynaklanan protestoculara yönelik aşırı güç kullanma talebinin reddedilmesiyle birlikte. Türkiye, komşularıyla birlikte sağlıklı siyasi ve ekonomik ilişkilerden büyük ölçüde yararlanmıştı. Türkiye'nin en güvenilir ve zamanında olan Suriye'deki krizi yönetmesi esastır, çünkü güvenliği derinden etkileyecektir.

Hopyar (2016), “Avrupa'nın Mülteci Politikası” isimli makale çalışmasında; kavram olarak, göç, süresinden ve nedeninden bağımsız olarak basit bir yer değiştirme hareketidir ve en eski insanlık tarihinden bu yana devam etmiştir. I. ve II. Dünya Savaşı sonrası göç dalgasının en uzun ve en ciddi mülteci krizi olduğu kabul edilmektedir. Birliğin en güçlü ülkelerinden biri olan Almanya müzakere masasında oturmuş ve diğer AB ülkelerine bir çözüm için yol göstermeye başlamıştır. Bununla birlikte, Birleşmiş Milletler'in çoğunluğunu tatmin eden bir göç politikasını tam olarak anlayamayan AB, mülteciler ve ülkeler arasındaki krizi derinleştirmektedir. Bu makale, Avrupa tarafından uygulanan mülteci politikasını, seçilen dört ülkenin yaklaşımlarını ve deneyimlerini sunan iki kamp bağlamında incelemektedir. Bu amaçla, AB iltica yasasını özetleyen pratikte hak ihlalleri üzerine bir çalışmadır. Araştırmada kullanılan analiz ve istatistiksel veriler, ulusal ve uluslararası kuruluşların araştırmalarına dayanmaktadır. Çalışmanın en önemli bulgularından biri, hak ihlali ve yaptırım eksikliği için ortak bir yasal çerçevenin olmamasıdır.

Tunç ve Memiş (2017), “Sığınmacı Yönetimi Açısından Suriyeli Sığınmacıların Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Öğrencileri Örneği”, isimli bilimsel çalışmada; Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan ve ardından Mısır, Libya, Cezayir, Bahreyn, Ürdün, Yemen ve Lübnan gibi büyük Arap ülkelerine yayılan halk isyanları literatürde Arap Baharı olarak tanımlanmıştır. Suriye'de Mart 2011'de ortaya çıkan bu süreç zaman içinde iç savaşa dönüştü ve zor durumda olan Suriyelilerin önemli bir kısmı ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldı. Türkiye'den bu göçten en çok etkilenen ülkelerden biri. Kilis bu göçten etkilenen illerden biridir. Kilis'te yerel nüfustan daha fazla Suriyeli mültecinin yaşadığı bilinmektedir.

Tunç (2017), “Türkiye’de Göçün Yönetilmesi Sürecinde Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) Rolü” isimli bilimsel çalışmasında; İç savaşın bir sonucu olarak açık kapı politikasıyla birlikte uygulanan Türkiye, yoğun bir kitlesel göçle karşı karşıya kalmıştır. Bu toplu göçün yönetimi için Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 2011 yılı itibariyle hareket etmeye başlamış ve kısa sürede barınma merkezleri ve sığınmacılar kurulmuştur. AFAD Türkiye, Suriye vatandaşlarının ağırlanması sağlamak için sığınacak yerlerin yaratılması ile ilk aşama, oluşturulan konaklama merkezlerinin işletilmesinde yer almaya devam etti. Kurulan hizmetlerdeki barınma merkezlerinde uygun bir insani şartlar alanı oluşturmak ve onların mültecileri Türkiye topraklarındaki savaştan kaçma sorumlulukları çaba göstermiştir. Bu bağlamda AFAD, sığınmacılara barınak merkezleri, Suriyeli sığınmacıların eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak okullar, tedavi merkezleri, mesleki hobi kursları ve psikososyal merkezlerin savaştan kaçan mültecileri desteklemesi için hizmet vermeye devam ediyor. AFAD'ın Türkiye'nin göç yönetimi deneyimindeki rolü ve bu çalışmada yer alma işlevine odaklanarak, Türkiye'nin göçmenlik mevzuatının sorumluluğunu aldıktan sonra AFAD'ın yaşadığı kitlesel göç ve görevleri ile ilgili sorumluluklar incelendi.

İlktürk (2017), “Suriyeli Göçmenlerin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri” isimli yüksek lisans tez çalışmasında; Türkiye'deki Suriyeli mülteciler önümüzdeki altı yıla rağmen topluma uyum sağlama konusunda hala zorluk çekiyorlar.

Türkiye'nin dış politikadaki rolünü belirlemeye devam ediyoruz. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin son zamanlarda çok etkisi. Bu durumda Türkiye ve Avrupa Birliği sınırlarının üstesinden gelmek isteyen Suriyeli mülteciler, Avrupa Birliği'ne endişe yarattı, güvenlik konusu olarak algılanan göçe yol açtı. Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkiler, Türkiye ve Türkiye ile göçün güvence altına alınması sonucunda artmıştır ve Geri Kabul Anlaşmasını imzalamıştır. 16 Aralık 2013 tarihinde, 20 Mart 2016 tarihinde imzalanan Türkiye ile yıl sonuna kadar imzalanan anlaşma, Avrupa'ya yakın tarihte göçmenlerin Türkiye'ye geri gönderilmeleri için kabul edildi. Türkiye'nin vizesi olmadan Avrupa'ya dönüşü bu aşamada belirlenmiş ve Türkiye'nin bunun için 72'yi tamamlaması gerektiği iddia edilmiştir. 5 blokta 72 kriter belirlenmiştir. Bunlar; Belge Güvenliği, Göç Yönetimi, Asayiş ve Güvenlik, Temel Haklar, Düzensiz Göçmenlerin Geri Kabulü. Vize içermeyen Avrupa rüyası, 7 kriterin anlaşılmasından (özellikle de Avrupa'nın terör tanımındaki konumundan dolayı) anlaşılabilmiştir.

Kaya (2017), "Türkiye'deki Suriyeliler" isimli kitabında; Suriye çatışması ve sivil çekişme 2011'de başladığından beri, Türkiye göç tarihinde benzeri görülmemiş bir durumla karşı karşıya kaldı. Türkiye, sosyal, siyasal, ekonomik, demografik ve kültürel kitlesel göç alanlarındaki birçok değişikliğe yol açmış, bu durum mültecilerin yerli halkları arasındaki ilişkilerin farklı boyutlarda gelişmesine yol açmıştır. Bu kitap göç ve çatışmalarla yer değiştirme ve yeniden yerleşim sürecinde iki ana konuya odaklanmaktadır. Birincisi akrabalık kaygısı, ikincisi çok eşli evliliklerdir. Kabile kimliği ve grup bağlarının yapısını belirlemek için, İbn Haldun'un gerginlik kavramı analitik bir araç olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, sınırın her iki tarafında aynı kabile ve aile bağlarına sahip olan grupların göç sürecinde bu bağları nasıl göz önünde bulundurduğunu, göçmenlerin ve yerlilerin dayanışma ilişkisinde umutları, doyumlarını ve hayal kırıklıklarını anlatmaktadır. Çalışmanın ikinci ayağı, yerli erkeklerin ve Suriyeli mülteci kadınların yasaklanmasına rağmen gerçekleşen çok eşli evliliklerdir. Tarihsel olarak kültürümüzde görülmüş ancak zayıf olduğu düşünülen bu gelenek, Suriyeli mültecilerin gelişimiyle artmıştır; Kadınların sömürme mekanizmaları, dışlanma ve sömürü mekanizmalarının nasıl çalıştığı, evli ve mülteci kadınların ve çocuklarının sorunları, araştırmada anlatılan temalardır. Bu nedenle, çalışma göç sürecinde gelişen sosyal ağların bir yönü olan akrabalık ve evlilik ile ilgilidir. Kabile merkezli iritabilite

bağları ve çok eşli evlilikler göçmen ağlarını ve push-pull teorisi çalışmaları bağlamında sosyolojik bir analize tabi tutulmuştur. Araplar, Kürtler, Türkmenler arasındaki araştırma göre bu çalışma yapılmıştır.

Akkoyunlu Ertan ve Ertan (2017), "Türkiye'nin Göç Politikası" çalışmada, Suriyelilerin Suriye'deki iç savaş nedeniyle, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmaları, geçici olarak mülteci statüsünde yaşayan iltica sorunları yaşanmaya başlamış; politika oluşturmak zorlaşmıştır. Üç milyondan fazla Suriyeli, insani yaşam fırsatlarından faydalanması beklenen standartlar tam olarak karşılanamamış ve uluslararası toplumdan destek alınmadığı için göç sorunlarının çözümünde önemli sorunlarla karşılaştı. Göçmenlerin% 90'dan fazlası şehirlere ve mülteci kampları dışındaki büyük şehirlere kontrolsüz dağıtım ve kontrol yoluyla ekonomik, politik, sosyal ve güvenlik sorunlarına maruz kalmıştır. Önümüzdeki günlerde, göçmenlerden kaynaklanan güvenlik sorunlarının artacağını, vatandaşlar ile göçmenler arasındaki gerilimlerin ve çatışmaların artacağını ve göçmenlerin yasadışı sektörlere yayılıp mafyavari hale geleceğini varsaymak yanlış olmayacaktır. Problemin çözmek için Suriyeli mültecilerin gerekli ve yeterli idari, yasal, sosyal ve ekonomik önlemler de dahil olmak üzere yeni bir göç politikası uygulanmadıkça, önümüzdeki günlerde Türkiye'yi en büyük tehdit bekliyor gibi görünüyor.

Özdemir (2017), "Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye'ye Etkileri" isimli çalışmasında, Orta Doğu'da gerçekleşen birçok saldırı, Türkiye'nin etki alanına girmiştir. Bu bağlamda, Türkiye ve Arap rejimleri, Orta Doğu'daki Yaygın halk ayaklanmaları ve karıştıktan etkilenmektedir. Demokrasi, özgürlük ve Arap halklarının insan hakları taleplerinden kaynaklanan bu ayaklanmaların son durağı Suriye Arap Cumhuriyetidir. Suriye rejiminin halk ayaklanmasına karşı sert tutumu ve sonraki iç savaş sivil göçe neden olmuştur. İç savaşın yoğunlaşması, milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesine sebep oldu. Türkiye, "açık kapı" politikası, giriş kaydı alarak gelenleri ülkesine kabul etti.

Çakran ve Eren (2017), "Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması" Dünyadaki milyonlarca insan çatışmalardan, doğal afetlerden, zulümden, şiddetten veya insan hakları ihlallerinden etkilenmektedir. Bu olaylar

insanların anavatanlarından uzaklaşmasına ve diğer ülkelerde sığınmasına neden olmaktadır. Bugün patlayan mülteci krizinin ışığında, milliyetçi mülteci ırkı kavramı medya tarafından yanlış yerde, sığınmacılar ve göçmenlerle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu ciddi sorunlara neden olabilir. Örneğin, halk arasında karmaşıklık olabilir ve ülkeler tarafından takip edilen mülteci politikasını anlamak daha da zor olabilir. Ancak en önemlisi, ülkelerinde tehlikelerden kaçan bireylerin yanlış tanımlanması, ölüm ve yaşam arasındaki ince çizgiyi gösterebilir. Karmaşıklığı netleştirmek için bu çalışmada “göçmen”, “sığınmacı” ve “sığınmacı” terimleri ulusal ve uluslararası mevzuata göre tanımlanmıştır. Göç etme kararı çok zor bir karar alma sürecinden sonra gelir. Bu karmaşık göç karar sürecinin anlaşılmasını kolaylaştırmak için Lee'nin (1966) “Push and Pull” teorisi Develioğlu'nun (2015) 'Karar Verme' teorisine bakmak akılcı olacaktır.

Çınar (2018), “Küresel Göç Sorunları Ve Birleşmiş Milletler” isimli yüksek lisans tez çalışmasında; Günümüzün en büyük sorunlarından biri olan küresel göç, 21. yüzyılda etkisini artırmıştır. İnsanlar tarih boyunca birçok nedenden dolayı yerlerinden edilmişlerdir. UNHCR'in insanların yerinden edilmesine neden olan birçok faktör ve bu nedenleri araştıran bazı teorik yaklaşımları vardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) mülteci ve göç ile ilgilenen organdır. UNHCR, kuruluşundan bu yana küresel göç meseleleri ile yakından ilgilenmektedir. UNHCR, Birleşmiş Milletler mülteci örgütü, 21. yüzyılın en büyük sorunlarından biri olan küresel göç konusunda en yetkili kurumdur.

1950 yılında kurulan UNHCR, Avrupa merkezli bir politika izlemekle birlikte, yerinden olmuş insanların durumunu inceleyen küresel bir kurumdur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, dünyanın her yerinde ülkelerinden olmuş kişiler için yardım kampanyaları yürütmekte ve hak ve özgürlüklerini savunmaktadır. Bugün 65.6 milyon insan ülkelerinden göç etmek zorunda kalmıştır.

Tunç ve Eren (2018), “Kahramanmaraş’taki Suriyeli Göçmenlerin Hayattan Ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeylerinin Ölçümüne Yönelik Bir Alan Çalışması”, isimli bilimsel makale çalışmasında; Suriye’deki gibi çatışmaya maruz kalan Arap ülkeleri, halkın hareketi sonucunda Arap Baharı denilen hareketin iç savaşa dönüşmesi ile Türkiye’ye göç hareketi meydana gelmiştir. Sonuç olarak, birçok kişi evlerini ve ailelerini terk etmek zorunda kalmıştır.

4. GÖÇ'ÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Göç konusu gün geçtikçe daha fazla küresel bir yaklaşım ile eşgüdümlü müdahale gerektiren bir mesele olarak kabul edilmektedir. Göç konusunu Devletler artık sadece ikili düzeyde değil, bölgesel ve son dönemlerde olduğu gibi de küresel ortamlarda tartışmaktadırlar. Bu bölümde göç kavramı genel çerçevede ele alınacaktır. Göç kavramını tanımı, göç türleri ve nedenleri, göç teorileri gibi konu başlıkları ve alt başlıkları ele alınarak açıklanacaktır.

4.1. Göç Olgusu ve Göç Tanımlamaları

Nüfus hareketlerinin tarihi, kitlelerin ve bireylerin yaşam arzusu nedeniyle insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak, özellikle 17. yüzyıldan itibaren, köleleri sömürge devletleri işgücünden yararlanmak için kendi devletlerine zoraki olarak hareket ettirdiler. İnsanların daha iyi bir yaşam için gelişmiş ülkelere ve küresel ve bölgesel çatışmalar ve savaşlara bağlı olarak diğer bölgelere veya devletlere sığınma süreleri göç olgusunun içeriğini genişletmiş ve değiştirmiştir. Bu bağlamda göç kavramı, uluslararası sınırları aşmış ya da vatandaşlık devleti sınırları içerisinde, ekonomik, politik vb. yer değiştirme veya yer değiştirme eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan nüfus hareketlerini içerir. Bu motivasyonları etkileyen ve göç için zemin hazırlayan birçok ekonomik, politik ve sosyal sebep vardır. Ülkelerin ekonomik nedenler dahilindeki farklı demografik yapıları nedeniyle, özellikle yaşlı nüfuslu gelişmiş ekonomiler, yarattıkları iş olanakları ile uluslararası göç için zemin hazırlamaktadır. Yine ekonomik ve politik olarak yeniden yapılandırılmış ülkelerin - Sovyetler Birliğinin dağılması-yarattığı göç hareketleri ve küreselleşme bu duruma benzerdir. Örneğin Almanya ve İtalya, yaşlı nüfuslarından dolayı Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere göç almıştır. Yine bölgeler arası gelişmişlik farkı güneyden kuzeye göçe neden olmuştur. Ülkenin yönetimi, idari istikrarsızlık, silahlı gruplar arasındaki çatışmalar ve toplumun maruz kaldığı terör olayları, göç eden siyasi nedenler arasında sayılabilir. Sosyal sebeplere odaklanırken, etnik, dini, cinsel tercih farkları nedeniyle göç eden veya göç etmek zorunda kalan bireyler veya gruplar görülebilir. Bununla birlikte, bunlar göçün nedenlerini anlamak veya açıklamak için her zaman kendi başlarına yeterince açıklayıcı olmayabilir ve bazen aynı anda birden fazla etken etkili olabilir (Tunç, 2017, 167-168).

ILO, güvenlik, insani, politik ve ekonomik hususların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sözleşme uyarınca; taraf devletlerin dünyada kalıcı bir barışı sağlamak için adalet ve insanlık duygusu ile hareket etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Sanayileşme döneminde, sosyal adaletin, işçilerin sömürüye maruz kaldığı ülkelerde barışı sağlamadaki önemi açıkça anlaşılmıştır. Ayrıca, dünyadaki karşılıklı ekonomik bağımlılık daha kapsamlı bir şekilde anlaşılrsa da rakip ülkelerde piyasalar için benzer çalışma koşulları sağlamak için işbirliğine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (İLO, 2019). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), bireylerin çalışma hakları konusunda doğrudan çalışan bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. ILO'nun amacı sosyal adaleti ve uluslararası insani ve iş haklarını iyileştirmektir. ILO'nun temel ve en önemli işlevlerinden biri, Uluslararası Çalışma Konferansının, uluslararası standartları belirleyen Sözleşme ve Önerilerin üçlü yapısının işçi-işveren-hükümet tarafından kabul edilmesidir. Bu sözleşmeler, üye devletlerin yasama organlarındaki onaylarıyla birlikte, öngördükleri koşulların uygulanmasına ilişkin bağlayıcı hükümler içermektedir. Türkiye'nin taraf olduğu ve göçmen işçilerin haklarına atıfta bulunan sözleşmeler ILO tarafından hazırlanmıştır. Türkiye, aralarında temel çalışma haklarına ilişkin 8 sözleşmenin de bulunduğu uluslararası çalışma sözleşmelerinden 56'sını onaylayarak ulusal mevzuatına katmıştır (Dündar ve Özer, 2015:52).

Göç kavramının en net tanımı şu şekilde yapılabilir. İnsanların; zorla veya gönüllü, bireysel veya toplu, geçici veya kalıcı, ülke içinde veya dışında bir bölgenin idari sınırlarını terk etmektir (Adıgüzel, 2016: 3). Ya da İnsanların coğrafi olarak sosyal, ekonomik, politik ve doğal sebeplerden dolayı yerlerinden edilmeleridir.

Göç kavramı, yaşadığı yüzyıldan bu yana şekil değiştirmiştir ve her çağ kendi göçmenlerini yarattığından beri göç eğilimleri de değişmiştir. Castles ve Miller'a göre, 21.yüzyılda göçmenlik eğilimlerini dört başlık altında toplamak mümkündür.(2008: 12)

- **Göçün Küreselleşmesi:** Ülkeler göç hareketlerinden ciddi şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle, göçmen alan ülkelerin çoğu, farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişe sahip çok çeşitli göçmenleri kabul etmektedir.

- **Göçün Hızlandırılması:** Göç hareketleri dünyanın tüm önemli bölgelerinde hacimli olarak artmaktadır. Bu durum, hükümetlerin politikalarının önemini ve zorluklarını arttırmaktadır. Hükümetler ürettiği politikalarla uluslararası göçü önleyebilir veya azaltabilir.
- **Göçün Farklılaşması:** Göç alan ülkeler; işçi göçü, mülteci veya daimi göç hepsini kabul edip ret edebilir. Bu nedenle, bu farklılaşma ulusal ve uluslararası politik önlemler açısından önemli bir engel teşkil etmektedir.
- **Göçün Kadınlaştırılması:** Geçmişteki işgücü göçünün çoğu erkek egemenliğine rağmen kadınlar, belirli mülteci hareketlerinde ağırlıklı olarak baskın durumdadır. Cinsiyet çeşitliliği küresel göç tarihinde her zaman önemli bir rol oynamıştır, ancak kadınların çağdaş göçlerdeki görünürlüğü artmıştır.

BM Mülteci Örgütü, Küresel Eğilimler hakkındaki yıllık raporunda, 2017 sonunda 68,5 milyon kişinin yerinden edildiğini açıklanmıştır. 2017 yılında ilk kez veya birkaç kez 16,2 milyon kişi yerinden edilmiştir. 68,5 milyondan 25,4 milyonu, ülkelerindeki çatışma ve zulüm nedeniyle evlerini terk eden mültecilerdir. Bu rakam 2016 yılına göre 2,9 milyon artmıştır. 31 Aralık 2017 itibariyle, mülteci statüsü başvurularının sonucunu hala bekleyen sığınmacı sayısı 300.000'den 3.1 milyona yükselmiştir (UNHCR Türkiye, 2019).

Benim BM Yüksek Komiseri Filippo Grandi, “ülkelerin ve toplulukların küresel yer değiştirmeyi yönetmede, yeni ve çok daha kapsamlı bir yaklaşım benimsemeye başarılı olmaları gerektiğinin farkındayız. Ancak, umutlu olmak için bir nedenimiz var, dedi. On dört ülke, mülteci durumlarına cevap vermek için yeni bir rol haritası oluşturma çabalarına öncülük ediyor ve birkaç ay içinde yeni bir göç taslak sözleşmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmaya hazır olacaktır. Bugün tüm üye devletlere mesajım bu Global Konsensus'u desteklemektir. Hiç kimse kendi seçiminde mülteci olamaz; ama biz onlara nasıl yardımcı olabileceğimizi seçme şansımız var dedi (UNHCR Türkiye, 2019).

Küresel Eğilimler raporundan elde edilen iki bulgu, mültecilerin büyük çoğunluğunun kamplarda veya kırsal alanlarda değil, küresel olarak yerlerinden edilmiş kişilerin çoğunda kentlerde yaşadığını göstermektedir. Bunların yüzde 53'ü refakatsiz veya çok sayıda çocuğa sahip ailelerinden ayrılmış gençlerdir. Karşılaştırmalı olarak, çok sayıda mülteci barındıran ülke sayısının yanı sıra büyük çapta yer değiştirmenin yaşandığı ülke sayısı oldukça düşüktür. başta Suriyeliler olmak üzere, Türkiye'ye 3.550.000 mülteci ile dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olmaya devam etmektedir. Lübnan, nüfusuna kıyasla en fazla mülteci sayısına sahip ülkedir. Sonuç olarak, BMMYK'nın sorumluluğunda yaşayan mültecilerin yüzde 63'ü toplam 10 ülkede yaşamaktadır. Bu durumlara yönelik çözümler yetersiz kalmıştır.. Barışı sağlama yönünde az ilerleme kaydedilmesine rağmen, savaşlar ve çatışmalar ana itici güç olmaya devam etmiştir. 2017'de çoğu ülke içinde yerlerinden edilmiş yaklaşık 5 milyon kişi evlerine dönebilmiş fakat bu nüfusta baskı altında olan ya da kırılgan olmaya devam edenler vardır. Üçüncü ülkeye yerleştirmek için sağlanan kotanın azalması nedeniyle, üçüncü ülkeye yerleştirilebilecek mülteci sayısı da yüzde 40 oranında azalarak 100.000'e düşmüştür (UNHCR Türkiye, 2019).

4.2. Göç Türleri ve Nedenleri

Uluslararası göçleri; kapsam, içerik ve nitelik gibi (hareketlilik tipi dışındaki ölçütler) bakımından dikkate alındığında uluslararası göç türleri olarak aşağıdaki gibi sıralamak olasıdır. Bununla birlikte, söz konusu göç türlerinin bazen zorunlu veya kaçınılmaz olarak üst üste gelebildiğini, örneğin bir “grup göçü yada toplu göç”ün, aynı zamanda bir “geçici göç” yada “kalıcı göç” türü oluşturabildiğini göz ardı etmemek gerekmektedir (Beth vd., 1988: 505). Göç tanımlamasında “İnsanın tek başına veya topluluklar halinde sosyal, kültürel, ekonomik, politik, coğrafi, dinsel vb. sebeplerden dolayı yaşadığı yerden ayrılarak hayatının tamamını veya bir bölümünü geçirmek suretiyle uluslararası sınırları aşarak veya ulusal sınırlar içerisinde zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirdiği yer değiştirme eylemi” olarak yapılmıştır. Göçün tanımı içerisinde barınan ve göçü çeşitlendirmemizde bize yol gösteren bazı kıstaslar yer almaktadır.

4.2.1. Bireysel Göç

Bireysel göçte, göçmenlerin göç kararlarını alma sürecine etki eden unsur kendi bireysel durumlarıdır. Bireyler, göç etme kararını kendileri verir ve göç eylemini de kendileri gerçekleştirir. Bireysel göçü daha kaliteli bir yaşam arama açısından serbest göç olarak nitelendirebiliriz. Bu göçler genellikle bireysel arayışlardan kaynaklanan göçlerdir. Bireylerin macera peşinde koşması, yaşadığı yerden farklı bir yerde ve kültürde yaşama arzusu, başka yerleri tanıma isteği ve merak duygusu, yaşadığı yeri beğenmeme ve bir bıkkınlık içinde olması bu göçün sebepleri arasında sıralanabilir (Akdoğan, 2019: 10). Yaşlılar ve evliler bireysel göçte karar verirken zorlanabilirler. Çünkü yaşlıların doğup büyüdüğü topraklara sıkı sıkıya olan bağlılıkları ve bu topraklarda ölme isteği onların göçte pek sıcak bakmamalarına sebep olmaktadır. Benzer biçimde evli ve çocuklu olan bireyler de ailelerini bırakıp gitmeyi veya aileleriyle beraber göç etmeyi genellikle olumlu değerlendirmezler. Yine de bireysel göçte yaş, medeni durum veya cinsiyet ayrımı yapılmaz. Birey yaşadığı yerden memnun değilse ve çeşitli istekleri varsa göç eylemine karar verip bunu uygulayabilir (Yalçın, 2004: 15).

4.2.2. Kitlesele Göç

İki ülke devleti arasında herhangi bir uzlaşma bulunmamasına rağmen, ağırlıklı olarak uğradıkları baskı ve ayırım politikaları nedeniyle bir etnisite ya da din gibi ortak karakteristikleri paylaşan insanların, grup ya da gruplar halinde buldukları ülkeyi terk etmelerine “grup göçü ya da toplu göç” adı verilmektedir (Beth vd., 1988: 505). Bu göç türü, genellikle coğrafi yakınlık ve kültürel benzeşim mesafesindeki ülkenin de açıkça ortaya konan rızasıyla bu ülke topraklarına gerçekleştirilmektedir. Bulgaristan’dan Türkiye’ye gerçekleşen 1989 “soydaş” göçü, bu nitelikte bir göç hareketidir (Toğrol, 1991: 60). Kitlesele göçler bireysel göçün çeşitli bağlarla devam ettirilmesinin sonucu veya zorunlu göçün nedenlerinden kaynaklanan toplu bir şekilde gerçekleştirilen yer değiştirme eylemidir. Göç eden bireylerin kendi ülkeleriyle bağ kurması sonucunda çekici faktörler daha bilinir ve cazip hale gelirler. Kurulan ilişkiler ağı göçün devamlılığını sağlar ve her göç hareketi devamı olan bir sosyal yapı oluşturur. Bununla birlikte göç eylemleri artar ve kitlesele hale dönüşürler (Yalçın, 2004: 16).

4.2.3. Zorunlu Göç

Bu göç türü, (benzer görünmekle birlikte) sürgün veya cebri göçten ayrı ve farklıdır. Sürgün niteliği ve/veya şiddet içeren zorlama söz konusu değildir. Genellikle kitle/grup çoğunluğunun iradesine uygun olarak, istisnai olarak da bu iradenin hilafına, dış göçe izin verecek ve iç göçü kabul edecek iki ülkenin kendi etnik kökenlerinden olan ve kültür çevresinde yer alan kitleleri/grupları değiş-tokuş etmeleri veya sadece bir kitlenin/grubun diğer ülkeye göç etmesi şeklinde gerçekleşir ve tamamlanır (Beth vd., 1988: 505). Göç hareketinin 1922-1930 döneminde meydana geldiği Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi, her iki ülkedeki kitleler/gruplar bakımından “zorunlu göç”tür. Yine “din” unsuru ölçüt alındığı için Türk oldukları halde Hristiyan Karamanlılar (Karamanlides) Türkiye’den göç etmek zorunda bırakılmıştır (Çavuşoğlu, 2006: 91).

Zorunlu göç iç savaşlar, insan hakları ihlalleri, siyasi baskılar, doğal afetler, açlık, kıtlık ve salgın hastalıklar gibi etmenlerden dolayı kişilerin yasal ya da yasal olmayan yollarla yaşadıkları ülkeyi terk etmelerine denir (Somuncu, 2006: 6). Zorunlu göç, "kişilerin veya gurupların siyasi otorite ya da daha büyük ve güçlü bir grup tarafından şiddet ve zorlamayla yaşadığı yerden başka bir yere gönderilmesi, gitmek zorunda bırakılması" olarak tanımlanan sürücü ya da cebri göç kavramlarından ayrıdır. Zorunlu göçte sürgün ya da zulüm ve baskı söz konusu değildir. Çoğunlukla kitle ve grupların iradesi doğrultusunda, istisnai olarak da bu iradenin aksine, göç alan ve göç veren iki ülkenin kendi etnik kökenlerinden oluşan kitleleri/grupları değiş tokuş etmeleri ya da kitlelerin/grupların başka bir ülkeye göç etmeleri şeklinde gerçekleşir ve tanımlanır (Çavuşoğlu, 2006: 2). İlkel dönemlerde zorunlu göçe doğal afetler, kaynak yetersizlikleri, iklim değişiklikleri, açlık, kuraklık, uygarlıklar arası çatışmalar gibi olaylar neden olurken, yakın dönemlerde kölecilik, sömürgecilik, iç ve dış savaşlar, çatışmalar, siyasi baskılar gibi olaylar neden olmaktadır. Zorunlu göçteki itici faktör sosyal yapıdır. Savaş, etnik ve dini zıtlıklar, politik istikrarsızlık, bireyleri yaşadıkları yerden ayrılmaya mecbur bırakmıştır. Ülke içerisindeki bu olaylar uluslararası alanda mültecilik, yasal göçmenlik ve yasadışı göçmenlik kavramlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Zorunlu göç sonrasında ise kişiler ya kendi ulusal sınırlarına geri dönerler ya da sınır dışı edilirler (Kara, 2015: 26).

4.2.4. Serbest (Seçmeli) Göç

Serbest (seçmeli) göç (free (elective) migration), zorunlu göçten daha esnek ve göç olgusunun gerçekleşmesini, göç etme ihtimali ve arzusu ortada olan kişilerin iradesine bırakan göç türüdür (Beth vd., 1988: 505). Bununla birlikte bu göç türü de neredeyse tüm ayrıntıları ve yönleri itibarıyla dış göç verecek ülke devleti ile iç göçü kabul edecek ülke devleti arasında varılan uzlaşmaya, kararlaştırılan esaslara göre yürütülür. Daha açık bir ifadeyle, kural olarak grupları değil kişileri kapsar. Açıkça, göç başvuruları bireysel olarak yapılır. Bu çerçevede, kişilerin göç başvurusunda bulunabilmesi, bunun kabul edilmesi, iki ülke makamlarının öngördüğü şartları yerine getirmelerine ve önceden belli koşulları taşımalarına bağlıdır. İşlem genellikle, dışa göç verecek ülke makamlarından alınan belgelerle, içe göçü kabul edecek ülkenin diplomatik temsilciliklerine yapılan “serbest göç vizesi” başvurularının, gerekli denetim ve onayların ardından “serbest göçmen vizesi” verilmesi veya uygun bulunmayarak reddedilmesi şeklinde yürütülmektedir. Yaygın gözlemler, özellikle “biyolojik” ve “sosyo-kültürel” bütünleşme (milletleşme) çabası içinde olan ülkelerin, kendi yurttaşlarının etnik kökeninden/soyundan olan, kültürel yakınlık/benzerlik mesafesinde bulunan kişileri (ve bu çerçevede grupları) serbest göçmen olarak alma, böyle olmayanları ise serbest göçmen olarak verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Türkiye’ye Bulgaristan’dan gerçekleşen 1951 ve Yugoslavya’dan gerçekleşen 1952 göçleri, bu içerikteki göçün tipik örneklerini oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye, daha çok erken yıllarda göçmen alma politikasını 2510/1934 sayılı iskan Kanunu’nun 3. maddesinde de yer verildiği gibi, “Türk soyundan olan veya Türk kültürüne bağlı bulunan kimselerin göçmen olarak yurdumuza kabul edilebileceği” şeklinde belirlemiş bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 1969: 645).

4.2.5. Mülteci Göçü

“Mülteci göçü” (refugee migration), esas itibarıyla, buldukları ülkede siyasi otorite veya rejimle anlaşmazlık veya çatışma halinde olan, bu itibarla da çoğu kez can ve mal güvenlikleri tehdit altında bulunan kişilerin ve küçük grupların başka bir ülkeye, genellikle de yasadışı yollarla ve/veya sahte belgelerle gerçekleştirdikleri göç türüdür. Kritiz ve Keely’ye göre göçün en dramatik formu mülteci göçüdür. İnsanlık tarihinde bu konuda uluslararası dayanışma ve yardım gereğinin siyasi açıdan öneminin kavranması

ve tanınması çok yenidir. Mülteci sorunlarıyla 1921'den önce öncelikle ve neredeyse sadece özel gönüllü kuruluşlar ilgilenmişler ve sadece bunlar yardım çağrılarını gözler önüne sermişlerdir (Kritz, ve Keely, 1981: 18). Mülteci göçüne, tarihi olarak hemen hemen dünyanın her yerinde rastlanmış olmakla birlikte son on yılda hacim olarak çoğunluğu Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerinde meydana geldiği görülmektedir (Kritz, ve Keely, 1981: 18). Türkiye'den 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Avrupa ülkelerine yoğun bir bireysel ve küçük gruplar halinde mülteci göçleri gerçekleşmiştir. Arjantin'de Peron hükümeti, 1946'da, ülkeye beyin göçünü teşvik edebilmek amacıyla açıkça mülteci kabul etme programı başlatmış, bu amaçla işbirliği yaptığı "Uluslararası Mülteciler Örgütü" (International Refugee Organization) yaklaşık 5 yıl içerisinde bu ülkeye (çoğu Yugoslavyalı) 32 binden fazla mültecinin sığınmasını sağlamıştır. Bu politika kısıtlanmaya başladığında bile, öncelik komşu ülkelere olmak üzere, Arjantin'e gizli yollardan ilticalar devam etmiştir. Son olarak İngiltere de sürgündeki Polonya ordusu subay ve askerlerinin de dahil olduğu 17.500 Polonyalının ülkesine iltica etmesine izin verilmiştir (Solberg, 1978: 155).

4.2.6. Geçici Göç

"Geçici göç" (temporary migration), genellikle belli bir işte (sınırlı), belli bir zaman (sürelili) ve açık ve belli bir amaçla çalışmak üzere bir ülkeye göç etmeye ilişkin bir uluslararası göç türüdür. Bu göç türü, ilk bakışta işçi göçü gibi görünmekle birlikte, işçi göçünü de kapsayan daha geniş bir içeriğe sahiptir. Geçici göç kavramı, zaman-zaman işçi göçü kavramını karşılamak üzere de kullanılmakla birlikte, yukarıda belirtilen sınırlamalara dahil olmayan, sürekli konuk olma (daimi ikamet etme) statüsü garanti edilmeden içe göç etmelerine izin verilen diğer göçmenleri de kapsamaktadır. Bu göç türü çerçevesinde konuk işçi programları ilk olarak 1950'li ve 1960'lı yıllarda İsviçre'de, Fransa'da ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde uygulanmıştır (Kritz, ve Keely, 1981: 19). Geçici göç genel olarak iş, ticaret, eğitim, staj, turizm, aile ziyaretleri gibi sınırlı bir süreyi kapsayan amaçlarla yapılan göç çeşididir (Tavas, 2015: 377). Uluslararası göçün geçici veya kalıcı olmasında kişinin bireysel tercihi, gidilen yerdeki hayat şartları ve kişinin kendi ülkesiyle gittiği ülkenin göç politikaları etkilidir. Göçmenlerin geçici olarak mı yoksa kalıcı olarak mı geldiği birçok ülke tarafından takip

edilir ve bunlara yönelik politikalar geliştirilir. Örneğin; 1960'lı yıllarda ülkemizden Almanya'ya yapılan işgücü göçünde göçmenlerin çoğunluğu para biriktirip geri dönme niyetiyle gitmişlerdir ancak Almanya'daki şartlar onlara Almanya'da sürekli olarak yaşama kararı verdirmiştir. Aynı şekilde 1980'li yıllarda ise Almanya'da uygulanan geri dönmeyi teşvik edici uygulamalar göçmenlerin Türkiye'ye geri dönmesine neden olmuştur (Somuncu, 2006:4).

Özellikle günümüzde iletişim ve ulaşımdaki gelişmeler diğer ülkeler hakkında daha fazla bilgi vermekte ve bu ülkelere ulaşmayı daha kolay hale getirmektedir. Sınır ötesi kurulan bağlar ekonomik, sosyal ve kültürel bağları kuvvetlendirmekte hatta uluslararası bağımlılığı da beraberinde getirmektedir. Artık tıp, hukuk, muhasebe, inşaat, bilişim teknolojileri gibi hizmet sektörlerindeki nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması da uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Aynı şekilde tarım alanındaki işçi ihtiyacının temininin diğer ülkelerden sağlanması yaygınlaşmıştır (Tavas, 2015: 377). Bütün bu bilgiler doğrultusunda uluslararası şirketlerde veya örgütlerde çalışan yüksek derecede uzmanlar, mevsimlik işçiler, yabancı ülkelerde yaşayan diplomatik personel, çeşitli sanat dallarıyla ilgilenip yurt dışında iş yapan sanatçılar, herhangi bir işi uzman olarak yapanlar ve öğrenciler geçici göçmen başlığı altında incelenmektedir (Naz, 2015:20).

4.2.7. Kalıcı Göç

“Kalıcı göç”, anlaşılmış olacağı üzere, yukarıda anlatılan “geçici göç” ün karşıtı olan göç türüdür. Bu açıdan bakınca, içe göç edilen ülkede süresiz kalmayı, açıkça yerleşmeyi amaçlayan her uluslararası göç, aynı zamanda bir kalıcı göç olmaktadır (Kritz, ve Keely, 1981: 19). Genel örnek olması bakımından söylemek gerekirse, Türkiye'ye ilki Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan (1785-1800), sonuncusu Bulgaristan'dan (1989) olmak üzere iki yüzyıldan uzun bir süre ile gerçekleşen tüm göçlerin her biri, bu açıdan bakınca, aynı zamanda birer “kalıcı göç” tür (Aktüre, 1985: 896; Toğrol, 1991: 60). Kalıcı göç anlaşılacağı üzere geçici göçün tam karşıtı anlam içermektedir. Göç edilen ülkede süresiz kalmayı ve oraya yerleşmeyi amaçlayarak yapılan bütün göçler kalıcı göçe örnektir. Kalıcı göç genelde nüfusa yönelik açığı doldurma veya nüfusu gençleştirme, ekonomideki rekabeti canlı tutma, eğitim

kariyerine uygun bir iş bulma, aile birleşimi, kaliteli hayat arayışı ve devamlılığı gibi insani nedenlerle yapılır. Devletlerin uyguladığı göç politikaları göçmenlerin uyumunu ve kültürel entegrasyonunu kolay hale getirir, sağlık, eğitim, güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılar ve haklarına saygı duyulmasını sağlarsa geçici nitelikteki göçler de kalıcı göçe dönüşebilir. Aynı şekilde kalıcı göçün gerçekleşmesi için göçmenin de üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekir (Akdoğan, 2019: 13).

4.2.8. İşçi Göçü

Bir ülkedeki kişilerin ve/veya grupların emek güçlerini satmak, yani “işçi statüsü”nü peşinen kabul ederek bu statünün gerektirdiği işlevleri yerine getirmek üzere bir ülkeden diğerine göç etmesidir. İşçi göçü (labour migration), geçen yüzyılın başından itibaren gündeme gelmeye başlamış ve özellikle sanayileşmiş/gelişmiş Batı Avrupa ülkelerini ve ABD’ye doğru devam etmiştir. Türkiye’den de 1961-1975 döneminde yaklaşık 1 milyon civarında emek sahibi, Batı Avrupa ülkelerine işçi göçü gerçekleştirmiştir. Batı Avrupa ülkelerindeki toplam Türk nüfusu, daha 1980’de 2 milyona ulaşmıştır (Martin, 1991: 25). McLean’a göre de Avrupa ülkelerinin özellikle de Fransa, Britanya ve Hollanda’nın koloni ülkelerindeki varlıkları, zamanla, bu ülkelere işçi göçünü kolaylaştıran kanallar oluşturmuş ve II. Dünya savaşından sonra buralardan Avrupa’ya ciddi rakamlara ulaşan bir işçi göçü yaşanmıştır (McLean, 1981: 57). Durum bununla da sınırlı kalmamış, II. Dünya Savaşı’ndan itibaren Avrupa (önceki döneme nazaran) çok daha fazla işçi göçü ithalatçısı durumuna gelmiştir. Yugoslavya, İspanya, Portekiz, İtalya, İrlanda ve Türkiye, Avrupa’nın ileri düzeyde sanayileşmiş bölgelerine en büyük işçi göçü sağlayan ülkeler olmuşlardır. Stephan Castles ve Godula Kosack’ın da belirttiği gibi Fransa, Batı Almanya, İsviçre ve Büyük Britanya, diğerlerinin yanı sıra kendi kirli işlerinin yapılması için tamamen yabancı işçilere bel bağlamışlardır. Bununla birlikte bu insanlara “sürekli” (permanent) kalabilmelerini garanti etme konusunda düşmanca bir tutum takılmaktan uzak durmamışlardır (Çavuşoğlu, 2006: 95).

II. Dünya Savaşı’ndan, özellikle de 1960’ların başlarından itibaren Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’nın kapitalist ekonomilerinin büyümesi, eğitimin ve hatta sadece eğitimin “başarmak” (getting on) anlamına geldiği inancının yayılması ve eğitim

fırsatlarının gelişmesi, vasıfsız ve yarı-vasıflı kol gücüne dayanan (ve yerli bireylerin girmek istemedikleri) iş sahalarını genişletmiştir. Bunun sonucu ABD'ye ve Batı Avrupa'ya işçi göçü akınının başlaması olmuştur.: Pakistanlılar, Hintliler Büyük Britanya'ya, İspanyollar, Cezayirli ve Afrikalıları Fransa'ya, Türkler, Yugoslavlar, İtalyanlar ve İspanyollar (o zamanki adıyla) federal Alman Cumhuriyetine göç ettiler (Shills, 1978: 413). Son olarak, Amerika kıtasına, daha 1849-1907 arasında (yani sadece 60 yıllık bir zaman dilimi içerisinde) Avrupa'dan kovulan ve işgücü (işçi) göçü kapsamında görülebilecek yaklaşık 5,5 milyon İrlandalı, Alman, İskandinavyalı ve İtalyan'ın göç ettiği belirtilebilir (Thomas, 1973: 95).

4.2.9. Beyin Göçü

“Beyin göçü” (brain drain), yurt içinde veya yurt dışında eğitim görmüş ve alanlarında uzmanlaşmış kişilerin, genellikle bu sürenin hemen sonunda veya daha sonra, daha iyi çalışma koşullarına, daha uygun bir statüye ve daha yüksek bir gelir düzeyine sahip olmak amacıyla başka ülkelere göç etmeleridir. Beyin göçü yüksek eğitilmiş bilim adamı ve mühendis gibi, genellikle teknik bilimler alanında uzmanlaşmış ve sayıca sınırlı zümrenin, söz konusu koşullara, statüye ve gelire sahip olma olasılığı bulunmayan veya bu olasılığın çok düşük olduğu az gelişmiş ya da geliştirmekte olan ülkelere, gelişmiş/sanayileşmiş ülkelere doğru gerçekleşmekte ve konu, kalkınma ile ilgili çevreleri ve araştırmacıları giderek daha fazla meşgul eden bir önem kazanmaktadır (Çavuşoğlu, 1995: 23).

Beyin göçünün nedenlerine ilişkin sorular, “itici-çekici nedenler”, “merkez-çevre ülkeler” ve “arz-talep dengesizliği” gibi başlıca üç yaklaşım çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. “İtici-çekici nedenler” yaklaşımına göre; göç veren ülkenin koşulları itici, göç alan ülkenin koşulları ise çekici işlev görmektedir. Malezya'da Çinliler, Kenya'da Asyalılar, Seylan'da Tamiller buna örnek verilebilir. “Merkez-çevre ülkeler” yaklaşımına göre beyin göçü, dünya sistemindeki dengesiz ekonomik dağılımın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre ülkeler arasında mevcut dengesizlik (asimetri), az gelişmiş ve geliştirmekte olan çevre ülkelere gelişmiş merkez ülkelere doğru beyin göçünü harekete geçirmektedir. “Arz-talep dengesizliği” yaklaşımına göre ise, beyin göçü, özellikle yabancı ülkelere eğitim görenlerin, kendi

ülkelerindeki uzmanlaşma ve teknoloji düzeyine uymayacak derecede aşırı uzmanlaşmış olmalarından kaynaklanmaktadır (Çavuşoğlu, 1995: 23-24).

Bu arada, beyin göçünün, veren ve alan ülkeler bakımından yararları ve zararları konusu da öteden beri tartışmaya açılmış bulunmaktadır. Bu konudaki görüşler “insaniyetçi model” ve “ulusalcı model” altında toplanmaktadır. Beyin göçünü destekleyen ve esasen beyin göçü alan sanayileşmiş ülkelerin benimsediği “*insaniyetçi model*”e göre; bilim, uluslararası bir nitelik taşımaktadır ve dünyanın hangi ülkesinde yetişmiş olursa olsun, bilim adamı her şeyden önce bilimin ve dolayısıyla da insanlığın hizmetinde olan kimse demektir. Bu itibarla beyin göçüne; modası geçmiş ulusalcı veya etnik milliyetçi, ekonomik ve askeri güç yada prestij açısından değil, dünya refahını ve sağlık yapısını azami düzeye çıkarma açısından yaklaşmak gerekir. Beyin göçü, ulusalcı yada etnik milliyetçi duygulara dayanılarak değil, ekonomik ilkelerin ışığı altında ele alınmalı ve insan sermayesi asamileştirmek için bunu sağlayan bölgeye/ülkeye kayacağı ve bu çerçevede sadece kendine değil, tüm insanlığa hizmet etme fırsatı yakalayacağı gerçeğine göre değerlendirilmelidir. Örneğin bir Hintli bilim adamı, Berkeley’de kansere karşı bir ilaç keşfedecek olsa, onun memleketlisi, bu keşif adeta Bombay’da ortaya konmuş kadar mutlu olacak ve bundan Berkeley’deki herhangi biri kadar o da faydalanacaktır. Çünkü bilim, bireyin veya bir ülkenin değil, tüm insanlığın ortak ürünüdür ve tüm insanlığın emrindedir. Bu arada beyin göçüne karşı çıkan ve esasen beyin göçü veren az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin benimsediği “*ulusalcı model*”e göre; beyin göçü, refah içinde yüzen gelişmiş/sanayileşmiş ülkelerin lehine işlerken, (zaten öteden beri bu konuma, merkantilizm, sömürgecilik gibi çeşitli uygulamalarla gelişmiş/sanayileşmiş ülkeler tarafından mahkum edilmiş bulunan) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olmakta, bunların kalkınma olanaklarını daraltmaktadır (Çavuşoğlu, 2006: 97).

Oysa, bu ülkelerde kıtlığı (darlığı) çekilen stratejik öneme sahip insan sermayesinin, üretimi arttırmanın, gelir düzeyini yükseltmenin, sağlık sorunlarıyla baş edebilmenin başlıca ve hatta zorunlu unsurlarını oluşturduğu açıkça ortadadır. Buna rağmen, bu ülkelerde, bir bilim adamının yetiştirilmesi için tamamen veya kısmen halktan toplanan ve çoğu zaman ağır vergilerle finanse edilen eğitim hizmetlerine

yapılan yatırımın değeri, beyin göçüyle başka (hem de gelişmiş/sanayileşmiş olmasına rağmen hiçbir bedel ödemeyen) bir ülkeye devredilmiş olmaktadır. Bunun, iddia edildiği gibi insanîyetçi ve etik olduğu asla ileri sürülemez. Bir bilim adamının, yıllar süren çabalarıyla (emeğiyle) ve ulusun bu uğurda daha az mal, hizmet ve ulusal gelirden pay alma uğruna katlandığı fedakarlıklarıyla ortaya çıktığı ve bu ülkelerin çok kısıtlı olanaklara sahip olduğu düşünülünce, kaybın ne kadar büyük, telafisinin ne kadar zor olduğunu anlamak daha da kolaylaşır. Böyle bir kaybın telafisi için yine ve yeniden uzun bekleme dönemlerine, yoğun çabalara ve büyük fedakarlıklara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu, ne zamana kadar ve neden böyle devam edecektir? Bu ülkelerin acınacak durumlarına rağmen, az-çok yetiştirebildikleri beyinlerine, neden ve hep refah içinde yüzen gelişmiş/sanayileşmiş ülkeler tarafından elkoyma hesapları yapılmaktadır? Tüm bunlara ek olarak beyin göçünün, yine gelişmiş/sanayileşmiş ülkeler lehine, bu ülkelerin sosyal ve kültürel yaşamında zaten fazlasıyla ihtiyaç duyulan ve yine darlığı çekilen aydın ve liderlik kaynaklarına da ağır darbe indirdiği unutulmamalıdır (Çavuşoğlu, 1995: 27).

II. Dünya Savaşı'nda sonra, ülkedeki teknik eleman ve sanat erbabının yanı sıra diğer kalifiye işgücü eksikliğini gidermeyi planlayan Arjantin hükümeti, fırsatı iyi değerlendirmiş ve diğer ülkelerin yanı sıra dağılan Nazi Almanyası'ndan da "Uluslararası Mülteciler Örgütü" (International Refugee Organization) ile işbirliği yapmak suretiyle (mülteci statüsünde) birkaç yüz teknik eleman ve askeri memur (military officer) almayı başarmıştır (Solberg, 1978: 155). Aynı savaştan sonra, ücret farklılıkları dolayısıyla bir meslek grubu, doktorlar İngiltere'den Kanada'ya ve ABD'ye göçü tercih ederken, kendilerinden boşalan yer Asyalı doktorların İngiltere'ye göçü ile doldurulmuştur (McLean, 1981: 58). Yine bu çerçevede, Kanada'ya, 1950-63 arasında 1230'u ABD'den, çeşitli ülkelere toplam 7.790 uzman (profession immigrants) göç ederken, Kanada'da yetişmiş 4.681 uzman ABD'de, 795 uzman ise İngiltere'ye göçü tercih etmiştir. Benzer örnekleri, beyin göçü kapsamında yer alan bilim adamı, mühendis, mimar, cerrah, bilgisayar programcısı, istatistikçi, biyolog, tarım uzmanı, hemşire ve sanatkar göçü için de vermek mümkündür. Tüm bu örnekler, bize sadece azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere değil, ABD, Kanada ve İngiltere başta olmak üzere gelişmiş/sanayileşmiş Batı ülkelerinin kendi

arasında da, yoğun bir beyin göçü yaşandığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır (Thomas, 1973: 309).

4.2.10. İç Göç

İç göç, bir ülkenin milli sınırları içerisinde birey veya toplulukların çeşitli sebeplerle bir seneden fazla süreliğine yer değiştirme eylemine denir. Bir ülkenin büyüklüğü, ekonomisi, endüstrileşme düzeyi ve tarihi iç göçün bölgeler arasında nasıl gerçekleştiğini belirler. Genel anlamda iç göç, kırsal alandan kente doğru olmakla birlikte, kırsal alandan yine kırsal alana, kentlerden kırsal alanlara ve kentlerden yine kentlere doğru da olabilmektedir. İç göçte nüfus hareketi dünyanın her yerinde bir iki istisnai durum dışında genellikle az gelişmiş bölgelerden çok gelişmiş bölgelere doğru olmaktadır (Özyakışır, 2013: 7).

İç göçün sebepleri arasında çekici ve itici birçok faktör yer almaktadır. Tarım topraklarındaki yetersizlik, kırsal kesimlerdeki eğitim kalitesinin düşük olması, işsizlik, düşük gelir, kamu hizmetlerindeki yetersizlik iç göçün itici faktörlerini oluşturmaktadır. Kentlerdeki üretim faaliyetlerinin çeşitliliği, iş imkânları, yüksek gelir, eğitim kalitesinin yüksek olması, kamu hizmetleri ve kentlerde yaşayan akrabalar da iç göçün çekici faktörlerini oluşturur. Ayrıca siyasi etkenler ve ülkenin uyguladığı göç ve nüfus politikaları da göç hareketlerini etkilemektedir (Dönmez Kara, 2015: 22). İç göçle alakalı söyleyeceğimiz bir diğer konu da göçün kademesiz veya kademeli olarak gerçekleştirildiğidir. Kademesiz göç iki yerleşim yeri arasında olur ve tek seferde son bulur. Kademeli göç ise birden fazla yer değiştirme eylemini kapsar ve en az üç yerleşim yeri söz konusudur (Akkayan, 1979: 25).

4.2.11. Dış Göç

Dış göç birey veya toplulukların ülke sınırlarını aşarak çeşitli sebeplerle, belirli bir süreliğine veya kalıcı olarak yer değiştirme eylemine denir. Dış göç kavramı sınır ötesi nüfus hareketi olarak nitelendirilir ve uluslararası göç kavramıyla aynı tanıma sahiptir. Birleşmiş Milletlere göre bir göç hareketinin uluslararası bir statü kazanması için yer değiştirme eyleminin bir yıldan daha fazla bir süre yapılmış olması

gerekir. Uluslararası göçün özneleri 6 kategoride toplanmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Gençler, 2004: 174);

- Sürekli yerleşenler
- Süreli sözleşmeli çalışanlar
- Süreli çalışan profesyoneller
- Gizli veya yasal olmayan çalışanlar
- Sığınmacılar
- Mülteciler (1951 Cenevre Antlaşması'na göre güvence altına alınanlar)

İç göçle karşılaştıracak olursak, göç eylemi sonucu iç göç hareketlerinde ülke içerisindeki nüfus sayısında bir artma veya azalma söz konusu değilken dış göç hareketlerinde yapılan göç oranı kadar ülke nüfusunda azalma gözlenmektedir. Nüfusta görülen azalmanın yanında dış göç gerekli politikalarla yönetilmezse başka sıkıntılara da yol açabilmektedir. Yüksek düzeyde eğitim ve niteliğe sahip olan iş gücünün kendileri için daha elverişli bir yaşam ve çalışma koşulları oluşturan ülkelere göç etmesi olarak tanımlanan beyin göçü dış göçün en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Beyin göçü ülke ekonomisi açısından negatif bir dışsallık yaratmaktadır. İnsanların daha kaliteli bir hayat standardına ulaşmak amacıyla az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleştirdikleri göç hareketleri uluslararası göçün dinamiklerini ortaya koymaktadır. Dış göçün olumsuz etkilerinden göç veren ülke kadar yoğun olarak göç alan ülke de olumsuz etkilenmektedir. Göçmen sayısının ve dağılımının yanında göçmenlerin nitelikleri de göç sorunları arasında yer alır. Küreselleşmenin etkisiyle üretim faaliyetlerinin dünyada farklı yerlere özellikle iş gücünün ucuz ve hammadde anlamında zengin olan az gelişmiş bölgelere doğru dağılması göç olgusunun da yönünü bir nebze değiştirmiştir. Göç dalgaları yönünü değiştirirse de göç olgusunun sorunsuz yönetilmesi için ülkeler göç konusunu ulusal ve bölgesel gündemlerinde tutmakta ve sık sık göç politikalarında değişikliğe giderek dengeyi kurmaya çalışmaktadırlar (Özyakışır, 2013: 9).

4.2.12. Gönüllü Göç

Gönüllü göçü tanımlamada kullanacağımız en önemli özellik göçmenlerin göç kararını kendi istekleriyle almalarıdır. Hayat standardını yükseltme, yeni yerler görme,

farklı kültürlerle tanışma arzusu gibi çeşitli nedenlerden dolayı kişinin iradesiyle göç etmesine gönüllü göç denir (Kara, 2015: 26). Gönüllü yapılan uluslararası göçlerde genellikle gidilen ülkenin çekici faktörleriyle terk edilen ülkenin itici faktörleri etkilidir. Yüksek gelir, sabit çalışma şartları, kaliteli kamu hizmetleri, demokratik hak ile özgürlükler, yabancı bireyle evlilik gibi etmenler çekici faktörlere örnektir. Düşük gelir, yetersiz çalışma koşulları, kamu hizmetlerindeki eksiklikler ve kalitesizlik, kişilerin yeteneklerini yok sayan idari düzen, hak ve özgürlüklere yapılan siyasi ve toplumsal şiddet, iş ve aile ortamındaki geçimsizlikler gibi faktörler de itici faktörleri oluşturmaktadır. Kişi bütün bu etkenleri karşılaştığında çıkan artı değer yönünde göç kararı alır. Serbest göç olarak da adlandırılan gönüllü göç kişilerin iradesine bağlı olduğundan daha esnek bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte kişinin kendi iradesi doğrultusunda yapılan gönüllü göçler, göçün bütün ayrıntıları ve yönleri menşei ülke ve hedef ülke arasında varılan anlaşmaya ve kabul edilen esaslara göre yapılır. Kural olarak bu göçler grupları değil kişileri içine alır. Başka bir deyişle göç başvuruları bireysel olarak yapılır. İşlem genel olarak dışa göç verecek olan ülkeden alınan belgelerle, göçü kabul edecek olan ülkenin temsilciliklerine yapılan "serbest göç vizesi" başvurularıyla yapılır. Gerekli denetimin yapılmasıyla çıkan onaydan sonra "serbest göçmen vizesi" verilir veya başvuru uygun bulunmayan kabul edilmez (Naz, 2015: 22).

4.2.13. Zorunlu Göç

Zorunlu göç iç savaşlar, insan hakları ihlalleri, siyasi baskılar, doğal afetler, açlık, kıtlık ve salgın hastalıklar gibi etmenlerden dolayı kişilerin yasal ya da yasal olmayan yollarla yaşadıkları ülkeyi terk etmelerine denir (Somuncu, 2006: 6).

Zorunlu göç, "kişilerin veya grupların siyasi otorite ya da daha büyük ve güçlü bir grup tarafından şiddet ve zorlamayla yaşadığı yerden başka bir yere gönderilmesi, gitmek zorunda bırakılması" olarak tanımlanan sürücü ya da cebri göç kavramlarından ayrıdır. Zorunlu göçte sürgün ya da zulüm ve baskı söz konusu değildir. Çoğunlukla kitle ve grupların iradesi doğrultusunda, istisnai olarak da bu iradenin aksine, göç alan ve göç veren iki ülkenin kendi etnik kökenlerinden oluşan kitleleri/grupları değiş tokuş etmeleri ya da kitlelerin/grupların başka bir ülkeye göç etmeleri şeklinde gerçekleşir ve tanımlanır (Çavuşoğlu, 2006: 2).

İlkel dönemlerde zorunlu göçe doğal afetler, kaynak yetersizlikleri, iklim değişiklikleri, açlık, kuraklık, uygarlıklar arası çatışmalar gibi olaylar neden olurken, yakın dönemlerde kölecilik, sömürgecilik, iç ve dış savaşlar, çatışmalar, siyasi baskılar gibi olaylar neden olmaktadır. Zorunlu göçteki itici faktör sosyal yapıdır. Savaş, etnik ve dini zıtlasmalar, politik istikrarsızlık, bireyleri yaşadıkları yerden ayrılmaya mecbur bırakmıştır. Ülke içerisindeki bu olaylar uluslararası alanda mültecilik, yasal göçmenlik ve yasadışı göçmenlik kavramlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Zorunlu göç sonrasında ise kişiler ya kendi ulusal sınırlarına geri dönerler ya da sınır dışı edilirler (Kara, 2015: 26).

4.2.14. Düzenli Göç

Düzenli göç, yasal çerçeve dâhilinde göç için gerekli prosedürler doğrultusunda yapılan göç eylemidir. Düzenli göç eylemi, kişinin göç talebinin gidilecek olan ülke tarafından kabul edilmesiyle olduğu gibi, bazı ülkelerin nüfus ve iş gücü eksikliği doğrultusunda kendi talepleriyle de gerçekleşebilmektedir (Somuncu, 2006: 8).

Göç, yakın tarihe kadar daha çok düzenli ve kontrol edilebilir düzeylerde gerçekleşmiş ve özellikle sanayi devrimiyle birlikte ihtiyaç duyulan işgücünün karşılanması için devletlerin işgücü talebiyle göçe ihtiyaç artmıştır. Günümüze yaklaştıkça çekici ve itici faktörler belirgin etkileriyle de göç etme ihtiyacı daha çok artmış ve bu ihtiyaç düzenli göç yoluyla karşılanamaz hale gelmiştir (Somuncu, 2006: 8).

4.2.15. Düzensiz Göç

Düzensiz göç, en genel anlamıyla uluslararası göç eylemlerinin devletlerin kontrolü dışında gerçekleşen ve gözetlenemeyen halidir. Düzensiz göç, yalnızca göçmen kaçakçılığından ibaret değildir. İnsan ticareti, yasal veya yasal olmayan göçmenlerin kaçak olarak çalışması ya da zorla çalıştırılması veya yasal olarak ülke sınırları içerisine girmiş kişilerin vize süresi geçtiği halde o şekilde kalmaya devam etmesi gibi birçok yasadışı olayı içine alan bir kavramdır. Devletler yalnızca sınırdan kimlerin geçip geçmeyeceğine karar vermez, geçen kişilerin ülke sınırları içindeki

hareketlerini de belirler ve kontrol ederler. Buna kısaca vize politikası denir. Bir ülkeye gitme amacı ve ya kalma süresi dışına çıkılırsa bu düzensiz göçmen kavramını meydana getirir ve bu da göçmenleri suçlu yapar (Ihlamur ve Öner, 2012: 501). Aynı zamanda sınırdan izinsiz geçen veya sınırlar içerisinde izinsiz bulunan ve oturma izni, çalışma izni gibi yasal prosedüre uymayanlar ulus devlet egemenliğine tehdit oluşturan bir etken olarak görülürler. Devletler kontrolü elinde tutma gücüne zarar gelmemesi için düzensiz göç ile alakalı bazı politikalar izlerler. Sınır kontrolünün genişlemesi, derinleşmesi ve yayılması için yeni teknolojiler ve gözetim mekanizmaları oluşmaktadır. Ayrıca düzensiz göçmenlere yardım eden, barınma ve çalışmalarına izin veren kişi ve kuruluşlara da yaptırımlar uygulanarak yasa dışı göçmenler toplumdan dışlanmaya çalışılmaktadır. Düzensiz göçün kontrolü her ne kadar zor ise de bu gibi politikalarla kontrol edilmeye ve azaltılmaya çalışılmaktadır (Atasü Topcuoğlu, 2016: 8).

4.3. Göç Teorileri

Göç süreci pek çok farklı teori ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan en önemlileri aşağıda açıklanmıştır.

4.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göçle ilgili bilinen ilk bilimsel çalışma, 1885 yılında Ravenstein tarafından kaleme alınan “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) adlı makaledir. Ravenstein'in çabası, göç olgusunun genel geçer kanunlarını bulmak içindir. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu belirlemiştir. Ravenstein'in kurguladığı analitik ve ampirik model göçü, genel ekonomik, sosyal ve politik koşullar içerisinde değerlendirmektedir. Ravenstein'in, bu çalışması daha sonra yazılacak olan göç kuramlarına ve modellerine öncülük etmiştir (Yalçın, 2004:22).

Çalışmaları sonucunda ulaştığı yedi göç kanununu aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Ravenstein, 1885:198):

- Göçlerin büyük çoğunluğu “kısa mesafeli” göçlerdir. Buldukları yeri terk eden bireyler gittikleri yerde de bir göç dalgası meydana getirmektedir. Ortaya

çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimindedir. Büyük merkezlere doğru yönelen göçün boyutlarını belirleyen bu gelişen sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur. Bir diğer ifadeyle, Ravenstein göç edilen merkezlerdeki iş imkânlarının çokluğunun o kentte yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu belirlediğini ifade etmektedir.

- Ravenstein'in ikinci kanunu, birinci kanunu açıklama niteliği taşımaktadır. Ravenstein'na göre, bir kentte görülen hızlı ekonomik gelişme bu kentin göç almasının nedenidir. Kenti çevreleyen “yakın” yerlerdeki kişiler ekonomik gelişmeden haberdar olunca göç hareketi başlamakta ve kırsal alan işgücü açığı vermektedir. Kırsal alandaki işgücü açığı da buralara “yakın” yerlerdeki nüfus akımlarıyla doldurulmaktadır. Böylece, göçün her bir basamağında kentin olanakları daha fazla göçmeni cezp etmekte ve göç tüm ülkede kendini hissettirir bir hal almaktadır. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede meydana gelen seyrelme, uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları seyrelme de, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulacaktır. Her bir basamak kente yakınlaştıkça ve kentin avantajları diğer göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her yerinde hissedilecektir.
- Kentin gelişen ekonomisinden ve ticaret olanaklarından yararlanabilmek göç edenler için bir amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç, amaç bakımından uyum göstermektedir. Her iki süreç de ancak göçle amacına ulaşmaktadır. Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler konumdadır ve bu süreçler birbiriyle el ele yürümektedirler. Yayılma ve emme sürecini benzer kılan temel nokta, ulaşılacak istenilen amaçtır. Yani yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Kentte gelişen ekonomi, göç sayesinde ihtiyaç duyduğu işçilere kavuşmakta ve bireyler de göç sonucunda söz konusu işlere yerleşmektedir.
- Ravenstein'e göre yoğun göç alan yerleşim birimleri aynı zamanda göç de vermektedir. Ravenstein göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini ve göç

alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç de verdiğini belirtmiştir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgası yaratmaktadır. Çok net bir şekilde görülmektedir ki, Ravenstein için göç, bir bölümüyle zincirleme ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir.

- Uzun mesafeye göç etmek isteyenler, daha çok büyük ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedir. Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme bir göçten bahsetmektedir. Fakat Ravenstein'in beşinci kanunu doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız; ilk dört kanununda anlattığından başka bir tür göçü anlatmaktadır. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden kişiler büyük ticaret, endüstri merkezlerine yönelmekte ve basamaksız şekilde, doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler.
- Ravenstein göç kanunlarından bir diğerinde, kent yerlilerinin kırsal kesim yerlilerine oranla daha az göç etme eğiliminde olduğunu vurgulamaktadır. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır. Oysaki kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.
- Kanunlarda üzerinde durulan bir diğer konu, hangi cinsin daha fazla göç eğilimli olduğudur. Ravenstein kısa mesafeli göçlerde, kadınların erkeklerden daha fazla göç eğilimi taşıdıklarını savunmaktadır.

Ravenstein, göçü belirleyen temel faktörün genelde ekonomik nedenler olduğunu diğer faktörlerin ise çevresel faktörler, eğitim imkanları ve varış noktasındaki yaşam maliyetleri olduğunu belirtmiştir. Ravenstein'in kurguladığı analitik ve ampirik model ile göç olgusuna ilişkin bazı kanunlar ortaya koymuştur. Ravenstein, 1889 yılında yayınladığı makalesinde göçle ilgili daha değişik saptamalarda bulunmaktadır. O'na göre, üretim yerleri ve ticaret merkezlerinin sürekli artışı, göçün devamlılığını sağlamaktadır.

4.3.2. Everett S. Lee (İtme Çekme Teorisi)

Lee, Ravenstein'in önerilerinin çoğunu günün şartlarına uyarlanmıştır. Bu amaçla pozitif ve negatif elemanların göç akımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ek olarak, göç akımlarını azaltma etkisine sahip iki bölge arasındaki engeller göz önünde bulundurulmuştur. İç göç teorisine bir diğer önemli yaklaşım, Ravenstein'in belirli yasalar altındaki iç göç etüdü çalışmasının ardından Lee 1966 tarafından geliştirilmiştir. Teorisinde Lee, göçmenden çok göç üzerine odaklanır, ancak teorisinde göçmenlerin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir. Olumlu ve olumsuz etkilerin menşei ve varış noktasında önemini vurgularken, göç hareketlerinin itici ve çekici faktörlerle açıklandığı teorik çerçevede insanlar bir yerden diğerine taşınır; Her göç sürecinin bir çıkış, bir varış noktası ve bu iki nokta arasındaki diğer faktörler olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir (Everett, 1966:49-50).

Lee, göç kararını 4 faktörün belirlediğini belirtmiştir. Bunlar;

- Çıkış noktası ile ilgili faktörler,
- Varış noktası ile ilgili faktörler,
- Karşılaşılan engeller,
- Kişisel faktörler.

Lee, kuramsal göç yaklaşımını açıklarken bu dört faktörü kullanmaktadır. Lee'ye göre göç sürecinde çıkış noktasında ki göçe etki eden faktörler 3 kategoride ele alınmaktadır. Bunlar negatif, pozitif ve nötr faktörlerdir. Durum açık bir biçimde görülmektedir. Çıkış noktasında, bireyi göçe sevk eden olumsuz faktörler (-) işaretler gösterilmektedir. Yine çıkış noktasında bireyi yer değişikliğinden alıkoyan olumlu faktörler (+) işaretler, bireyin göç kararında etkisi olmayan faktörler (o) ile gösterilmektedir. Varış noktasında da benzer faktörler benzer biçimde gösterilmektedir. Lee'nin teorisinin tarafsız değerleri, herkes için aynı olan ve göçe olumlu ya da olumsuz bir katkısı olmayan faktörlere karşılık gelir. Olumlu faktörler göç için geri çekilmeyi temsil ederken, negatif faktörler itmeye karşılık gelir. Bu birliğin bütünlüğü açıkça hem ikamet yeri hem de göç yerinin olumlu ve olumsuz faktörlere, yani itme ve çekme faktörlerine sahip olduğunu göstermektedir.

Olumlu faktörler göç için geri çekilmeyi temsil ederken, negatif faktörler itmeye karşılık gelir. Bu birliğin bütünlüğü açıkça hem ikamet yeri hem de göç yerinin olumlu ve olumsuz faktörlere, yani itme ve çekme faktörlerine sahip olduğunu göstermektedir. Lee, bireyin göç etme kararının orijin ve varış yerindeki itici / çekici faktörleri içeren bir dizi kararın sonucu olduğunu belirtir. Lee'nin teorisine göre, hem yaşanılan yerlerde hem de dikkat edilmesi gereken yerlerde itici ve çekici faktörler vardır. Ek olarak, karşılaşılan engeller kavramı, itici ve çekici faktörlerden oluşan karar setine dahil edilmiştir. Lee, yalnızca fiziksel maliyetleri temsil eden mesafe kavramıyla karşılaşılan engelleri ölçmekle kalmaz, aynı zamanda parasal olmayan politik, dini veya etnik kısıtlamaları da dikkate alır.

Kuramın temel yapısı itibarıyla, itme ve çekme faktörleri kişisel ve görelidir, bu yüzden de itmeye neden olan olumsuz faktörler ve çekmeye neden olan olumlu faktörler, hayli çok ve birbirinden farklıdır.

Bir bölgedeki pozitif faktörler, bireyleri iki şekilde etkilemektedir. Bu faktörler hem bölgede yaşayanların göç etmesini engellemekte, hem de başka yerlerden gelecek göçmenleri çekmektedir. Pozitif faktörlere örnek olarak yüksek gelir, istihdam fırsatları, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi unsurlar gösterilebilir.

Buna karşın negatif faktörler bölgenin göç vermesine neden olurken; başka yerlerden de göç alınmasını engellemektedir. Negatif faktörler, itici bir etkiye sahiptir. Örneğin, bir bölgedeki düşük gelir ve yüksek işsizlik gibi unsurlar, bireylerin başka yerlere göç etmesine neden olmaktadır. Bazı kişiler, negatif ve pozitif faktörlerden farklı şekillerde etkilenir. Birisi için önemli olan bir faktör, başka birisi için dikkate değer olmayabilir. Kaliteli bir eğitim sistemi, okul çağında çocuğu olan bir aileyi pozitif şekilde etkilerken, çocuğu olmayan bir aileyi hiç etkilemeyebilir (Çelik, 1999:13).

İtici faktörlerin çok karmaşık ve çok boyutlu sosyal gerçeklere bağlı olduğu açıktır. Bu çok faktörlü, ince ve ayrıntılı bağlamda Lee, önemli olanın tüm itme ve çekme faktörlerinin farklı sınıflar için doğru bir şekilde tanımlanması ve bu faktörlerin içeriğinin doğru bir şekilde oluşturulması gerektiğine dikkat çekti. Teorinin temel

çerçevesini oluşturan ve işleyişini sağlayan bir diğer önemli nokta, ikamet yerindeki ve göç yerindeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir. Daha açık ifade etmek gerekirse, yaşam yerindeki itme ve çekme faktörleri kendi içinde bir bütündür; Göç yerine itici faktörler de kendi içinde bir bütün olarak düşünülmelidir.

Lee, zaman ile göç arasındaki kurduğu ilişkiyi iki faktöre bağlamaktadır; verilen göç nedeniyle çıkış ve varış noktası arasındaki dengesizliklerin zamanla artacağı ve bunun verilen göçü artıracaklarını, gelişen teknoloji sayesinde zamanla ulaşım ve iletişim maliyetlerinin azalacağını ve bunun da verilen göçü artıracaklarını iddia etmektedir (Lee, 1969:191).

4.3.3. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Teori, göç eden insan sayısı ile varış yerindeki fırsatların bolluğu arasında bir oran olduğuna dair matematiksel bir açıklama yapmaktadır. Başka bir deyişle, bir iş bulmak için daha fazla fırsat varsa, göç edecek daha fazla insan olacaktır. Stouffer, çalışmasında Cleveland'ın büyükşehir bölgesinin nüfus istatistiklerini kullanmış ve bu istatistiklere göre evlerinden taşınan insanlar, veri kabul edilerek bu teori geliştirilmiştir.

Göç fenomenindeki önemli noktalar, göç edilecek mesafe, göç yerindeki olanaklar ve bunların miktarıdır. Bu üç faktörün mesafesini diğer faktörlerden önce analizin amacını olarak koyar. Stouffer'a göre, yer çekimsel etkiler göç çalışmalarında daha fazla vurgulanmalıdır. İki merkezdeki yerçekimi etkileri, göç merkezi ile ağırlık merkezi arasındaki mesafe dikkate alınarak analiz edilmelidir.(Stouffer, 1940: 846). Stouffer, herhangi bir iki merkeze göçte çekme faktörlerinin önemli olduğunu, ancak bu faktörlerin önemini belirleyen ana noktanın mesafe olduğunu açıkça belirtir. Buna göre, belli bir mesafeye göç edecek kişi sayısı, iş fırsatlarının bolluğu ile doğrudan orantılıdır. Ayrıca, varış yeri ile ikamet yeri arasındaki kısa mesafe, kişinin göç etmesini teşvik eder ve göçü olumlu yönde etkiler. Başka bir deyişle, göç yerindeki iş fırsatlarının bolluğu ve göç mesafesinin yetersizliği, bu çekim merkezine göç eden insan sayısını artıran faktörlerdir.

4.3.4. Network (Ağ) Teorisi

İlişkiler ağ teorisinin temeli; Göçmenler tarafından kurulan göçmenlerin oluşturduğu sosyal ağların yanı sıra, alıcı ülke ile göçmen ülke arasında ve bu ağların devam eden göç üzerindeki etkileri. Göçmen ilişkileri ağı, menşei ülkeleri ile yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak kökenlerden, arkadaşlıktan ve arkadaşlıktan oluşan kişilerarası bağlantılardır (Ünat, 2006: 18).

Teoriye göre, öncü göçmenler, alıcı ve kabul eden toplulukları birbirine bağlayan bir altyapı oluşturuyor ve bu bağlantı göçmen topluluğundaki diğer bireylerin göç etmesini sağlıyor. Yeni göç dalgaları yerleşik bir ağı canlandırıyor ve ardından göç edenler ilk gelenin deneyiminden faydalaniyor. Zamanla, göç kendini sürdürür; Akrabalık, akrabalık ve hemşirelik ilişkilerinin çok yoğun olduğu bu ilişkilerin altı önemli işlevi vardır (Yalçın, 2004: 50).

- Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde kurtarmakta,
- Göçmenleri, içine girdikleri toplumdan yalıtıp, kendi ülkeleri ile ilişkilerinin devamını sağlamakta,
- Göçün başlangıcını, hedef yerini ve kimlerin göçeceğini belirlemekte,
- Göçmenlerin gittikleri yerlerdeki uyumlarını kolaylaştırmakta,
- Gelmeyi düşünen ve gelen göçmenler için yabancı toplumdaki fırsat ve resmi yapılanma hakkında haber kanalı görevi görmekte,
- Söz konusu göçmen ağları, göçün hızını ve büyüklüğünü önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Göçmen ağının varlığı göçü desteklemekte ve göç için potansiyel göçmenleri olumlu yönde etkilemektedir. Yerleşik ilişkiler ağı sayesinde, göçün hem ekonomik hem de sosyal maliyetleri önemli ölçüde azaltılmıştır. Göç ülkesindeki göçmen ağlarının varlığı nedeniyle, ekonomik mekanizmalar yardım mekanizmalarının ve bürokratik olayların hızlanmasıyla azalmaktadır. Sonuç olarak, kurulan ağ ile devam eden göç arasında karşılıklı bir etkileşim vardır.

Göçmen ağları ayrıca göçmenleri kentsel çevrelerinden izole etme ve kendi ülkeleriyle bağlarını koruma fonksiyonuna sahiptir. Bu işlevin olumlu ve olumsuz yönleri hakkında konuşmak mümkündür. İlk bakışta, bu göçmen ağları olumlu bulunabilir çünkü göçmenlerin otantik kültürlerini ve kimliklerini korumalarına yardımcı olmaktadır. Öte yandan, göçmenlerin kentsel kültüre uyumu geciktirdikleri ve kentsel ilişkilere entegre olmalarını engelledikleri düşünülürse, arkadaş ağlarını olumsuz değerlendirmek mümkündür (Kapu vd., 2012:18).

4.3.5. Fayda - Maliyet Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre; bireyin göç etme kararı göçün fayda ve maliyetlerine bağlıdır. Bireyler, göç etmenin faydaları maliyetlerinden yüksek olduğu takdirde göç edeceklerdir (Çelik, 2005:168).

Göç kararında bireylerin gelecekle ilgili daha yüksek gelir elde etme ve daha iyi iş bulma gibi beklentileri önem arz etmektedir. Bireyler göç ettiklerinde, hemen bu beklentilerini gerçekleştiremeyebilirler. Belli bir süre sonra gerçekleştirmeleri mümkün olacaktır. Dolayısıyla göç kararının verilmesinde, fayda ve maliyetlerin beklenen bugünkü değerleri dikkate alınacaktır (Polat, 2007:45).

Bu yaklaşım, Klasikler ve Neo-Klasikler tarafından farklı bakış açıları ile değerlendirilmiştir. Klasikler; bireylerin fayda maliyet analizi yaparak, gelirlerini maksimum yapacakları yere göç edeceklerini ve bu şekilde rasyonel davranmış olacaklarını belirtmiştir. Ayrıca, göç kararının verilmesinde, fayda ve maliyetlerin beklenen bugünkü değerlerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

T.W.Schultz fayda maliyet yaklaşımının öncüsüdür. Schultz'a göre bireyler daha iyi iş bulmak için göç ederler. Schultz bu göçleri bir yatırım olarak kabul etmekte ve gençlerin göç konusunda daha avantajlı olduğunu, çünkü gençlerin gittikleri yerde daha uzun çalışabileceklerini söylemektedir (Theodore, 1962:2).

Schultz'u takip eden Sjaastad; göçü, gelirden artışa yol açan, fakat maliyetleri de özel bir yatırım olarak değerlendirmektedir. Çalışmasında göçün fayda ve maliyetlerinde önemli olanları tanımlamayı amaçlamıştır (Sjaastad, 1962:80).

Neo-Klasikler, Klasikler'in görüşlerini çeşitli yönlerden tamamlamıştır. Neo-Klasikler, göç kararının beklenen gelir farklılıklarına bağlı olduğunu ve bu farklılığın göçmenin elde edebileceği kentsel gelir ile kırsal gelir arasındaki fark olduğunu varsaymaktadır. Bu hipotez, bireylerin kentte geçici bir süre işsiz olsalar bile, kır- kent gelir farklılıklarına duyarlı olduklarını belirtmektedir.

Neo-Klasiklerin öncüsü Todaro'ya göre bölgeler ve ülkeler arasındaki sosyo ekonomik eşitsizlikler göçün başlıca belirleyicisidir. Bireylerin gelecekle ilgili beklentilerinin, göç kararına etkisini vurgular. Bireylerin düşük ücretli yerlerden yüksek ücretli yerlere; istihdam fırsatlarının az olduğu alanlardan, çok olduğu alanlara hareket edeceği varsayılır (Todaro, 211). Neo-Klasiklerin bir başka öncüsü John R. Harris ile Michael P. Todaro geliştirdikleri modelde göçün, kentsel beklenen gelirin kırsal reel gelirden büyük olduğu sürece devam edeceğini varsaymıştır. Modele göre bireyler, beklenen gelir farklılığı sıfır olduğunda göç etmeyecektir. Ayrıca, Todaro'nun göç kararıyla ilgili geliştirdiği ekonometrik modele göre, göçün temel belirleyicisi bölgeler ve ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliklerdir. Bireylerin kentsel işsizliğe rağmen göç etmesi, beklenen gelir eniyileme davranışına göre açıklanabilir. Bireyler, daha yüksek gelir elde etme ve iş bulma beklentisiyle kentlere göç etmektedir. Göç, sadece yüksek ücrete değil, beklenen yüksek ücretlere ve bu ücretin kazanılma fırsatına verilen bir tepki olarak da ifade edilebilir. Bu noktadan hareketle, bireylerin düşük ücretli yerlerden yüksek ücretli yerlere; istihdam fırsatlarının az olduğu alanlardan, çok olduğu alanlara hareket edecekleri varsayılmaktadır. Modele göre göç, beklenen kırsal ve kentsel kazançlar arasındaki farkın bir fonksiyonudur ve bireyler beklenen kentsel kazancın nispeten büyük olması halinde göç edeceklerdir (Çelik, 2005:167).

Az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik kalkınma ve göç ilişkilerine dair literatürün büyük kısmı, W.A. Lewis'in "dual-ekonomi" düşüncesini takip eder. Lewis modeli daha sonra Ranis ve Fei tarafından şekillendirilmiştir. Lewis'in modelinde ekonomi kırsal tarım ve kentsel sanayi olmak üzere iki sektörden oluşur. Lewis iç göçü, şehir sektörü için gereken insan gücünü sağlamak için yavaş yavaş tarımdan çıkan fazla işçi sınıfını içeren doğal ve istenilir bir gelişme olarak görmüştür. Bu gelişme sosyal olarak eksik görülüyordu. Çünkü insan gücü, gerçekte sıfır olarak farz edilen bu sosyal marjinal

ürünlerinin yer aldığı sektörden, önemli derecede pozitif olan ve hızla büyüyen bu marjinal ürünün yer aldığı sektöre kaymaktadır (Anbarcı ve Ulubaşoğlu, 2005:4).

4.3.6. Seçkinlik Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre, göçmenler seçkin bireylerden oluşmaktadır. Göçmenler eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum bakımından ayırt edilir. Kırsal alanlardan göç edenlerin seçkin bireylerden oluştuğu fikrine dayanmaktadır (Çelik, 2002: 276).

İlk defa bir topluluktan göç eden bireylerle göç etmeyenler arasında farklılıklar vardır. Göçmenlik katılımcılarının bu farkına göçün seçiciliği denir. Göçmenlerin özellikleri ile göç etme eğilimleri arasında bir ilişki olduğunu vurgulayan bu yaklaşıma göre, kırsal alanlardan göç eden bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim açısından elit nitelikleri vardır. Göç katılımcıları çoğunlukla genç, bekar ve diğerlerinden daha yüksek eğitim seviyesine sahiptir. Ayrıca, göçmenlerin daha yetenekli, girişimci ve kaynak bölgedeki insanlara saldırdıkları söylenebilir. Eğitimli ve genç olmak, gittiği yerlerdeki göçmenlerin geleceği üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Bu nitelikler sayesinde göçmenler daha kolay adapte olabilir, daha uzun süre çalışabilir ve eğitim seviyelerini iyileştirebilir. Bu nedenle, göçmen kişi kendine bir çeşit yatırım yapar ve özellikle genç yaşta çalışma zamanına sahip olması nedeniyle göçten kazanmayı amaçlar. Göçmenlerin hayatta kalanlara kıyasla üstün niteliklere sahip olması, göçmen ile alıcı bölgeler arasındaki nüfusu demografik, kültürel, etnik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından değiştirmektedir. Sonuç olarak, göçmen bölgeleri çalışma çağındaki genç işgücünü kaybederken, göç alan merkezler aldıkları göçlerle birlikte gelişmektedir (Yakar, 2009:155-172).

4.3.7. Marksist Teori

Köyden kente göç feodal bir üretim tarzından kapitalist bir aşamaya geçişe yol açtığına göre ve bu geçiş toplumların sosyalist aşamaya ulaşmasında geçilmesi gerekli önemli bir aşama olduğunu kabul eden teoridir. Marksist geleneğin göç olgusuna yaklaşımında yedek emek ordusu kavramı önemli bir yer tutar. Göç sonucu üretim ve ticaret merkezi olan kentlere gelmiş olan bu insanlar işe girebilmek için her türlü dezavantajlı pozisyonu kabul etmeye razı olduğundan hâlihazırda çalışmakta olan

işçilerle amansız bir rekabet içine girerler. Bu rekabetten genel olarak işçi sınıfı değil burjuva sınıfı karlı çıkacaktır (Kapu vd., 18).

Göç sonucunda büyük bir yedek işçi ordusu ortaya çıkacaktır. Yedek işçi ordusu, çalışabilir durumdaki kişilerden oluşmaktadır. Ancak bu kişiler, çeşitli nedenlerden dolayı işsizdir ve iş bulabilmek için bazı fedakârlıklara katlanmaya hazır durumdadır. Kapitalist üretim, elindeki bu gücü bu sayede ücret kontrolünde rahatlıkla kullanabilmektedir. Ayrıca, işçilerin işten çıkması durumunda yerlerine yenileri hazır olduğundan, üretim aksamamış olmaktadır.

5. GÖÇ İLE İLGİLİ ULUSLARARASI MEVZUAT VE DÜZENLEMELER

5.1. Göç İle İlgili Uluslararası Mevzuat ve Yükümlülükler

Mültecilerin korunmasına dair haklar, birçok uluslararası sözleşmede kendisine yer bulmuştur. Bu sözleşmelerin önemlileri, ilgili sözleşmeler mültecilerin hakları konusunu benzer amaçları olan farklı çerçevelerde değerlendirmiştir. Bu bağlamda ana başlıklar halinde ortaya konulan bu haklar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

İnsan hakları kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tanımların ortak konusu “insan”dır. İnsan hakları, insanların sosyal statüsü, ırk, dil, din vb. Mülkiyetlerinde, yalnızca insanlar olarak bağımsız oldukları için hak olarak ifade edilirler. Ortak konusu insan olan insan haklarının da ortak değerleri vardır. Evrensellik ve eşit muamele ilkeleri en önemli olan ilkelere dir. Ayrıca, insanlığın ortak sorunları var. Bu sorunların çözümü şiddet ve zulüm olmayan paydalar olmalıdır. Çünkü insan hakları problemleri, insanların ortak problemleridir (Kuçuradi, 2004: 9).

İnsan haklarının evrenselliği ve insan onuruna yaraşır muamele görme ilkeleri ışığında, mültecilerin ve sığınmacıların da insan olmalarından kaynaklanan birtakım hakları bulunmaktadır ve bu haklar çeşitli sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Uluslararası kabul görmüş olan, mültecilerin ve sığınmacıların göç etmek zorunda oldukları ülkeler tarafından korunmasına ilişkin önemli haklar ve bu haklara ilişkin sözleşme hükümlerine aşağıda ayrıca yer verilecektir. Ancak bu hakların ayrıntılarına geçmeden önce ana başlıklar halinde bu haklardan söz edilecek olursa (Kalabalık, 2009: 81):

- Ayrımcılık yapılmaması,
- Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı,
- Sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkı,
- İşkence ya da zalimane, insani olmayan, onur kırıcı ceza ya da muameleye maruz bırakılmama hakkı,
- Kölelik ya da kulluk altında bulundurulmama hakkı,
- Yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı,
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü,

- Özel yaşam, aile, ev konusunda keyfi müdahaleye maruz bırakılmama hakkı,
- Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı,
- Sosyal güvenlik hakkı (eğitim, beslenme, giyim, barınma, sağlık),
- Ülke sınırları içinde hareket hürriyeti,
- Toplumun kültürel yaşamına katılma hakkı,
- Zulüm riski olan yere geri gönderilmeme hakkı.

5.2. Uluslararası Alanda Göç İle İlgili Örgütsel Yapılanma

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kuruluş ismi ile United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), II. Dünya Savaşı sonrasında 14 Aralık 1950 yılında Birleşmiş Milletler Genel Meclis'i tarafından kurulmuştur. II. Dünya Savaşı özellikle Avrupa ve dünyada savaşı yaşayan coğrafyalar için büyük bir yıkım olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler (BM) kendine misyon olarak dünya barışını ve güvenliğini sağlamayı görev edinmişti. Bu büyük savaşın ardından en büyük yıkım Avrupa'da olmuştu. Bunun sonucunda ise savaş sonrasında buldukları yerden yani evlerinden kaçan veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalı yardım beklemekteydi. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Genel Meclisi yardıma muhtaç Avrupalılara, Birleşmiş Milletlerin kendisine edindiği misyon ile yardım götürmek amacı ile 14 Aralık 1950 yılında kuruldu.

1950 yılında UNHCR kurulduğunda dünya üzerinde 2.2 milyon mülteci insan vardı. Bu mültecileri ilgi alanına alıp bu alanda çalışmalar yürüten UNHCR günümüzde ise sayıları 65 milyonu aşan mülteciyi ilgi alanına almıştır. Çalışmanın bu bölümünde örgütün kuruluşundan günümüze kadar gerçekleşen küresel göç sorunları ve UNHCR'nin bu sorunlara yaklaşımı ele alınacaktır.

6. SURIYE KRİZİ VE TÜRKİYE'DE SURIYELİ SİĞİNMACILAR SORUNU

6.1. Suriye Krizi'nin Nedenleri ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Arap Baharı ile ortaya çıkan yeni dinamikler temelde tarihi bir sürecin ürünüdür. Tunus, Mısır, Suriye ülkelerdeki yönetimlerin yıkılarak ya da yıkılmayarak bir takım sorunlara yol açtığı aşikardır (Bingöl, 2013: 35-41). Arap halkları monarşik rejimleri devirerek ilk defa yönetimde söz sahibi olacakları bu kadar derin bir değişim

yaşamıştır. Fas, Ürdün ve Körfez ülkelerindeki hanedanlıklar yerlerini temsili yönetimlere bırakmıştır. Ancak yıkılan iktidarların yerine meşru iktidarların gelmemesi ile kalıcı mezhepsel, siyasi ve etnik çatışmalar körüklenmiştir.

Hafız Esad'ın darbeyle iktidara geldiği yıldan itibaren muhalifler tasfiye edilmiş demokratik görünümlü otoriter bir rejim kurulmuştur. Ülkenin stratejik konumlarında ailesinden ve mezhebenden kişileri yerleştiren Esad Ailesi, devamlılığını ölene kadar sağlamıştır. Öldükten sonra ise yerine oğlu gelmiş ve aynı zorbalığa devam etmiştir. Yeni iktidarla birlikte bazı çıkar gruplarının ve muhalif kesimlerin reform ümitleri ortaya çıksa da birkaç yıl içinde bunlar yok olmuştur. Tüm muhalif gruplar: Müslümanlar, Hristiyanlar, Kürtler ve Seküler Gruplar birleşerek 2005 yılında Şam Deklarasyonu'nu ilan etmiştir. Bunun üzerine Esad cephe almış ve bütün muhalifleri sindirmiştir (Şen, 2013: 57-59). Tunus'ta başlayan halk ayaklanmaları Suriye İktidarını endişelendirmiştir. Rejim, bu dalganın kendilerini etkilemeyeceğini savunmuş ve Suriye'nin diğer ülkelerden farklı olduğunu iddia etmiştir. Başkan, ülkenin yaşadığı ekonomik zorlukların ve siyasi çıkmazların halkı yıldırmayacağını, halkın dayanacak gücü olduğunu, uluslararası alanda edindiği muhalif duruşunu halkının desteklediğini ve Arap Baharına dair milletçe ortak bir tavır içinde olduklarını savunmuştur (Şen, 2013: 60).

Mısır ve Tunus'taki otoriter Rejimlerin devrilmesinden sonra Mart 2011'de Suriye'nin Dera şehri ilk protestoya şahitlik etmiştir. Protestocular başta reformlar talep ederken, daha sonra başkan Beşar Esad'ın istifa etmesini istemişlerdir. Barış protestolarına şiddetli bir şekilde karşılık veren Suriye Ordusu nefreti arttırdı. Esad, muhalefeti silahlı suç çetelerine benzetmiş ve ülkenin heterojen nüfusunu kullanarak mezhep farklılıklarını azdırarak şiddete yönelmesi açısından suçlamıştır. Bu olayları 'komplo' olarak nitelendirmiştir (Rozsa, 2012: 11). Rejim, bu savaşı Suriye'nin dünya ile savaşı olarak görmüş ve ayaklanmaları şiddet kullanarak bastırmaya çalışmıştır.

Beşar Esad iktidara geldiği 2000 yılından 2011 yılına kadar sosyoekonomik yönde adımlar atmıştır. Fakat siyasi reformları ihmal etmiş ve muhalefeti baskı altında tutmaya devam etmiştir. Olayların başladığı Mart 2011'de reformlar gerçekleştirmeye çalışmış ve bu kapsamda 47 yıldır devam eden olağanüstü hal kaldırılmıştır. Ancak

güvenlik güçlerinin baskı, keyfi tutuklama ve orantısız güç kullanımı azalmamıştır. Şubat 2012'de seçimler yapılmış ve muhalefet milletvekillerinin %10 olacak şekilde ilk defa meclise girebilmiş ama bu yeterli bir reform olarak görülmemiştir (Bingöl, 2012: 3-4).

6.1.1. İç Savaşın Nedenleri

Savaşın ekonomik ve sosyal nedenlerini şöyle özetlenebilir: Ülkenin parçalı bir etnik ve dini kimliğe sahip olması, ekonomik ve siyasi kaynakların toplumun yaklaşık %12'si olan Nusayrilerin elinde bulunması, büyük miktardaki askeri harcamalar ve ekonomik yolsuzluklar sebep olmuştur. Ülke sanayileşmeye yönelik yatırım ve reform yapacağı yerde bankacılık, turizm ve ticaret gibi hizmet sektörleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ülkede kayırmacılık had safhaya ulaşmış ve sistem eş-dost kapitalizmine dönüşmüştür (Şen, 2013: 60-63). Tüm bunlar orta ve alt sınıfın daha da fakirleşmesine ve bir çıkmaza sürüklenmesine sebep olmuştur.

Esad, Suriye'nin jeostratejik pozisyonu ve sahip olduğu potansiyele güvenerek elinin güçlü olduğunu düşünmüştür. Ayrıca Filistin davasında Suriye'nin en önemli aktör olduğunu, hem iç hem dış politikada dile getirmiştir. Rejim muhaliflerini ABD, Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar desteklemekte ve Esad'ın halkın meşru temsilcisi olmadığını vurgulamaktadır. Diğer taraftan Rejimi Rusya, Çin ve İran desteklemektedir.

6.1.2. Protestoların Savaşa Dönüşmesi

Arap Baharı sürecinde uzun yıllardır iktidarda olan liderlerin devrilmesinden sonra Suriye halkında da bir umut doğmuştur. Dera şehrinde iki bayan doktor telefonla konuşurken Hüsnü Mübarek'in düştüğünü ve sıranın Esad'a gelmesini istediklerini ifade etmişlerdir. İstihbaratçıların telefonları dinlemesiyle bayan doktorlar tutuklanmış ve saçları sıfıra vurularak cezalandırılmıştır. Bundan dolayı kadınlardan birinin akrabası olan 12-13 çocuk duvarlara “Halk düzenin yıkılmasını istiyor” şeklindeki Arap dünyasında en çok atılan sloganı yazmıştır. Şikâyet üzerine bu çocuklar içeri alınıp çeşitli sıkıntılara ve işkencelere maruz bırakılmıştır. Bunun üzerine aşiret reisleri çocukların serbest bırakılmasını istemiş ancak onlar da hakaretlerle karşılaşmışlar. İlk

protestolar bu olaylardan dolayı çıkmıştır. Normalde Dera, Ehlibeyt torunları ve Seyitlerin yaşadığı bir yer olması hasebiyle muhalif bir şehir değildi. Ancak sert müdahalelere maruz kalan halk ve öldürülen kişilerin olması, olayların büyümesine ve isyan dalgasının Şam, Lazkiye, Humus, Banyas, Hama, Kamışlı ve Halep'e doğru genişlemesine sebep olmuştur (Çelik, 2013: 2).

Ayaklanmaların ilk yılında Özgür Suriye Ordusu ve Ulusal Suriye Konseyinin Suriye Rejimine karşı savaşında 9000'den fazla ölü olmuştur. Bu şiddet dolu mücadeleler 2012 ye kadar Halep ve Şam haricinde bütün illere yayılmıştır. Ancak bu yıldan sonra iki şehirde fazlasıyla etkilenmiş ve binlerce insanın göç etmesine sebep olmuştur. Başta politik özgürlüklerin hedeflendiği bu eylemler daha sonra kanlı çatışmalara dönüşmüştür. 2012'de uluslararası komiteler Suriye'deki olayların sivil savaşa dönüştüğünü ifade etmiştir. Arap Birliği, Şam'ın üyeliğini iptal etmiş ve 2011'den itibaren uluslararası hakemler göndererek olayların çözümü üzerine yoğunlaşmıştır. Arap Birliği ayrıca Rusya ve Çin tarafından veto edilen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni de göreve çağırmaya çalışmıştır. Dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri “Barış Elçisi” olarak görevlendirilmiş ve Mart 2012'de hem hükümetin hem de Özgür Suriye Ordusu'nun kabul edeceği altı maddelik bir barış planı sunmuştur (Rozsa, 2012: 11). Ancak buna da uyulmamıştır. Bunu Bingöl şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Başta ABD olmak üzere uluslararası aktörlerin bir bölümü, Tunus, Mısır, Cezayir ve Libya'da yaşananlardan dolayı Suriye 'de de yönetim değişikliğinin kolaylıkla yapılabileceğine inanmıştır. Bu algıyla, Esad'ın önceki örneklerden ders alarak uluslararası baskılara direnemeyeceği varsayılmış, talepler sıralanmaya başlanmıştır. Ancak bu hesaplarda, Suriye'nin tarihsel, demografik ve siyasal dinamiklerinin farklılığı dikkate alınmadığı gibi bölgesel ve uluslararası güç dengeleri de ihmal edilmiştir. Hesapların tutmaması küresel aktörlerin yeni oyun planlarını gündeme getirmiş, Suriye krizi sadece Esad'ın değil bölgesel aktörlerin de kontrolünden çıkmış, BM'deki büyük güçlerin mücadelesine dönüşmüş, bölgesel çatışma riski taşımaya başlamıştır” (2012: 1).

İnsani durumların gittikçe kötüleşmesinden dolayı uluslararası toplum nasıl bir yol izleyeceği hakkında bölünmüştür. Avrupa Birliği ve ABD, Esad'ı istifaya çağırırken Rusya ve Çin, Rejimi desteklemeye devam etmiş ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) ile diğer ülkelerin çabalarını engellemiştir. Moskova, Suriye'nin Akdeniz'deki deniz üssü olması ve önemli bir silah pazarı olmasından dolayı ona özel bir önem vermektedir. Bölgede Suriye'nin çok az destekçisi vardır. İran ve Lübnan Hizbullah'ı Esad'a yakın durmakta, Tahran askeri ve ekonomik yardım sunarak mezhepsel dezavantajın etkisini azaltmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan Suudi Arabistan ve Katar başarıyı arttırmak adına muhalefeti silahlandırmıştır (Rozsa, 2012: 11). Türkiye başta dikkatli davranmaya çalışmıştır. Ancak sonraları şiddetin kendisini etkilemesi ve binlerce mültecinin Anadolu yarımadasına göç etmesinden dolayı kendini olayların içinde bulmuştur. Suriye'de bütün bu yaşanan şiddet ve istikrarsızlıkların sebebinin Huntington (1996: 4) şöyle açıklamaktadır. *“Siyaset arenasına yeni giren grupların hızlı bir değişim istemesine rağmen siyasi yapı ve kurumların gelişim ve değişim değerinin yavaş olmasından dolayı istikrarsızlık ve düzensizlik ortaya çıkmakta ve bu çatışmaya sebep olmaktadır.”*

6.2. Uluslararası Sonuçları ile Birlikte Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar Sorunu

6.2.1. Hukuksal Tanımlama ve Statü Sorunu

Türk yabancılar hukukunda ve mülteci hukukunda ilk defa bir öz teşkil eden yolda bir kanunlaştırma olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, doktrin, uygulama ve STK’lerle görüşülerek ve fikirler konusunda bir ortak fikir sonucu kanunlaşmıştır. Bu yönden bakıldığında bu Türkiye’de büyük bir önem taşımakta ve ilk olarak kabul edilebilir. Yasanın kabulü, 4 Nisan 2013 tarihinde tüm partilerin olumlu desteğiyle mecliste oybirliğiyle kabul görmüş ve yürürlüğe gitmiştir. YUKK’un (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) yürürlüğe girmesiyle önceki yürürlükte bulunan ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile tümüyle ya da bazı hükümleri yürürlükten kaldırılmamış olan kanun ve yönetmeliklerin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile çelişen hükümleri uygulanmayacağı bildirilmiştir. Bu kanuna ilişkin hükümler içeren diğer kanunların Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile çelişen hükümleri, önceki kanun olmaları sebebiyle uygulanmayacaktır. Ancak İskân Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu karşısında özel

kanun niteliğinde olduğundan, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na nazaran öncelikli olarak uygulanacağı bildirilmiştir. Yasanın, beş kısmı bulunmaktadır. İkinci kısım, genelinde yabancılara yönelik hukukumuza dair kurallar içeren “Yabancılar” kısmıdır. Üçüncü kısım ise, “Uluslararası Koruma” başlıklı altında yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında yer alan kişi grupları, durumları özellik arz eden ve uluslararası koruma ihtiyacı içerisinde bulunan ya da geçici koruma durumundan faydalanan kişilerden oluşmaktadır. Bu sebeple, ilk olarak Uluslararası Koruma başlığı adı altında Uluslararası Koruma çeşitleri Türkiye'ye bir nevi hücum eden Suriyeli sığınmacılar bakımından ele alınacak, ardından Geçici Koruma statüsü ayrıntılı olarak incelenecektir. Kanunun son kısmı ise teşkilatlanmaya yöneliktir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu içerisinde Uluslararası Koruma çeşitleri üç temel kategoriye ayrılmıştır. Bunlar mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleridir. Geçici koruma ise, doğası gereği geçici bir nitelik taşımaktadır ve uluslararası koruma çeşitleri içinde adı geçmemektedir.. 2014/6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, İçişleri Bakanlığı'nın 13.8.2014 tarihli ve 8027 sayılı yazısı üzerine, 4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 13.10.2014 tarihinde kararlaştırılmıştır (R.G,22.10.2014:Sayı 29153).

Geçici Koruma Yönetmeliği, 11 Bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm, “Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar” başlıklıdır. Amaç ve Kapsam başlıklı 1. maddeye göre, bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4.4.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, toplu hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususlarını konu almıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. Maddesi tanımları içeren bölümdür. Madde 3/1-f'de geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri

dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınamayacak olan yabancılara verilen koruma olarak bildirilmiştir. Açıklamada yer alan ülkemize gelen yabancılara kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelmesi ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olması, ayrıldığı ülkeye geri gidememesi, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla gerçekleşmesi durumunda gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Madde 3/1-j’de ise ilk defa toplu olarak akın tanımının yapıldığı gözlenmektedir. Buna göre kitlesel akın, aynı ülkeden veya coğrafi bölgeden kısa bir süre içinde ve yüksek sayılarda gerçekleşen ve söz konusu sayılar nedeniyle bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerinin usulen uygulanabilir olmadığına göstergesidir. Açıklama, 2001 tarihli Avrupa Konseyi bildirisinden tamamıyla farklılık göstererek ve kapsamı daraltılmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Konseyi bildirisinde, toplu olarak sığınma, belirli bir ülke ya da coğrafi bölgeden kendiliğinden ya da yardım sonucu ya da sınır açılması gibi çok sayıda bir nevi sürgün edilmiş insanların topluluğa ulaşması olarak bildirilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 4. maddesine göre, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 5, 6 ve 7. maddelerinde yer alan durumların yabancının geçici koruma kapsamı içerisine alınması isteğini zorlaştıracak biçimde kabul edilemez olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu maddeler, yabancılara Türkiye’ye girişi, Türkiye’den çıkışı, belge kontrolü ve Türkiye’ye girişlerine izin verilmemesi gereken yabancılar ile ilgili bir konudur. Buna yakın bir diğer uygulama, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 65/4’te geçmektedir. Bunun yanında, Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici koruma kapsamındaki yabancılara, yasa dışı giriş ve yer almalarından dolayı cezalandırılmamaları esası üzerine kabul edilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.5).

Geri gönderme yasağı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 6. maddesinde düzenlenmiştir ve 6. maddenin ilk fıkrası, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun geri gönderme yasağına ilişkin 4. maddesini yinelenmektedir. Fakat Yönetmeliğin 6. maddesinin ikinci fıkrası Kanunda bulunmayan bir istisnai hal olarak,

Ülkemizden gönderilmesi gereken durumlarda, birinci fıkra içerisinde ülkemizden gönderilmemesi gereken yabancılar hakkında idari tedbirlerin alınabileceğini üzerine hazırlanmıştır.

Geçici koruma kapsamına girmeyecek olan yabancılar, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirtilmiştir. Bununla birlikte madde 12/2'ye göre, 8. madde kapsamında yer alanların geçici korumanın kapsamı dışında tutulmaları gerektiğinin sonradan fark edilmesi durumunda geçici koruma, Genel Müdürlük veya valilikler tarafından iptal edilecektir.

Geçici koruma kararının alınmasında görevli olan yer, Bakanlar Kuruludur. Bakanlar Kurulu, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine geçici koruma kararı alabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.9). Geçici koruma uygulamasının sona ermesinde de görevli olan yine Bakanlar Kurulu'dur (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.11).

Geçici koruma kararının kapsaması gereken durumlar, 10. maddede geçmektedir. Madde 10/1-b'ye göre, Bakanlar Kurulu kararında geçici korumanın başlangıç tarihinin belirlenmesi gerekmekte olup Bakanlar Kurulu isterse herhangi bir süre belirleyebilir.

Geçici korumanın Bakanlar Kurulu kararı olmaksızın şahıs olarak sona ermesi de yer almaktadır. 12. maddeye göre, geçici koruma sahibi olan kişinin Türkiye'den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması, üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması ve son olarak ölmesi halinde geçici koruma bireysel olarak sona erecektir.

13. maddeye göre, 12. madde kapsamında geçici koruması bireysel olarak sona erenler, geçici korumadan tekrar faydalanmak için eğer sınırlarımıza gelir ya da sınırlarımızı aşarsa, yeniden geçici koruma hükümlerinin uygunluğu veya olmaması durumu Genel Müdürlük ya da bu yetkinin kısmen veya tamamen devredilmesi halinde valilikler tarafından karar verilebilecektir. Anlam olarak geçici koruma olarak ülkemize gelen bir yabancı isteyerek yada istemeyerek Türkiye'den ayrılırsa (rneğin; menşei

ülkesine dönerse), ardından yeniden Türkiye'ye tekrar gelirse yeniden geçici koruma statüsü kazanabilmesine yönelik bir düzenlemedir.

Geçici korumanın Bakanlar Kurulu kararıyla sona ermesi halinde:

1. Bu yabancılar Türkiye'den çıkış yapabilirler (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.14/1).
2. Bu kişiler hakkında Bakanlar Kurulu grup temelli toplu statü kararı (Prima Facie) alabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.14/2). Burada geçen grup temelli toplu statü kararı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki diğer uluslararası koruma statüleri bireysel başvurular ile başlayan bir süreç olduğuna göre sadece İskân Kanunu kapsamında göçmen kabulü şeklinde olabilir.
3. Bu yabancılardan bireysel olarak uluslararası koruma talep edenlerin başvuruları bireysel olarak değerlendirilmeye alınabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.14/2).
4. Bu yabancıların ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun öngördüğü diğer yollardan Türkiye'de kalışlarına izin verilebilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.14/2).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 15. Maddesi gereğince, Bakanlar Kurulu, milli güvenliği, kamu düzenini, kamu güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edecek şartların oluşması durumunda, uygulanmakta olan geçici koruma tedbirlerinin kısıtlanmasına veya süreli ya da süresiz durdurulmasına karar verme hakkına sahiptir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 16. maddesine göre, geçici koruma sahibi kanunda da belirtilen diğer uluslararası koruma çeşitlerine başvuruda bulunamaz, bulunması durumunda bu isteği kabul edilmeyecektir.

Geçici koruma kapsamında yapılacak ilk işlemler, ülkeye kabul, silahtan arındırılma, sevk merkezlerinde yapılacak işlemler, sağlık kontrolleri, kayıt, geçici koruma kimlik belgesi düzenlenmesi, geçici barınma merkezlerine sevk işlemleri, geçici

korunanlara illerde kalma hakkı verilmesi, ülkede kalabilme hakkı olarak açıklanabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.17-25).

Geçici korumadan faydalanan yabancılara, sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık hizmetleri verilmesi kanunda geçmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.26-31).

Geçici korumadan faydalanan yabancıların yerine getirmesi gereken yükümlülükleri bulunmakta ve yükümlülükler ise genel yükümlülükler ve davete uyma yükümlülüğü olmak üzere 33 ve 34. maddelerde yer almaktadır. Yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin haklarının sınırlandırılması ise 35. maddede belirtilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Sekizinci Bölümü sevk merkezleri ile geçici barınma merkezlerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesi ile geçici barınma merkezlerinde sağlanacak hizmetlerin nasıl olmasına yöneliktir (Geçici, Koruma Yönetmeliği, 2014, md.36-41).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Dokuzuncu Bölümü gönüllü geri dönüş ve üçüncü ülkeye çıkış ile alakalı olan bölümlerdir (Geçici, Koruma Yönetmeliği, 2014, md.42, 44). Fakat bilinmesi gereken konu, gönüllü olarak ülkesine geri gitmiş ve ya üçüncü bir ülkeye belirli bir süre veya sürekli olarak çıkış yapanlar yeniden Türkiye'ye gelebilir ve geçici koruma kapsamına alınabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.13). Bu kişiler hakkında ülkeye giriş yasağına ilişkin hususların genel hükümlere tabi olacağı kanunda yer almaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.45).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 46 ve 47. maddeleri, işbirliği, destek çağrısının yapılması ve yardımın sağlanmasına yönelik yer alan kısımdır.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin birçok ve Son Hükümler başlıklı Onbirinci Bölümünde ise özel ihtiyaç sahipleri, aile birleşimi, kişisel veriler, gizlilik ilkesi ve kişisel dosyaya erişim, istatistikler, avukatlık hizmetleri, ihbar ve şikâyetler, tebligat, yetki, denetim, uygulamaya ilişkin düzenlemeler, talep yetkisi, mali hükümler ve yürürlükten kaldırılan mevzuat konularına yer verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, md.48-61).

Türk Hukuk sistemine göre yabancılar hakkında bilinmesi gereken en önemli kanun şu an kullanılmakta olan ve yabancılar hakkında bütün işlemlerin buna göre uygulandığı 6458 sayılı ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur (R.G,11,04,2013:Sayı 28615).

Bu kanunda içerik olarak uluslararası hukuka uygun olarak yabancılara yönelik bir iç hukuk düzenlemesi olmuştur. Bu düzenleme ile beraber hem yabancılar ve sığınmacılara yönelik bir düzenleme yapılmış ve bu konuda en kapsamlı kanun oluşturularak yabancılara yönelik düzenli bir hukuk yolu oluşturulmuştur. Bu kanunu yanında kendi anayasamız dahil yabancılara yönelik düzenlemeler mevcuttur.

Normlar hiyerarşisi içinde anayasa, soyut kurallar içeren ve en üst kısımda bulunan metindir. Türk Anayasası'nda, temel hak ve özgürlüklere ilişkin pek çok düzenlemede yabancı-vatandaş ayrımı yapılmadığı görülmektedir. Fakat anayasal güvence altında olan temel hak ve özgürlüklerin, bazı hal ve şartlarda sınırlandırılabilmesi mümkündür. Yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması bakımından 16. madde, özel bir hüküm getirmektedir. Suriye'den ülkemize yönelik kitlesel akında, sınırlarımıza gelen ya da sınırlarımızı geçen kişiler, kural olarak Türk vatandaşı olmayan yani yabancı olarak kabul edilen kişilerdir. Anayasa'nın 16. maddesi ise, yabancıların temel hak ve özgürlükleri konusunda esas alınan prensibi düzenlemektedir. Anayasa'nın 16. maddesine göre, yabancıların temel hak ve özgürlükleri milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir. O halde, ülkemize Suriye'den yönelen kitlesel akın kapsamında, bu kişilere sağlanacak minimum standartların Anayasa'nın 16. maddesinde öngörüldüğü üzere milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla düzenlenmesi gerekliliği bulunmaktadır (Göç İdaresi,2015:50).

Anayasa'nın 16. maddesinde yer alan milletlerarası hukuka uygun kriteri, kitlesel akınlarda ülkemize kabul edilen kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin belirlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Çünkü kitlesel akınlarda uygulanacak esas ve usullere dair özel bir milletlerarası iki ya da çok taraflı sözleşme bulunmamaktadır. Daha çok, uluslararası teamül hukuku kurallarıyla şekillenen bu süreçte, Türkiye'ye yönelik kitlesel akınlarda, bu kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik

düzenlemeler yapılırken, milletlerarası teamül hukukuna uygunluk özel bir önem arz etmektedir (Göç İdaresi,2015:51 md.).

6.2.2. Uluslararası Hukuka Göre Sığınmacı Hakları

İngilizce'deki "refugee" Fransızca'daki "refugie" deyimini gibi birçok karşılığı olan mülteci, 1936 yılında Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından yapılan tanıma göre, "vatandaşı olduğu devlet ülkesinde meydana gelen siyasî olaylar sonucunda, ülkesini iradesiyle veya zorla terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına da geçememiş ve herhangi bir devletin diplomatik korumasından yararlanamayan kişi olarak tanımlama yapılmıştır (Devletler Hukuku Enstitüsü,1936).

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile ilgili olarak üç beyanda bulunmuştur. Bunlardan birincisi, zaman yönünden sınıra ilişkin olarak, yalnızca 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci statüsünün tanınmasına yönelik olarak yapılandır. İkincisi, Cenevre Sözleşmesi'nin hiçbir hükmünün Türkiye'de Türk vatandaşlarına verilen haklardan daha çoğunun mültecilere verilebileceği şeklinde anlaşılmasıdır. Türkiye'nin üçüncü beyanı ise coğrafi olarak bölge olarak sınırlamaya yöneliktir. Buna göre Türkiye, Avrupa Konseyi'ne üye olan Avrupa ülkelerinden gelmek şartıyla kişilere mülteci statüsü verecektir. Türkiye'nin coğrafi olarak bu sınırı ortaya koymak istemesinin ülkemize özgü bazı temel sebepleri bulunmaktadır. Sebeplerden birincisi, fiziksel konumundan dolayı kara sınırlarının etkin yönetimde zaman zaman zorluklar bulunmasıdır. Terörizmden dolayı güvenlik sorunları, finansal kaynakların azlığı, komşu ülkelerde süregelen savaşlar ya da çatışmalar, komşu ülkelere gelen toplu göçle başa çıkmada yaşanan zorluklar diğer sebeplerdir. Türkiye'nin coğrafi sınırlamayı korumak istemesine sebep olan bir diğer konu, Asya, Afrika ve güneyindeki ülkelerle geri kabul anlaşmalarının yapmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir (Ekşi,2014:9).

Bölgesel olarak sınır koyulması ve bunun sürdürülmesinin bir diğer yönü, Türkiye'ye yönelik komşu ülkelere gelen kitlesel akınlar durumunda uluslararası düzeyde bir külfet paylaşımının olmamasındandır. Türkiye'nin, uluslararası alanda külfet paylaşımının gerçekleşmesi ve Asya, Afrika ve güneyindeki ülkelerle geri kabul anlaşmalarının yapılması ile Türkiye'nin AB'ye katılım görüşmelerindeki gelişmelere

bağlı olarak coğrafi sınırlamayı kaldırabileceği düşünülmektedir fakat bu durum da başarılı gözükmemektedir.

Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlamayla uygulamasının ayrımcılık yasağı kapsamına girip girmediği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından A.G. ve Diğerleri ve Türkiye açısından düşünülmüştür. AİHM'ye göre Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde bildirdiği çekinceleri kullanarak bu hakkını kullanmıştır. Bununla birlikte, Avrupa Parlamentosu üye ülkeler dışından gelenlere insani yönlü güvenli üçüncü bir ülke gidene kadar sığınmacı kapsamında geçici oturma izni vermektedir. Bundan dolayı, Türkiye'nin bu davranışının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesine aykırılık teşkil etmeyeceği konusunda anlaşılacak, bu konunun Türkiye'nin mülteci ve sığınmacı politikasıyla ilgili olduğu ifade edilerek Türkiye lehine sonuçlanan bir karar çıkmıştır.

Cenevre Sözleşmesinin de geçen 1. maddenin 2. paragrafına göre, birden fazla vatandaşlığa sahip mülteciler için “vatandaşı olduğu ülke” ifadesi, vatandaşlığa sahip olduğu ülkelerden her birini ifade etmektedir. Kanunun verdiği haklar ile, çifte vatandaşlığa sahip olan mülteci haklı bir sebebe dayalı korku olmaksızın vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum edilerek mağdur edilmemelidir.

Cenevre Sözleşmesi'nin 32. Maddesinde belirtilenlere göre taraf ülkeler, ülkesinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ancak ulusal güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili nedenlere dayanarak deport edebilir. Bununla birlikte, deport etme işlemi, ilgili yasal sürece göre alınmış bir karar gereğince olmalıdır. Gerekli ulusal güvenlik sebepleri dışında, mülteciye deport edilme durumuna karşı belge sunma, itiraz etme ve bu amaçlarla yetkili makamlar önünde kendi hakkını savunma verilmiştir. 32. maddenin 3. fıkrası, mültecinin deport edilmesine yönelik uygulanmasına yönelik hükümler yer almaktadır.

Uluslararası hukukta, “non-refoulement” ya da “geri gönderme-sınır dışı etme yasağı” olarak adlandırılan prensip, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre , “Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı,

dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî fikirleri dolayısıyla, hayat ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.” Ancak, 33. maddenin 2.fıkrasına göre, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ağır bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülke açısından tehlike oluşturmaya devam eden mülteci, geri gönderilmeme hakkından yararlanmayı isteyemez (Cenevre Sözleşmesi, 1951).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinin c bendinde ise mültecilik durumunun sona erdirilmesine yönelik durumlar belirtilmiştir. Bu durumlar:

- Mültecinin, vatandaşı olduğu devletin diplomatik korumasından kendi isteğiyle tekrar yararlanmaya başlaması,
- Kaybettiği vatandaşlığını kendi isteğiyle tekrar kazanması,
- Başka bir devletin vatandaşlığını kazanması ve bu devletin diplomatik korumasından yararlanması,
- Zulüm korkusuyla kaçtığı ülkesine kendi isteğiyle yerleşmek üzere dönmesi,
- Mülteci statüsünün alınmasına yol açan durumlarından birinin ortaya çıkması durumunda kalkmasıdır.

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne katılırken 1. maddenin B fıkrasındaki “1 Ocak 1951 tarihinden önce cereyan eden olaylar” ifadesini “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden olaylar” şeklinde anladığını ve kabul ettiğini açıklayarak önemli bir coğrafi kısıtlama/sınırlama getirdiğini belli etmiştir (Çiçekli,2003:131).

Türkiye, zaman yönünden kısıtlamasına devam ederek, Protokolün 7. maddesindeki “sınırlamalar/kısıtlamalar ve duyurular” bölümünden faydalanarak, bölgesel yani coğrafi kısıtlamasının devam ettiğini bir nevi bildirmiştir .

1984 tarihli Cartegana Bildirgesi'nde, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi içerisinde yer alan mülteciler yanında, “yaygın şiddet hareketleri, dış saldırı, iç çatışmadan kaynaklanan olaylar, yaygın insan hakları ihlalleri, kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar sonucunda yaşamı, güvenliği ve özgürlüğü tehdit altına giren ve bu nedenle

ülkesini terk eden kişiler” de mülteci olarak kabul edilmiştir (Bouchet-Saulnier,2002:250).

Uluslararası hukuk düzeni yönünden işin gerçeği aslında mülteci daha çok bilinen adıyla sığınmacılar yönünden farklı birçok düşünce bulunması ile verdiğimiz yukarıdaki örneklerden anlaşılabilceği gibi bir çok anlam ve tanım literatür de yer almaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu konuda ki bazı tanımlarına ve antlaşmalarına Türkiye kendi açısından sınırlama koymasının bu tanım farklılıklarından kaynaklandığı ve bunların BM açısından istediği yönde kullanılabileceği bilindiğinden bu şekilde hareket ettiği savunulabilir. Bu konuyu tam kapsamıyla anlamak için Türk Hukuk sisteminde Yabancılara verilen hakları ve Uluslararası hukukun yabancılara verdiği hukuksal hakları iyi bir şekilde kavramak gerekmektedir.

6.2.3. Açık Kapı Politikası ve Sonuçları

Arap Baharı, son dalga olarak yakın komşumuz Suriye’ye de sirayet etmiştir. 15 Mart 2011 tarihinde Suriye muhalefeti, mevcut BAAS/Esed rejimini yıkmak için silahlı mücadele başlatmıştır. Yaşanan çatışmalardan Türkiye’nin etkilenmemesi düşünülemezdi. Nitekim savaşın başlamasıyla yüzbinlerce Suriye vatandaşı Türkiye sınırına dayanmış, sınırı geçerek ülkemize sığınmıştır (Yıldız,2013:143).

Türkiye'nin hükümeti “açık kapı” politikası, misafirlerini konaklamaları için izleyerek, barındırarak ve kamp kurarak karşılayarak karşılandı. Özellikle birçok Suriyeli mülteci olan ve Suriye vatandaşlarının sığınma üssü haline gelen iç savaştan kaçan Türkiye, Türkiye ile savaşa akın etmiş durumdadır. Türkiye’de 2011 yılında Türkiye’de 252 kişi Suriye’nin sınırlarını aşarak çitlerin ötesinde toprağımıza girmiştir.. Yayladağı büyük bir sığınmacı akını ile karşı karşıya kalmıştır. Bu konuda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Suriyeli mülteciler hakkında açıklamalar yapmıştır. 2011 yılının Mart ayından bu yana yaşanan karışıklık, Suriye Arap Cumhuriyetinden kaçan Suriyeli sayısının artması, Türkiye’nin bu insanlara uluslararası koruma sağlamaya başlamasına sebep olmuştur. Suriye’de 2012 ve sonrasında insan hakları ihlallerindeki hızlı artış, insani ihtiyaçlarda çarpıcı artışlar sağlamıştır. İç karışıklığın başlamasından bu yana, Suriye'nin bu durumdan etkilenen Suriye vatandaşlarına yönelik güçlü, tarihi, kültürel ve komşu ülkesiyle güçlü bağları olan Suriyeliler, "açık kapı" politikasını takip eden

Türkiye şu anda yaklaşık dört yıldır 10 ilde 25 geçici barınakta 269 150 Suriyeli yabancı kabul etmiştir. Ek olarak, geçici konaklama merkezleri hariç olmak üzere 2.313.450 Suriyeli yabancıya sağlık, eğitim ve gıda yardımı yapılmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu Suriye-Türkiye sınırına yakın bölgeden geliyor. Bu bölgeler aynı zamanda yoğun çatışmaların olduğu bölgelerdir. Suriyeli mültecilerin yüzde 10'u Türkiye'nin, 10 ilde 25 geçici sığınmağa, yüzde 89'u geçici barınak merkezlerinin çeşitli şehirlerdeki geçici konaklama merkezlerine, ülkenin güney ve güneydoğusuna ve Suriye-Türkiye sınırına yakın yerlere yerleştirilmiştir. Kamplarda, okul öncesi çocuklar dahil tüm okul çağındaki çocuklar için eğitim hizmetleri sunmuş ve Türk vatandaşlarının standartlarına sağlık hizmetleri sunulmuştur. Geçici koruma altındaki Suriyeli Yabancılar için yetişkin eğitim merkezleri de mevcuttur ve meslek sahibi olmayanlara profesyonel olmaları için yeterli beceriler sağlanır. Türkiye, Suriyeliler sadece geçici bir ev sahipliği yapmıyor aynı zamanda kriz sonrası dönem için de hayata hazırlıyor. Geçici konaklama merkezlerinin kurulması ve işletilmesi için tüm konaklama merkezlerindeki koşulların benzer olmasını sağlamak için yazılı standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar, gelecekte muhtemel felaket durumunda ihtiyaç duyulan afet barındırma merkezlerinde de kullanılacak standartlar olarak belirlenmiştir. Türkiye tarihi misyonu gereği Suriye'de yaşanan bu insanlık dışı muamelelere kayıtsız kalmamış, gerek sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde, gerekse Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde bu trajediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en cömert davranan ülke olmuştur (DİB, www.goc.gov.tr, 2018).

6.2.4. Sorunun Ekonomik ve Sosyolojik Boyutları

Bu konu son dönemde kamuoyunu son derece meşgul etmektedir. Konuyu araştırdığımızda bir çok şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle artan Suriyeli sığınmacılar sonucu artık kamp içerisinde yaşayamayan Suriyeli sığınmacılardan kaynaklandığını göstermektedir. Bunları kısaca maddeler şeklinde şunlardır:

- Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak %85'i kampların dışında yaşamaktadır.

- Kamplardan hastanelere 500.000'in üzerinde hasta sevk edilmiş ve bu durum sağlık sisteminde sorunlara yol açmaktadır (Doğum Hastaneleri ilk sıralarda yer alıyor).
- Ameliyat edilen Suriyeli hasta sayısı 200.000'i geçmiş durumdadır.
- 35.000 Suriyeli çocuk doğumu gerçekleşmiş ve bu durum nüfus olarak artışlarının hızla artmasını devam ettirmektedir.
- Dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıklarından toplumsal uyum sağlanamamaktadır.
- Türkiye de çok eşlilik artmakta ve bundan dolayı boşanma sayısı gün geçtikçe artmaktadır.
- Küçük yaşta çalışan yani çocuk işçi sayısı artmaktadır.
- Toplumda mezhepsel ve etnik kutuplaşma artmaktadır.
- Nüfus artışı ile çarpık kentleşme artmaktadır.
- Özellikle sınır illerimizde olmak üzere yaşanan demografik değişim kaygı oluşturmaya başlamıştır.
- Türkiye'deki yaşam koşullarının zorluğu sığınmacıları zorlamakta ve suça teşvik etmektedir.
- Eğitim gibi konularda geri kalan sığınmacılar geleceğe yönelik bir kaygı oluşturmaktadır.
- Ucuz iş gücü oluşması ile ücretlerde düşüş görülmeye başlanmıştır (Orhan ve Gündoğar,2015:7).

Yukarıda maddeler şekilde anlatmaya çalıştığımız sorunların yanı sıra ülke ekonomisinde oluşan daralmayı da ekleyebiliriz çünkü ihracat konusunda önemli bir kapı olan Suriye sığınmacılar konusunda izlediğimiz politikadan dolayı ağır bir kayıp yaşamıştır. Bununla beraber Suriyeli sığınmacıların geldiği günden bu yana onlara barınma, gıda, sağlık gibi bir çok konuda harcama yapmak zorunda kalan Türkiye bu konuda herhangi bir uluslararası kurumdan da destek alamayınca ekonomik olarak ağır bir külfet altına da girmiştir.

7. TÜRKİYE’DE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇ YÖNETİMİ

2011 yılından itibaren ile Suriye’de halka karşı uygulanan sistemli devlet terörüne tepkisiz kalmayan ve zulümden kaçanlar için “açık kapı politikasını” hayata geçiren Türkiye, tarihinin en büyük göç hareketi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu kapsamda Türkiye’nin konumu itibariyle hem hedef ve hem de geçiş ülkesi olması ile yaşanan göçün kaçınılmazlığı ve yoğunluğu göç alanının daha iyi yönetilebilmesi için bir takım düzenlemeleri elzem kılmıştır (Tunç, 2017:120). Bu bağlamda göç yönetimi, devletin sınırları içerisinde vatandaşı olmayan bireylerin topraklarına giriş-çıkışlarını ve yasal veya yasal olmayan yollardan topraklarında gerçekleşen nüfus hareketlerini düzenlemek ve insani bir hale getirmek için kurum ve kuruluşları vasıtasıyla yürüttüğü politikalar olarak tanımlanabilir. Nüfus hareketliliklerinin yoğunlaşması ile tartışılmaya başlanan göç yönetimi, devletlerin göç alanına artan müdahalelerini meşru hale getirmek üzere üretilen bir kavram ve göçe dair üretilen söylemler olarak da tanımlanmıştır. Her ne kadar yoğunluk bakımından yaklaşık altı yıldır yaşanan göç dalgasının bir örneği Cumhuriyet tarihinde görülme de Türkiye göç olgusu ile ilk defa karşılaşan bir ülke konumunda değildir. 1989 yılında Bulgaristan’da Komünist Partinin “sert asimilasyon” politikalarına hız vermesi ve isim değiştirme politikasının uygulanmaya başlaması ile Bulgaristan’da Türkler insan hakları ve demokrasi taleplerini bildiren gösteriler yapmışlardır. Bu gösteriler sonucunda Bulgar hükümetinin Türklere pasaport işlemleri ile ilgili esneklikler getirmesi ve sürecin sonucunda Türkiye’ye vizesiz geçiş için izin vermesi ile yaklaşık 350 bin Türk ve Pomak Türkiye’ye göç etmiş ve Türkiye, Bulgar göçmenlerine vatandaşlık imkanı tanımıştır. 1991 yılında Türkiye, Saddam Hüseyin’in uyguladığı Şiddetten kaçan Kürtler Türkiye’ye sığınmıştır. Uygulanan Şiddetin büyüklüğü ve kış Şartlarının etkisi ile insani krize neden olan kitlesel göç karşısında İran ve Türkiye sınırında uçuşa yasak bölge oluşturulmuş ve Türkiye sınırlarına sığınan mültecileri Güneydoğu Anadolu’da misafir etmiştir. Türkiye’nin karşılaşmış olduğu bu göç akımı ise göç politikasını etkilemiş ve ilk ulusal iltica mevzuatının 1994 yılında çıkmasına neden olmuştur (Tunç, 2017: 168-169).

7.1. Türkiye’de Dönemsel Bağlamda Göç Politikaları ve Göç Mevzuatı

Göçün bugün büyük bir sorun haline geldiği söylenebilir. Ekonomik eşitsizlik, devletlerin vatandaşlarının güvenliğini sağlamadaki başarısızlığı, siyasi çıkarları ve şiddet eylemleri en önemli olarak sıralanabilir. Bu tür sorunlarla karşı karşıya kalan insanlar daha iyi bir gelecek ve yaşam beklentisi ile göç edebilir veya en azından yaşamlarını sürdürebilirler (Sever ve Sever, 2013: 86). Dünya ulusal ve uluslararası düzeyde birçok göç hareketleri olmuş bu durum aynı zamanda Türkiye’de de yaşanmaktadır. Özellikle farklı milletlerden vatandaşları ağırlamak, coğrafi konum ve her mevsimde yaşanabilecek jeopolitik nedenler Türkiye’deki göç olgusuna sebep olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’ne yaklaşık 100 yıllık bir göç tarihi vardır. En temel özellik ve problemlerden biri de şüphesiz göçtür. Türkiye’nin metropollerini geliştirmiş olması, nüfusun hızlı artması, bölgeler arası kültürel ve ekonomik çeşitliliğin olması, bölgesel anarşik olaylar, bölgeler arası gelir düzeyleri arasındaki fark, iş olanakları göçlere sebep olmaktadır.

Aynı zamanda Türkiye’de yaşanan göç sonuçları maalesef olumsuzdur. Özellikle çarpık kentleşme, metropollerde suç oranının artması, düşük ücretlerle çalışma zorunluluğu, sosyal dışlanma ve kültürel erozyon / çözülme olumsuz sonuç olarak gösterilebilir.

Batı Avrupa’da, sanayi devrimi ile başlayan kentleşme hareketleri daha az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru göçü ortaya çıkarmıştır. Türkiye de gelişmekte olan ülkeler arasında olduğundan göç ve sosyal politika sorunlarını yaşamaktadır (Tütengil, 2011: 88).

Sanayileşmeye ek olarak, tarım sektöründeki düşük verimlilik ve ekonomik katkılar, Türkiye’nin ekonomik politikalarındaki yapısal değişiklikler ve kentsel alanlarda daha yüksek hizmet standartları kırsal nüfusu şehre çekmiştir (Yazıcı, 2002; Güven, 1998: 241).

"Türkiye'de Karadeniz'den gelen göçün yönü, genellikle sosyoekonomik nedenlerle daha çok İstanbul başta olmak üzere büyükşehirlere doğru olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki iller de ise göçler sanayileşmiş ve kişi başına düşen gelir düzeyi yüksek, batı bölgesindeki illere doğru olmuştur. Ancak son yıllarda göçün kentsel yerlerden kırsal alanlara olan eğilimi artmıştır (Bülbül ve Köse, 2010: 76).

Özellikle Türkiye'deki sosyo-politik ve ekonomik koşullar nedeniyle, özellikle kırsal alanlardan 1950'lerden bu yana kentlere göç hareketi başlamıştır. Güven'e göre (1998), kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı 1950 yılında% 81,5 iken, 1970 yılında% 64,1'e düşmüştür. Buna karşılık, kırsal nüfusun sayısı sayısal olarak artmaktadır. Kısacası, kırsal nüfus sayısal olarak artmasına rağmen, orantılı olarak azalmıştır.

Gecekondu sorunu, göç hareketlerinin sonuçlarından biridir. Özellikle 1950'lerde, merkezi veya yerel yönetimler kırsaldan kentsel doğru artan göçe karşı konut ihtiyaçlarını planlayamaması, altyapı problemlerinin artmasına sebep olmuştur. Bu durum göçmenlerin gecekondu binalarını yasadışı yapılar şeklinde inşa etmesine neden olmuştur. Ve yerel ihtiyaçlarını kendi yöntemleriyle çözmeye zorlamıştır. (Ören ve Yüksel, 2013: 49). Gecekondu sorunu, zaman zaman özellikle arazi fiyatlarının yüksek olduğu büyük şehirlerde ciddi sorunlara neden olmaktadır; Ayrıca, göçmen ailelerin kendi yöntemleriyle inşa ettikleri yasadışı yapıların yerel yönetimler veya toprak sahipleri tarafından tahrip edilmesi de ayrı bir sorundur. Yaşanan olumsuzluk, yerinden olmuş ailelerin konut sorunları yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca, tarımsal araçlardaki gelişmeler ve tarımda artan mekanizasyon, kırsal nüfusun şehirlere göç etmesine neden olmaktadır. İnsan gücüne duyulan ihtiyacın azaldığı tarım alanında, arsa sahibi olmayan ya da mekanizasyon için herhangi bir mali yol bulamayan toprak sahipleri hayatta kalmak için şehirlere göç etmektedir (Mutluer, 2003).

Türkiye'deki bölgeler arasında, gelişmişlik düzeyi bakımından ortaya çıkan kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklar da ciddi göçlere neden olmuştur. Bu bağlamda, resmi ve bilimsel kaynaklar tarafından istatistiksel araştırmalar yapılmıştır. Özellikle 1975'ten bu yana elde edilen bulguları incelediğinde, Türkiye'de devletin iç göçlere karşı ciddi ve gerçekçi bir planlama yapması gerektiğini göstermektedir.

7.1.1. 1923- 1960 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti, ulus devlet anlayışı ile uzun yıllar süren savaşın sonucu olarak kurulan bir devlettir. Lozan'da nüfus değişimi, Türkiye ile Yunanistan arasındaki en büyük sorunlardan biri olmuştur. Türkiye ve Yunanistan'ın 30 Ocak 1923'te, imzaladığı Sözleşme ve İlgili Protokol ile bu sorun çözülmüştür. Değişim yoluyla göç eden insanlar, geldikleri ülkede işsizliğin artmasına neden olmuş ve en büyük sorun ise değişimle göç eden bu kişilerin mesleklerinin göz ardı edilmesi olmuştur. Sadece göçmenler açısından değil aynı zamanda ekonomik olarak Yunanistan ve Türkiye'de de değiş tokuş yapmak, politik ve sosyal yaşamda oldukça önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye'den Yunanistan'a giden göçmenlere uygulanan konut politikaları, yeni göçmenlerin sosyal yaşamlarına daha hızlı adapte olmalarını sağlamıştır. Ancak, birçok dış göçmenin Türkiye ekonomisindeki yeri göz önüne alındığında, ekonomik olarak yüksek bir bedel ödediği de açıktır. Ayrıca, uzlaştırma politikasındaki hatalar birçok göçmenin uzun yıllar boyunca sıkıntı çekmesine neden olmuştur (Bozdağlı, 2014: 15).

Türkiye'nin, farklı dönemlerde uyguladığı politikalar; sanayileşme, dış ilişkiler, eğitim alanında uygulanan ve kentleşmeye önemli etkilerde bulunan gelişmeler göç sürecini şekillendirmiştir. Yine bu dönemde, özel sektöre destek veren bazı politikalar sayesinde kırsal kesimden kentsel alanlara göç kolaylaştırılmıştır. Örneğin, 1950'lerden sonra büyük şehirlerde ve çevresinde liberal ekonomik politikalarla endüstriyel kuruluşların kurulması, göç olgusunun yönünü ve kentleşmeyi etkileyen ve belirleyen önemli bir faktördür (Arslan ve Akan, 2008: 31).

Desteklenen özel sektör sayesinde teknoloji giderek artmış ve bu gelişme tarımın mekanizasyonunu sağlamıştır. Tarım alanındaki mekanizmaların bir sonucu olarak, bu alanda emek ihtiyacı azalmıştır. Tarım alanındaki bu gelişme süreci, kırsal kesimde yaşayan nüfusun dağılması ve kırsal alanlardan kentsel alanlara göçle sonuçlanmıştır.

1923-1960 dönemi politika açısından değerlendirildiğinde çok önemli değildir. Bu dönemde göç politikaları açısından en önemli unsur değişimdir. Bu durumda, Türkiye ulus devletinin gerektirdiği yatırımlarla ülkede kalkınma hamleleri yapmak istemektedir.

7.1.2. 1960- 1980 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları

Devlet olma sürecinde ilk adımlar atılmış olmasına rağmen, bu dönem büyük bir darbe ile sonuçlanmıştır. Darbeden kaynaklanan durum ekonomiyi çok zor bir duruma getirmiştir. İş gücünün arttırılması, bir başka deyişle, işsizlik politikası hazırlanmıştır. Bu politika kapsamında, mevcut işsizlik problemini çözmek için işçi göçünü desteklenmiş ve 1962'de Almanya ile bir anlaşma imzalanmıştır.

Türkiye'de, 1961'de Almanya Federal Cumhuriyeti veya Almanya ile imzalanan göçmen işçiliği, satın alma anlaşması ile başlamıştır. Bu anlaşmaya göre; Türkiye'de 1960 yılında başlayan ve ilk işgücü göçü olan 1963'te göç yavaş bir seyir izlemiştir. Ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak adlandırılan Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmasından bu yana göç ivme kazanmıştır. Avrupa'nın istediği zaman Türkiye'nin yurtdışına emek göndermesi, çeşitli nedenlere dayanıyordu. İlk olarak, 1960'lı ve 1970'li yılların ithal ikame sanayileşme politikasını takip edildi ve ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biri ödemeler dengesinde cari açık ortaya çıktı. 1960'lı yıllarda başlayan Türk göçü, 1973'e kadar sürdü ancak bu tarihte Avrupa işçi göçü alımını durdurdu ve 1974'ten sonra aile birleşimi yoluyla göç yoğun bir şekilde gündeme gelmiştir. Ve bununla birlikte emek göçü boyutunu değiştirmiştir. İstatistikler, 1961'de Federal Almanya'da yaşayan 6800 Türk vatandaşının bulunduğunu göstermektedir. Bu rakam, 1975'te ilk kez 1 milyon, 2004'te 3,5 milyon olmuş, 2015'te ise 4.5 milyonu aşmıştır (www.mvnet.com/trend). /cevaplar/somiar-cevaplar/...federal...is-gucu/6766296). Giden işgücünde nitelikli olanların gitmesi nedeniyle ve özellikle teknik işgücü açığına neden olmuş üretimde darboğazlar yaratmıştır. 1977 yılında giden çalışanlardan % 35'inin nitelikli çalışanlardan olduğu tespit edilmiştir (Yıldırımoglu, 2005: 7).

Beyin göçünün kısmen tezahür ettiği bu dönemde, işsizliği azaltmak ve ekonomiyi canlandırmak amacıyla devlet göç politikası uygulanmıştır. Göçler işgücü göçünün bir sonucu olarak ortaya çıkmasına rağmen, ülke ekonomik anlamda refah kazanmış olsa bile nitelikli bireylerin bulunmaması nedeniyle sorunlar yaşanmıştır.

7.1.3. 1980- 1999 Dönemi Uygulanan Göç Politikaları

1980 senesinde Türkiye' de askeri darbe yaşanmıştır. Söz konusu bu darbe hem siyasi hem de ekonomik alanda Türkiye'yi oldukça etkilemiştir. Bu dönem müdahalesizlik dönemi şeklinde adlandırılabilir.

1980'li ve 1990'lı senelerde Türkiye, özelleştirme ve serbest piyasa ekonomisi gibi kavramlarla karşılaşmıştır. Ayrıca küreselleşme ile Türkiye'nin bir taraftan uluslararası düzeyde, diğer taraftan ulusal düzeyde yeni problemlerle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Yine bu dönemde Doğu ve Güneydoğu'dan mevcut olan terör sebebi ile can ve mal güvenliği olmadığı gerekçesiyle birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç kapsamında önemli ölçüde nüfus, öncelikle daha güvenli olduğu düşünülen Van, Diyarbakır gibi civar şehirlere, sonrasında Adana, İstanbul, Mersin, Bursa ve İzmir başta olmak üzere, Batı ve Orta Anadolu'ya göç ederek, bu şehirlerin hali hazırda var olan kentsel problemlerini artırmıştır (İçduygu vd., 2005).

1980- 1999 Döneminde devlet göç konusunda bir politika izlememiştir. Dolayısıyla bu dönem göçler kişilerin ekonomik, eğitim, siyasi ve güvenlik (terör) gibi sebeplerle göç ettiği bir dönem olmuştur.

7.1.4. 1999 ve Sonrası Dönem Uygulanan Göç Politikaları

1999 ve sonrası dönem Türkiye için oldukça önemli bir dönem olmuştur. Bu dönemin önemli olmasının en büyük etkeni Türkiye'nin Avrupa Birliği' ne girme süreci ile alakalıdır. Türkiye'nin sahip olduğu stratejik konumu ve kaynak zenginliği Avrupa Birliği'nin ilgisini arttırmıştır. AB'nin zorladığı ve belirttiği birçok alanda gelişim göstermeye çalışan Türkiye'nin göç kapsamında gerçekleştirdiği önemli gelişmeler kaçak göçü engellemek için sınır kontrollerini arttırmak olmuştur.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04.04.2013 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilmiştir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 10.04.2013 tarihinde onaylanmış ve 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yabancıların çalışma izinlerini düzenleyen 4817 sayılı kanun kapsamında yabancıların ikamet izin ve süreleri büyük önem taşımaktadır. Çalışma izinlerinin başvuru şekli, çalışma izin türleri, istisnalar, izin ve uzatma başvurularının değerlendirilmesi, çalışma izinlerinin geçerlilikleri gibi birçok önemli maddesinde, 4817 sayılı kanun, yabancıların ikamet izinlerini ve ikamet sürelerini dikkate almaktadır. Bağımsız çalışma izni, süresiz çalışma izni ya da yerleşik yabancılara uygulanabilen istisnai izin gibi izin türleri için yapılabilecek başvurularda, yabancıların ülkemizde kanuni ve kesintisiz ikamet şartı aranmaktadır. Tasarı, yabancıların çalışma izinleri sistemine, daha önce ülkemizde çalışmalarına izin verilmeyen yabancılara çalışma hakkı verilmesi, çalışma izinlerinin ikamet izni olarak kullanılabilirliği, izinsiz çalışan yabancıların sınır dışı edilmelerinin hükme bağlanması gibi değişiklikler getirmektedir (www.goc.gov.tr).

Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak ve gerekli işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 senesinde kurulmuştur.

Kurumun görevleri aşağıda belirtilmiştir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu);

- Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek,
- Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak,
- Kitleli akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek,
- İnsanı mülhazalarla toplu hâlde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı İş gücü İle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek,
- Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek.
- Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek.

- G alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak.

1999 ve sonrası dönemde devletin g konusunda ki politikaları, g ve yabancılar hukuk sisteminde demokratikleşme olarak değerlendirilebilir.

8. TÜRKİYE'DE “SURIYELİ SİĞINMACILAR” VE GÖÇ YÖNETİMİ

8.1. Sorunun Tanımlanmasına Yönelik Girişimler, Teşhis Aşaması

8.2. “Suriyeli Sığınmacılar” Sorunun Yönetimi

Türkiye sığınmacılar ve mülteciler için belirli bir dönem "bekleme odası" olarak tanımlanabilir. Çünkü bekleme süresi uzayabilse de, çoğunlukla mülteci ve sığınmacılar üçüncü ülkelere yerleştirilen ya da başka bir ülkeye gitmek zorunda kalmaktadırlar. Bekleme süresi içinde sığınmacıların ve mültecilerin bulunduğu durumlar, yasal düzenlemeler pratik uygulamalara tam olarak yansıtılmadığından mülteciler problemler yaşamaktadırlar. Çok sayıda mülteci ve sığınmacı öncelikli olarak sığınak, sağlık, beslenme ve maddi problemler altında yaşamaya çalışmakta, mülteciler ve sığınmacılar yaşam koşulları açısından zor durumda kalmakta ve sosyal yardıma ihtiyaç duymaktadırlar.

Yardım ve destek imkânları her geçen gün artsa ve yasal yönden teşvik edilse de halen temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olamamaktadırlar. Türkiye'de mültecilere yardımı ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı gibi proje temelli çalışan çeşitli sivil toplum kuruluşları ile Deniz Feneri Derneği ve İHH İnsani Yardım Vakfı gibi yardım dernekleri ve şehirlerde bulunan bazı lokal yardım dernekleri, gönüllüler gerçekleştirmektedir (Günel, 2008: 77).

8.2.1. İkamet Tezkeresi Harcı

Türkiye'deki izinler, yasal gereklilikleri yerine getiren tüm yabancılar için oturma izni, bir durum belgesi alınması belirli bir ücret karşılığı verilmektedir. Yabancıların oturma izni alma ile ilgili konularda, 5683 sayılı Kanun'un 3. Maddesi, 1. aydan daha uzun süredir ikamet eden yabancıların bu süre bitmeden oturma izni almak için gerekli beyanı doldurmaları için yetkili güvenlik kuvvetlerine başvurmaları ve belirli bir ücret karşılığında almaları gerekmektedir. 04.08.1961 tarihinde yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu kararına göre, vatandaşlara üç ay süreyle uygulanmıştır (04.08.1961 Bakanlar Konseyi).

Türkiye'de bulunan mültecilere sığınma başvurusunda bulunan sığınmacılar ve yabancılar, Türkiye'deki tüm yabancılar gibi, oturma izni almak zorundadır. Oturma izni ücreti sığınmacılar için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Örneğin, sığınmacılar bu ücreti ödememek ve yasal statülerini kaybetmekte baş başa kalabilirler. Bu, üçüncü ülkeler tarafından kabul edilen sığınmacıların yeniden yerleştirilmelerinin önündeki en büyük engeldir. Çünkü İçişleri Bakanlığı'na ücret ödmeden izin alamazlar. Ayrıca, sağlanan en temel hizmetlerden yararlanma zorunluluğu, başvuru sahibinin oturma izni almasıdır. Bununla birlikte, neredeyse hiç geliri olmayan ve yasal olarak hayatlarını kazanma olasılığı olmayan mülteciler ve sığınmacılar, çalışma izni almak için çıkış işlemi ikamet ücretini ödeyene kadar izin kullanmazlar. Öte yandan, mültecilerin ve sığınmacıların oturma izni almak için gereken ücretlerden yasal olarak muaf tutulması da mümkündür. 492 sayılı Ücret Kanununun 88. maddesi uyarınca, okul çağındaki mültecilerden ve okul ve eğitim kurumlarına katılan sığınmacılardan ikamet ücreti alınmamaktadır. Bazı illerde, bu hükme uygun olarak düşük mali statüye sahip sayılan mülteci ve sığınmacılara ücretten muafiyet uygulanabilir.

8.2.2. Sağlık

Sağlık sorunları mülteciler ve sığınmacılar için en önemli konular arasındadır. Çünkü ülkelerini zor durumda bırakmak zorunda kalan çoğu mülteci ve sığınmacıların sağlık sorunları vardır. Literatür ve uluslararası raporlara göre, sığınmacıların ve mültecilerin en belirgin sağlık sorunları şunlardır: "Çocuklarda beslenme bozuklukları, büyüme ve gelişme gecikmeleri, anemi, ishal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları, fiziksel şiddet gibi bulaşıcı hastalıklar ve buna bağlı yaralanmalar, HIV / AIDS, istenmeyen gebelikler vb." (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 56).

Türkiye'de sığınmacılar, 5510 Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSS) kamu sağlık sigortası kapsamındadır. (Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2009) Buna göre, sığınmacıların sağlık tesislerinden yararlanabilmesi için, önce Güvenlik Müdürlüğündeki ilgili polis memurlarının ve ardından SYDV'nin ilgili biriminin kötü durumda olduğunu göz önünde bulundurmaları gerekir. Bu, acil bir kişinin sağlık hizmetlerine erişimini önleyebilir. Öte yandan,

sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimleri için geçici kimlik numarası gerekliliği sorunu da vardır. Çünkü oturma izni alamayan sığınmacıları kabul etmek mümkün değildir. Özellikle, Eylül 2008'de yürürlüğe giren yeni Sosyal Güvenlik Yasasına göre, mülteciler sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. Ancak, Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunanların sayısında çok az sayıda mülteci var. Neredeyse tüm sığınmacılar sığınmacı statüsündedir. Bu nedenle, yeni sosyal güvenlik kanunu çok küçük bir bölüm için düzenlemeler getirmiştir (referencegazetesi.com, 2015). Ek olarak, sığınmacılar ikamet ücretlerini ödeyememektedir ve geçici bir kimlik numarası alamayanlar sorun olmaya devam etmektedir.

8.2.3. Eğitim

Mültecilerin ve sığınmacıların eğitimde karşılaştıkları zorluklar şöyle sıralanabilir:

Geçici kimlik numarası eksikliğinden kaynaklanan sorunlar: Sığınmacıların çocuklarının eğitim kurumlarında tescili için diğer sağlık ve sağlık hizmetleri. "Geçici kimlik numarası" istendiği gibi, bu numaranın olmaması durumunda, okula gidememe sorunu ortaya çıkmaktadır.

Menşei ülkesindeki eğitim durumunu belgeleme sorunu: Sığınmacılar ve mülteciler çoğu zaman planlı veya zamanlanmış ülkelerde kişisel eşyalarıyla gelemiyorlar. Ayrıca, Somali gibi ülkelere gelen insanlar, zaten bilinen bir devlet ve kamu sistemine sahip olmadıkları için, kimlik gibi resmi belgelere sahip değiller. Eğitim durumlarını belgelendirmeyenlerin sayısı oldukça yüksektir.

Diploma konusu: İltica başvurusunda bulunanlar hukuki vb. Birçok sığınmacı / mülteci, sorunların üstesinden gelip eğitim kurumlarına girse bile, katıldığı kurumdan diploma alamaz. Bunun bir nedeni, sığınmacıların / mültecilerin, eğitim kurumunu tamamlamadan önce yerleştirildiği şehri terk etmeleridir, ancak yasal boşlukların da olumsuz etkisi vardır.

Uyum sorunu: Eğitimine devam edenler kendi ülkelerindeki farklı yaşamlarından dolayı uyum sorunları yaşayabilirler.

Türkçe bilmeme kaynaklı sorunlar: Sığınmacılar ve mülteciler, eğitimlerine devam etmeden önce Türkçe öğrenmelidir. Bu durum eğitimde bir soruna neden olmaktadır. Müfredatı izlemek ve anlamak için Türkçe bilmeleri gerekir.

Eğitim Kurumları farklılıklarından kaynaklanan problemler: Çoğu ülkede, Türkiye'deki eğitim kurumları arasında eğitime devam eden mültecilerle olan farklılıklar / mülteciler için büyük sorunlara neden olabilmektedir.

Farklı illerde ikamet sorunu: Bazı sığınmacı adayları, İçişleri Bakanlığının yönlendirdiği illerde değil, ailevi nedenler veya sağlık sorunları nedeniyle diğer illerde yaşamaktadır. Bu nedenle, eğitim kurumlarında süreklilik, ikamet farkından dolayı önemli bir sorundur. Çoğunlukla eğitimlerine devam edememektedirler.

8.2.4. Barınma ve Beslenme

Mülteciler ve sığınmacılar, sığınma ülkesindeki sosyal yardımlara bağımlıdır. Bu nedenle her ülke sığınmacılara sosyal yardım sağlamalıdır. İngiltere'de, örneğin, her başvuru sahibine sosyal yardım verilmektedir. Bir ön inceleme olmasına rağmen, hemen her başvuru sahibi sosyal yardıma erişebilir. (RAGU, 2008: 6). Ancak, Türkiye'de beslenme ve konut sorunu en belirgin sorunlardan biridir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, bu konuda ciddi yardım alabilecek kurumlardır. Ancak, SYDV yardımı ihtiyacı karşılayamamaktadır. SYDV aylık yiyecek paketleri sunmasına rağmen, aileler için yeterli değildir. Ayrıca, illerdeki belediyeler ve sivil toplum kuruluşları ve yardım kuruluşları da gıda yardımı sağlamaktadır.

Türkiye'deki bazı şehirlerde barınma ve beslenme sorunları ile ilgili olarak, mültecilerin / sığınmacıların devlet mekanizmasının yardım ve destek ettiği belirtilmelidir. Ancak bu yardımlar bazen yetersiz kalmaktadır.

8.2.5. İstihdam ve İş

Pek çok Avrupa ülkesinde sığınmacı adayları çalışma hakkına sahiptir. Örneğin Norveç'te ilk başvuru mülakatının ardından 18 yaş üstü olan, kimliğine dair kuşku bulunmayan ve başka bir güvenli ülkeye gönderilmeye karar verilmeyen kişiye çalışma izni sağlanmaktadır (NOAS, t.y.: 6).

Türkiye'de çalışma izni başvurusu yapan çok sığınmacı vardır Ancak bunlar çalışma izni alamamaktadırlar. 2006 Uygulama Talimatında, mültecilerin ve sığınmacıların çalışma koşullarına ilişkin aşağıdaki hükümler belirtilmiştir: Bununla birlikte, sığınmacılar ve mülteciler, örneğin işgücü sömürsünün aşırı düzeyde olduğu kayıt dışı işgücü piyasasına katılmaktadır. Bir işteki sığınmacı, işte kazandığı parayı alamayabiliyor. Yine bir işte çalışan sığınmacı işte kazandığı parayı alamadığı takdirde şikâyet etme gibi bir durum da söz konusu olamamaktadır. İlticacılar çok güç şartlarda, sağlık olanaklarından yoksun da olsa çalışma hayatına girmektedirler.

8.2.6. Psikolojik

Mültecilerin karşılaştığı temel zihinsel sorunlar; depresyon, anksiyete bozuklukları, uyku bozuklukları ve travma sonrası tik stres bozukluklarıdır. (Karadağ ve Altıntaş: 2010: 56). BMMYK'nın mültecilerin psikolojik statüsü konusundaki çalışmaları, çoğu mültecinin depresyonda olduğunu altını çiziyor. Depresyonun en yaygın nedenleri, bir aile üyesinin ya da arkadaşının kaybı ve bir çocuğun hastalığı ya da ölümüdür. Diğer yaygın nedenler değerli malların kaybı ve aşırı yoksulluktur (Dünya Sağlık Örgütü, 1996: 42). Türkiye'deki mültecilerin / iltica ile ilgili zihinsel sorunların durumu, aynı sağlık hizmeti sağlayıcısı ile çözmek için çalışan mültecilere yönelik özel bir sağlık merkezi bulunmamaktadır. Bu nedenle, mültecilerin uyuşturucu kullanımının artmasına, mültecilerin ruh sağlığındaki sorunların fazlalaşmasına sebep olmaktadır.

8.2.7. Hassas Grupların

Bu başlık altında, refakatsiz çocuk mülteciler; lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel ve travesti sığınmacılar, aile içi şiddet mağdurları değerlendirilecektir.

8.2.7.1. Refakatsiz Çocuk Mülteciler

Refakatsiz küçük çocuklar, 18 yaşın altındaki ve yasa uyarınca yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen ve ebeveynlerinden ayrı kalan ve bu konuda sorumluluk sahibi bir yetişkin tarafından eşlik edilemeyen çocuklardır (UNHCR, 2008: 28- 9).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, çocuk mülteciler meselesine özel önem vermektedir. 1993 yılının Ekim ayında, BMMYK, Mülteci Çocuk Politikasını kabul etmiştir. BMMYK Yürütme Komitesi tarafından, mülteci çocukların korunmasını ve bakımını iyileştirmek ve geliştirmek için onaylanmıştır. Ayrıca, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Statüsü Protokolü, yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için de standartlar belirlenmiştir. Buna göre: 1 (1), haklı nedenlerden dolayı, belirtilen sebeplerden herhangi biri nedeniyle zulüm göreceğinden korkan bir çocuk mülteci. (2) mülteci statüsünde olan bir çocuk, menşei ülkesine geri dönmeye zorlanmayacak ve yetişkinler ve çocuklar arasında sosyal refah ve yasal haklar bakımından bir ayırım yapılmayacaktır. Sözleşmedeki bir makale çocuklar için özel bir öneme sahip bir standart ortaya koymaktadır: mültecilere temel eğitimde "vatandaşlar ile aynı muamele" uygulanacaktır. Mülteciler "(BMMYK, 1994: 18). Türkiye topraklarına yasal olarak 18 (on sekiz) yasal sığınma hakkı altındaki yaşlarda gelenlerin barınma ve bakımının etkili bir şekilde yapılması sağlanacaktır. Türkiye topraklarına giriş yaptıktan sonra refakatsiz mülteci / sığınmacı olanlar da başvuru kapsamındadır.

8.2.7.2. Aile İçi Şiddet Mağdurları

Türkiye'deki mülteciler ve sığınmacıların aile içi şiddet mağduru olarak zor durumda kaldığı görülüyor. Bu durumda, zor durumda kalan sığınmacı / mülteci genellikle sadece bir kadın veya çocuklu bir kadındır. Yardım ve destek, aile içi şiddete maruz kalanlar için sınırlıdır. Özellikle bu durumda kalanlar için barınak sorunu ortaya çıkmaktadır.

9. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SURİYELİ SİĞINMACILARIN DURUMLARI İLE İLGİLİ GENEL KARŞILAŞTIRMALAR

9.1.Dünya’da Suriyeli Sığınmacıların Durumu

Çoğunlukla dünyanın doğu ve güney bölgelerinde yoğunlaşan göçmen adayları, kuzey ve batıda bulunan gelişmiş ülkelere doğru akma eğilimindedir (İçduygu, 2007: 147). Mülteci adayları için ilk 10 ülke Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya, İsveç, Birleşik Krallık, Kanada, Belçika, İsviçre, Hollanda ve Avusturya'dır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yürütülen bir çalışmanın bulguları, düzensiz göçmenlerin ve potansiyel göçmenlerin büyük çoğunluğunun geleceğini gelişmiş ülkelerin bulunduğu Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da kurmak istediklerini göstermiştir (OECD). , 2010). Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında insan hareketliliğinin gerekliliğine genellikle liberal ve çoğulcu bir yaklaşımla yaklaşan Batı devletlerinin nispeten liberal göç politikaları, 11 Eylül 2001'den bu yana küresel politikaları şekillendiren güvenlik söylemine paralel olarak giderek daha sert hale gelmiştir. Ve düzensiz göç ve potansiyel göçmenler için uluslararası düzeyde yasal önlemler arttırılmıştır. Bu bağlamda, vize bilgilerinin ve diğer istihbaratların paylaşılması için ortak bir platform oluşturmaya ve sığınmacı sayısının azaltılması şartıyla kaynak ülkelere ekonomik destek sağlamaya karar veren Sevilla Zirvesi (2002), düzensiz göç hareketini AB sınırları dışında engellemeye yönelik önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (Danış, 2004:218).

2002-2007 yılları arasında ileri sanayi ülkelerinde, özellikle ABD, İsveç, Fransa ve Birleşik Krallık'taki sığınma başvuruları reddedilmiştir. Ancak 2007'de Irak'tan gelen sığınmacılar nedeniyle tekrar ivme kazanmıştır. Irak'ı takip eden diğer kaynak ülkeler bu dönemde Rusya Federasyonu, Çin, Sırbistan ve Pakistan'dır. 2008 yılında, dünyadaki yaklaşık 13.599.900 mülteci adayı ve sığınmacı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki ülkelerdeki kamplarda ve benzeri yerleşim bölgelerinde ağırlandı. Afrika ve Güney / Orta Asya ülkelerinin izlenmesi, göç kaynaklarının döneme göre değiştiğini doğrulamıştır (UNHCR, 2013).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) raporuna göre, sığınmacı sayısı 2010 yılında bir önceki yıla göre% 10 artarken, mülteci başvuruları% 11 azaldı.

2011 yılı başında mülteci sayısı 15.4 milyonken 16.255.800'e ulaşmıştır. Çoğunluğu oluşturan sığınmacıların neredeyse yarısının 10 yıl veya daha uzun bir süredir kamplarda olması, karar bekleme süresinin sorunlu olduğuna işaret etmektedir (IOM, 2011: 54).

Bir yandan, dünyadaki kriz bölgelerinin sayısı artarken, diğer yandan eski kriz bölgelerinin varlığı devam etmektedir. 2012 yılında ülkeyi terk etmek zorunda kalan kişi sayısı 7,6 milyona yükselmiştir. Her gün ortalama 23.000 kişi evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Sadece Suriye'den komşu ülkelere mülteci sayısı 4,6 milyondur ve artmaya devam etmektedir. Zorunlu insan hareketliliği, 1994'ten bu yana en yüksek seviyesine ulaşmış ve toplam mülteci sayısı 2012 sonunda 45,2 milyona ulaşmıştır. Ana kaynağı savaş olan bu harekete katılanların% 55'i öngörülemez artışla fazlalaşmıştır. Afganistan, Somali, Irak, Suriye ve Sudan'dan kaçan şiddet mağdurları gibi % 81 oranındaki mültecilerin çoğu gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır (UNHRC, 2013). 2003'te her gün ortalama 11.000 kişi yurtlarını terk etmek zorunda kalırken, bu rakam, 2012'de 23.000'e yükselmiştir. Zorunlu insan hareketliliğine katılanların % 46'sı 18 yaşın altındadır. Pakistan, en fazla mülteci ve sığınmacı sayısına sahip ülkedir. Düzensiz göçmenlerin varlığı ülkelerin nüfus yoğunluğuna göre incelendiğinde Ürdün'de yaşayan her bin kişiden 49'unda, Çad'dan 33'ünde ve Lübnan'dan 32'sinin sığınma talebinde bulunduğu görülmektedir (Göç ve Bevölkerung, 2013).

Göç yollarının kavşağında yer alması çözülmesi gereken yasal süreç, sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar gibi birçok başlık Türkiye'yi zor durumda bırakmaktadır.

9.2. Avrupa Birliğinde Suriyeli Sığınmacıların Durumu

AB ülkelerinin zorunlu insan hareketliliğinde ilk tercih olduğu görülmektedir. AB göç ve iltica yasasına göre (Avrupa Komisyonu, 2013), düzensiz göçmenlerin yerleştiği ülke, zaman zaman kitlesel göç akışlarına maruz kalan AB'nin güney ve kuzey üyeleri arasında çatışmalara neden olan göçmenlik statüsü konusunda karar vermek zorundadır (Dyer, 2011: bir). 2011 yılında, Avrupa'ya açılan kapılardan biri olan Kuzey Afrika'ya olan coğrafi yakınlığı ve iki ülke arasındaki dayanışmadaki krizler nedeniyle yasadışı göç akımlarına maruz kalan İtalya 500 kaçak göçmeni iade etmiştir.

İtalya, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sığınmacıları Libya'ya dönmeye zorlayarak işkence ve diğer insan hakları ihlallerine yol açması nedeniyle mahkum edildi (The New York Times, 2011). Bu gelişme konusunda Libya ile olan göç anlaşmasını askıya alan ve karara uyacağını beyan eden İtalya, 2012 yılında Libya ile imzalanan anlaşmanın içeriğini korumuş ve öncelikli amacın sığınmacıların Avrupa topraklarına girmesini engellemek olduğuna söylemiştir. AB-EUROSUR uydu izleme sisteminin 1 Ekim 2013 itibariyle denizlerdeki göç hareketini kontrol etmesinin amacı da önemli bir gelişmedir (European Parliament News, 2012). Düzensiz göçmenleri yakalandıklarında nereye yönlendireceklerine dair herhangi bir prosedür ve direktifin bulunmaması izleme sisteminin asıl amacının göçmenlerin Avrupa sularına girmesini engellemek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Sunderland, 2012: 4).

AB ülkelerinin iltica politikalarının öncelikle göç etmeyi durdurma, iltica haklarının göz ardı edildiği ve iltica politikalarının daha tutucu hale geldiği görülmektedir. 1985 yılında Fransa'ya yapılan sığınma başvurularının %56,8'i reddedilmiştir. Ve bu oran 1995'te % 83,7'ye yükselmiştir (Hollifield, 1999: 57-90). Aynı şekilde, 2013 yılında İsviçre'deki mülteci yasası referandumunda, sığınma düzenlemelerinin güçlendirilmesi, muhafazakar politikaların desteklenmesi ve güçlendirilmesi için oyların % 79'u mültecilerin reddine yöneliktir. Ayrıca, Afganistan'daki yabancı askeri güçlere hizmet eden Afganların ülkeden çekildikten sonra mülteci-sığınmacı olarak görülüp görülmeyeceği konusu da AB içinde ayrı bir sorun yaratmıştır. İngiliz hükümeti, Afganistan'daki İngiliz askeri kuvveti için çalışan 1.200 Afgan tercümandan sadece 600'üne iltica hakkı vermiştir. Öte yandan Alman hükümeti, Afganistan'daki Alman askeri kuvvetleri için çalışan 460 tercüman da dahil olmak üzere 1.500 Afgan'a böyle bir koruma sağlamayı reddetmiştir (Hanewinkel, 2013).

En çok tercih edilen AB ülkeleri arasında göz önüne alındığında, Ocak 2013'te Almanya'daki sığınmacıların sayısı bir önceki aya göre% 50,2 artarak 7.332'ye ulaşmıştır. 2012 yılında kaynak ülkeler Sırbistan, Makedonya ve Kosova iken, Afganistan, İran ve Irak, özellikle bu yıl Suriyelilerdir. Bu gelişme, sığınmacıların sınır-içi ve ulus ötesi dinamiklere göre sürekli bir hareket halinde olduğunu

doğrulamaktadır. Yılın ilk dört ayında Almanya, Suriye, Rusya ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyetlerinden iltica başvuruları bir önceki yıla göre% 62 oranında artmıştır. Benzer şekilde, 2012 yılında, başvuran sayısı bir yıl içinde% 41 oranında artmıştır (BAMF, 2013; BMI, 2013).

Afrikalı mülteci adaylarının ve sığınmacıların çoğunlukla AB ülkelerine geçişlerinde deniz yolunu tercih ettikleri görülmektedir. En yaygın kullanılan yollar, Libya, Mısır, Tunus ve Fas gibi Kuzey Afrika ülkelerinden İtalya ve Malta'ya; Fas ve Cezayir gibi Batı Afrika ülkelerinden Kanarya Adaları ve İspanya'nın güney kıyılarına geçişlerdir (Sunderland, 2012: 2; Nessel, 2009: 625-699). 2008'de deniz yoluyla 54.000 kişi tarihteki en yüksek rakama ulaşan yasadışı göç hareketi meydana gelmiştir. Tunus ve Libya'daki Arap Baharı ile birlikte Afrika'nın Orta Sahra bölgesindeki devam eden iç savaşlar nedeniyle 2011 yılında 58.000 kişi ile en üst seviyesine ulaşmıştır (UNHRC, 2012).

Mülteci adaylarının ve sığınmacıların yardım sinyallerine yanıt verememe konusundaki kasıtlı başarısızlık ve geri dönen mültecilerin Kuzey Afrika çöllerinde ölümüne dönüşü gibi çok sayıda insan hakları ihlali vakası yaşanmıştır.(Sunderland, 2012). 2000'den beri AB sınırlarında hayatını kaybeden veya kaybedenlerin sayısı en az 23.000'dir. Türkiye'de Yunanistan sınırında Türkiye'de daha sıkı kontrol edildiği için bu göç rotasında 2013'te 55.000 olan göçmen sayısı, 2014'te 12.000 düşürülmüştür. AB'nin iltica politikasının kademeli muhafazakârlığına paralel olarak insan ticaretinin kurumsallaştığı ve yaşamlarını sona erdirmeye riski altındaki insanların giderek daha fazla talep edildiğinin bir göstergesidir.

9.3.Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri

Nüfus hareketleri, ülke tarihinde farklı dönemlerde gerçekleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin coğrafyasında yer almakta olup, "Müslüman milletlerin dışında devlet sınırları kurulması ve ülkeye göç edilmesi çoğunlukla Türk kökenli, dışarıdan ilk nüfus hareketi olarak kabul edilmektedir (Kirişçi, 2000: 2).

Bu dönemi, 1945-1980 arasında, özellikle Bulgaristan'dan ve daha sonra Yugoslavya'dan gelen ikinci göç hareketi izlemiştir. Üçüncü dönem, 1980'lerde ve 1990'larda Afganistan'dan sığınmacıların ve Bulgar Türklerinin göçünü kapsamaktadır. 1985 ile 2005 yılları arasında yaklaşık iki milyondan oluşan mülteci hareketi İran, Irak ve Bulgaristan'dan geliyordu. 1979 İran devriminden çıkan ve ilk büyük toplu iltica hareketi olarak kabul edilen süreçte, yaklaşık bir milyon İranlının iltica talebi vardı. Ülkede, Avrupa dışından gelen mülteciler olarak kabul edilmeleri nedeniyle İranlılar sığındılar ve İranlıların öncü göçmenlerin çoğu Avrupa ülkeleriyle kanala ile göç ettiler (İçduygu, 2000: 360).

1988-1991 yılları arasında Irak'tan üç kitlesel göç hareketi ve Asya ve Afrika kökenli iltica hareketleri gerçekleşmiştir. 1988'de İran-İrak savaşının sona ermesinden sonra Türkiye, "50.000 daha fazla Kürt insanına derme çatma kamplarda ev sahipliği yapmıştır." 1991 yıllarında Körfez Krizi'nden kaçan ve kısa bir süre sonra geri dönen en büyük ikinci dalgayı oluşturan 60.000 kadar Iraklı ve Kuveytli sığınmacı Kürtler, Türkmen, Arap insanını kapsıyordu. Yaklaşık 500.000 kişiden oluşan bir sığınmacı hareketi vardı. Türkiye sınırlarını korumak için ve kuzey Irak'taki toplulukların desteğiyle "İrak'ta kurduğu bir kampla destek verdi." (İçduygu, 2004: 90; İçduygu, 2000: 362)).

1992'de Bosna-Hersek'te yapılan hareket, Türkiye'ye toplu göçe yol açtı. "Geçiş ülkesi olarak kabul edilen Türkiye'nin mültecilerin bir kısmını, ülkesine yerleştirdiği görüldü (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 259-265).

10. SURIYELİLERİN YERLEŞTİRİLMESİ VE ENTEGRASYONU

Yabancıların Türkiye'de ikamet etmesine ilişkin çeşitli düzenlemeler vardır. Bu düzenlemeler, vize veya vize muafiyeti gibidir. Türkiye'de ikamet etmeyle ilgili 19-49 yaşları arasındaki yabancı uyruklu şahıslar ile ilgili sadece iç yasal kısıtlamalara dayanmamaktadır. Uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan kısıtlamalar da vardır. Bunlardan bazıları bunlar. 1951 "Mültecilerin Hukuki Statüsü Cenevre Sözleşmesi", "Avrupa Konseyi Ülkeleri Arasında İnsanların Serbest Dolaşım Hakkında Avrupa Sözleşmesi" Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin dördüncü protokolünün ikinci maddesine göre; Ülkeye yasal olarak giren herhangi bir yabancı ülkede seyahat etme ve orada ikamet etme özgürlüğüne sahiptir. Ancak, bu özgürlük, ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeninin korunması ve suçun önlenmesi gibi sosyal güvenlik gibi nedenlerle sınırlandırılabilir. Kamunun menfaati durumunda, kısıtlamalar kanunla yapılabilir (Çiçekli, 2016: 91).

Yabancıların ikametinde kısıtlamalar getirebilir ve ülkenin bazı bölgelerine seyahat edebilir. Bazılarına yasal engel konulabilir. Bu kısıtlamalar askeri yasak bölgeler ve köylerdir. Sadece Türkiye vatandaşları bazı yasaklı bölgelere girebilirken, yabancıların bazılarına Genelkurmay'ın izniyle izin verilir. Köylere ilişkin kısıtlamalar köy yasalarında düzenlenmiştir. Köy yasalarının 88. maddesine göre, köylerde ikamet etmek isteyen yabancıların İçişleri Bakanlığı'ndan izin almaları gerekmektedir (Çiçekli, 2016: 92)93).

İkamet hakkı uluslararası korumaya sahip bireyler için diğer bireylerden farklıdır. Uluslararası koruma isteyenlerin ikamet yükümlülükleri, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 71. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu makaleye göre; Kişi kendisine gösterilen kabul ve konaklama merkezlerinde ikamet etmek ve bu ikamet valiliğini bilgilendirmekle yükümlüdür. Oturma izni almak zorunda kalan kişiler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda düzenlenmektedir (Çiçekli, 2016: 93).

Uluslararası Koruma Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca oturma izni almak zorunda olan yabancılar ve kişiler; Vize veya vize muafiyet sürelerini aşan veya doksan günden daha uzun kalan kişiler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 23

üncü maddesi, oturma izni nasıl verileceği ve her yabancı için ayrı oturma belgesi verilmesi konusunda bilgi sağlamaktadır. Oturma izninden muaf tutulanlar, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 20. Maddesinde listelenen kişiler oturma izninden muafır. Bu kişiler şu şekilde sayılır; vizeye kadar doksan gün veya vize girişlerinden muaf tutulur, vize veya vize muafiyeti süresi boyunca, Vatansız Kişiler Kimlik Kartı, Türkiye'deki diplomatik ve konsolosluk görevlileri, TC Dışişleri Bakanlığı'nın diplomatik ve konsolosluk yetkililerinin ailelerine aittir. İşleri rapor eden meseleler, Türkiye çalışanlarının uluslararası örgütleri ve sözleşmede belirtilen statülerin temsili, Türkiye Cumhuriyeti sözleşmeleri ile oturma izninden muaf tutulmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının 20. Maddesinde listelenen kişiler uluslararası koruma tescil belgesi, uluslararası koruma başvuru sahibinin kimlik kartı ve mülteci seyahat belgesi sahiplerinin ikamet izni almalarından muaf tutulur (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: madde 20-21).).

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler savaş öncesi oldukça iyi bir seviyeye gelmiştir. Türkiye ile Suriye arasındaki karşılıklı vizeler 2009 yılında kaldırılmıştır. Bu durumda Türkiye'yi ziyaret eden Suriyelilerin sayısı sürekli olarak artmıştır. . Türkiye'yi Suriye'den 2008'de 400 bin'e çıkan kişi sayısı 2010'da 900 bine ulaşmıştır. (Kirişçi, 2014: 21).

Nisan 2011'den sonra, Türkiye, asaportu olmayan Suriyeliler için açık kapı politikası uygulamıştır. Açık kapı politikasının uygulanmasının tek nedeni insan haklarıdır. İnsan hakları konusunda Suriyelilere sınır geçişleri açılmıştır. Yaşam, barınak, beslenme nedeniyle savaş gibi en temel hakların ihlali nedeniyle kollarını Türkiye Suriyelilere açmıştır (Erdoğan, 2015: 317-318).

Göçmenlerin yeniden yerleştirilmesi yalnızca bir bölgeye yerleşmeyi değil aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını da içermektedir. Bu gereklilikler kamp tesislerinde sağlanmakta, kamp dışındaki diğer yerleşim uygulamalarında ise bu ihtiyaçlar devlet tarafından kurulan kurumlar tarafından karşılanmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun ilgili maddelerinde oturma izni alması gerekmeyen kişiler olarak kabul edilen Suriyeliler oturma izninden muaf tutulmaktadır. Ancak bu geçici koruma sağlamaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: madde 20).

10.1. Kamp Yerleştirmeleri

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, acil durumlar ve afetler durumunda iç ve dış alanlara müdahale ettiğinden konteyner şehirleri kurarak ve çadır açarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın koordinasyonu ile bu yerleşimleri kurmuştur. Çadır kentleri ve konteyner şehirlerde ilgili bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile özellikle barınma, yiyecek, sağlık, sosyal faaliyetler, eğitim, bankacılık, ibadet, yerleri, polis, sağlık merkezi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme ünitesi, çeşitli kurslar gibi trafo, jeneratör, su deposu gibi fiziksel hizmetler sunmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı' Türkiye'deki 22 sığınmağın ilk göçünün başlamasından üç yıl sonra 220.000'den fazla Suriyelinin yaşadığını açıklamıştır. Hatay ili, dört çadır kenti ve bir konteyner kenti olan en geçici konaklama merkezlerine sahip ildir. Dört barınak merkezi ile Gaziantep ve Şanlıurfa izlemektedir. Aynı tarihte, 19 Nisan 2014 tarihinde 73.000 739 ile Şanlıurfa, Suriyelilerin en fazla olduğu şehirdir (Anadolu Ajansı, 2014: 211).

Kampta yaşayan Suriyelilere neden kampta yaşamayı tercih ettikleri sorulduğunda, ekonomik nedenler ve güvenlik ilk sırada yer almıştır. 26 farklı kampta ve sağlık merkezinde 26 sağlık merkezi bulunmaktadır. (AFAD, 2014: 106). Kamp tesislerinde görevli birçok personel vardır ve bu personel, kamp içindeki yiyecek, güvenlik, eğitim, sağlık, dini hizmetler ve sosyal tesis gibi hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilmiştir (AFAD, 2014: 108).

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin durumu, kamp dışında yaşayan Suriyelilerden daha iyidir. Dünyadaki Milletler mülteci kamplarına göre, Türkiye'nin Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'ndaki mülteci kampları daha iyi konumdadır. Kamplarda Türk makamları sorumludur. Kamplarda çeşitli sivil toplum kuruluşlarının destekleyici bir rolü vardır. Ülke kamplarımız Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın finansal yükümlülükleri, Türkiye'nin koordinasyonu ile kurulmuştur (Orhan, 2014: 11).

Kamplarda, Avrupa Birliği ile bazı antlaşmaların vaat ettiği toplu yardım dışında hiçbir dış yardım gelmemiştir. Avrupa Birliği ile yapılan anlaşma sonucunda alınması beklenen tutar, Mayıs 2017 itibariyle alınmamıştır. Bu taahhüt, geri kabul anlaşmasının sonucudur.

Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, belki de kampın sorumluluğunu tek başına üstlenmenin tek avantajı, kamplar üzerinde tam kontrol kurma olasılığını kolaylaştırmasıdır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ayrıca ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlar. Kampların altyapı ve lojistik faaliyetlerinin yürütülmesinden Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü de sorumludur. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı bu sorumlulukları yerine getirirken ilgili kurumlardan destek almaya devam etmektedir. Güvenlik ve kamu düzeni gibi konularda Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Sağlık Hizmetleri, İçişleri Bakanlığı'ndan yardım alınmıştır. Kamp içinde yemek dağıtımı için özel sektörle ortak çaba sarf etmektedir. Görüldüğü üzere, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, kampların ihtiyaçları ne olursa olsun, kamu ve özel sektörle koordineli olarak çalışmaktadır. Kamplardaki memurlar kamp yöneticilerine rapor vermektedir. Kamp yöneticileri de görevlerini valilerce yerine getirmektedir (Orhan, 2014: 11).

Suriyelilerin göç ettikleri ölkelere yönelik karşılaştırmaya bir sonraki bölümde ayrıntılı değinilecektir. Ancak burada da Suriyelilerin göç ettikleri komşu ölkelerdeki kamplarla ilgili kısa bir mukayese yapmak yerinde olacaktır.

Suriyelilerin göç ettikleri diğer komşu ölkelerde bulunan mülteci kamplarında durum Türkiye'deki Suriyelilerin yaşadığı kamplardan çok farklıdır. Türkiye'deki kamplarda düzen, sosyal olanaklar, sağlık imkanları, eğitim olanakları, hijyen gibi pek çok alanda diğer ölkelerden açıkça ileri seviyededir. Türkiye'deki kamplar fiziksel imkanlar olarak birbirinden farklılık gösterse de, konteyner kamp ve çadır kamp olarak, yine de yeterlilik ve gelişmişlik olarak diğer ölkelerdeki kamplardan ileri seviyededir. Kamplarda eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına ek olarak, sosyal alanlar, toplanma alanları, kurslar ve çocuklar için aktiviteler vardır. Kamplarda birçok kurs açıldı. Açılan kursların kamplarda yaşayan insanların sosyalleşmesine ek olarak, Suriyelilerin mesleki eğitimine katkı sağlayacağı ve meslek sahibi olmalarının önünü

açacağı öngörülmektedir. (Orhan, 2014: 13). Kamplarda, Türkçe, İngilizce, Arapça dil eğitimi verilmektedir.

Kamplardaki catering hizmetlerine gelince, özel şirketler kamplara üç öğün sıcak yemek getirmeyi kabul etmiştir ancak Suriyeliler itiraz etmişlerdir. Kamplarda yaşayanlara aylık olarak belirli kuru gıda, para verilmektedir. Bu para insanlara ait kartlara yüklenmekte ve bu kartlar sayesinde kamplarda marketlerde alışveriş yapma imkanı sağlanmaktadır. Suriyeliler bu kartlarla alışveriş yaparak ve kendilerine verilen kuru yiyecek yardımı ile kendi yemeklerini yapma imkânına sahipler. Çadırların ve konteynerlerin her birine mutfak gereçlerinden oluşan mutfak setleri kendi yemeklerini yapabilmeleri için dağıtılmıştır. Ve kamplarda ortak alanlarda ortak mutfaklar kurulmuştur (Orhan, 2014: 14).

Türkiye'de kamplarda banyo ve tuvalet tesisleri kişi sayısı bakımından iyi durumdadır. Ortak çamaşırhane alanları oluşturulmuş ve kampta kalan kişilerin çamaşırhane ihtiyaçlarını karşılamak için kupon sistemi kullanılmıştır. İnternet altyapısı kamplarda da mevcuttur (Orhan, 2014: 14)., 2014: 12).

2017 yılı itibariyle, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kamplarda yürüttüğü çalışmalar ile çadır kentleri de yavaş yavaş konteyner kentlere çevirmeye çalışmaktadır. Türkiye'de ki kamplarda yakalanan standart oldukça iyidir. New York Times gazetesi yazarı Mac McClelland tarafından kaleme alınan "Mükemmel Mülteci Kampı Nasıl İnşa Edilir?" başlıklı makalede Kilis'te yer alan kamplarımızla ilgili övgülere yer verilmiştir. McClelland makalesinde "*Dünyadaki mültecilerin büyük bir kısmı, son derece kötü koşullarda yaşıyor. Türkiye Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Kilis'te açılan Öncüpınar Mülteci Kampı ise bu kamplara hiç benzemiyor. Neredeyse aykırı bir biçimde son derece düzenli olan bu kampta kalanlar, giriş için parmak izi tarama sisteminden geçiyor, eşyaları da X-ray cihazlarında kontrol ediliyor*" diyerek kamplarımızı övmüştür (<https://aa.com.tr/tr/dunya/abd-basini-turkiyedeki-multeci-kamplarini-ovdu/182475>).

Kamplara giriş parmak izi sistemiyle sağlanmaktadır. Kamplara kamp dışından getirilen her şeyin x-ray cihazlarından geçerek kamplara girişine izin verilmektedir. Kamplarda geceleri ışıklandırmalar bulunmaktadır (Orhan, 2014: 12).

Kamplarda gece aydınlatması çok önemlidir. Yunanistan'daki kamplarda gece aydınlatması yoktur. Geceleri aydınlatma yetersizliğinden dolayı, bu kamplarda yaşayan kadınlar, geceleri tuvalete gitmekten gitmemek için akşamları yemek yemekten kaçınırlar. Işık eksikliği, güvensizlik ortamını artırır ve refakatsiz çocuklar, kadınlar, korunmaya muhtaç kişiler için tehlike oluşturur. (Digidiki, Bhabha, 2015: 10). Türkiye'deki kamplarda aydınlatma ve güvenlik konusunda mültecilerle yapılan röportajın sonucunda kampların güvenli olduğunu anlaşılmıştır. Kamplardaki ışıklandırma sayesinde geceleri kamplarda yürüyebileceklerini söylemişlerdir. Kamplardaki usulsüzlüklerin aksine, kamplarda bir kalıp hüküm sürmektedir. (Orhan, 2014: 13).

Kamplarda en önemli, belki de en gerekli sayılabilecek hizmetler sağlık hizmetleridir. Kamplarda bulunan sağlık personeli ile sağlık hizmetleri yürütülmektedir. Kamplarda ki sağlık ocaklarında, görevli doktorlar ve hemşireler bulunmakta ve kamp içerisinde acil sağlık müdahaleleri için ambulanslar hazır bekletilmektedir. Gerektiğinde, kamp içi sağlık olanakları yetersiz kaldığında, sağlık sorunu yaşayan kişiler en yakın sağlık merkezine götürülmektedir. Kampların temel ihtiyaçları karşılayacak kadar ayrıntılı inşa edilmiş olması ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın kampları kalıcılık esasına dayalı olarak yaptığının bir göstergesidir (Orhan ,2014: 15).

Savaşın uzaması Suriyelilerin kamplarda kalış sürelerini uzatmaktadır. Şuan savaşın yedinci yılına girildiği göz önüne alınacak olursa, göçmenlerin kalış sürelerinin daha da uzayacağını öngörmek mümkündür. Fakat insan doğasına aykırı olarak çok uzun yıllar kamplarda yaşanması mümkün değildir. Bu sebeple kamplarda yaşayanların kamp dışında yaşamayı istemeleri doğaldır. Kamplarda yaşayan göçmenler için, kamp içindeki en önemli sorun, kamp yaşamının sıkıcı olmasıdır. Belirli bir alan içerisinde her gün aynı aktiviteyi yapmaktan sıkıntı duymaları oldukça doğaldır. Kamplarda yaşayan kişilerin çoğu kamp yaşamlarının uzun sürmeyeceğini, kamplarda geçici

olduklarını düşünmekte ve kamp dışına çıkmak istemektedirler. Kamp dışına çıkarak daha özgür bir yaşantıya sahip olarak, çalışarak hayatlarını idame ettirmek istemektedirler. Kamplar güvenlik ve risk açısından kamp dışından çok daha iyi durumda olsa da, göçmenler psikolojik etkiler sebebi ile kamp dışında yaşamayı tercih etmektedir (Orhan, 2014: 15).

10.2. Kamp Dışı Yerleştirmeler

Zorla yerlerinden edilerek ülkelerinden çıkıp Türkiye'ye gelen Suriyelilerin misafir edilmesi ilk etapta yalnızca devlet eliyle mümkün olmuştur. Uluslar arası kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler'den yardım alınması için gerekli antlaşmaların yapılması zaman almıştır. Kampların kapasitesinin üzerinde göç alınması ve bazı Suriyelilerin kamplarda yaşamak istememesi, ülkemizde çeşitli kentlere göç etmelerine sebep olmuştur. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler özellikle Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin gibi büyük şehirlere göç etmişlerdir. Bunun yanı sıra sınıra yakın olan Urfa, Mardin, Diyarbakır gibi illere yerleşmişlerdir. Yoğun göç alan kentlerde Suriyelilerin iş aramaları, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi ile ilgili sorunlar, Suriye krizinin sadece Suriyeli ile sınırlı kalmadığının da bir göstergesidir (Anadolu Ajansı 2014: 211).

Kamp dışında kalan Suriyeliler genel olarak çadırlarda, kiralık konutlarda kalmaktadırlar. Bu konutlar genelde yeterli olmayan tamamlanmamış yarı inşa halindeki barınaklardan oluşmaktadır (Türkmen, 2013: 6). Bu nedenle konut fiyatlarında artış meydana gelmiştir. Suriyelilerin içinde bulunduğu durumu fırsata çevirmek isteyen ev sahipleri kira bedellerinde artışa gitmişlerdir. Yüksek kira bedelleri sebebiyle de birkaç Suriyeli aile bir evde bir arada yaşamak zorunda kalmaktadır. Kiralık konutlar dışında düşük oranda da olsa, konut satın alanların ve kira ödemediği tanıdıklarının ve akrabalarının yanında oturanların olduğu görülmektedir (Doğan, 2014: 62).

Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Sayıları sürekli olarak artan Suriyeliler ülkenin tamamına yayılmışlardır. Ülkemizde kayıtlı Suriyeli sayısı 3.550.000 kişidir. Bunların yaklaşık 2 773 141 kişisi kamp dışındadır.

Suriyelilere ilişkin kayıt alma işlemi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 81 ilde sürdürdüğü çalışmalarla devam etmektedir. Suriyeli sayısında sürekli artış olması, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sayısını da sürekli olarak artırmaktadır. Suriye iç savaşına yönelik yapılan değerlendirmeler de kısa vadede güvensizlik ortamının devam edeceği yönündedir. Uzun vadeli değerlendirmelerde ise savaşın birkaç yıl daha devam edeceği yönündedir. Suriye'de hayatın normale dönmesi ise 8-10 yılı bulacağı şeklinde öngörülmektedir (Tunç ,2015: 32).

Suriyelilerin tamamının kamplarda toplanması mümkün değildir. Bununla ilgili temel nedenler belirlenmiştir. Bu nedenleri sıralayacak olursak; kamplarda yaşamaya başlamalarına rağmen, kamptan ayrılmak isteyen kişilerin kamplardan ayrılması, başlarda kayıt sorunu olması ve kaçak göçler yoluyla ülkeye giriş yapan kişilerin bulunması, bu kişiler kayıt olmak istemedikleri için kaçak göçü tercih etmişlerdir, kayıt sorunu daha sonra Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği ile koordinasyonlu çalışılarak mobil kayıt cihazları vasıtasıyla çözülmüştür. Maddi imkanı yeterli olan kişilerin kamp dışında kendilerine bir yaşam kurmak istemeleri, kamp kapasitelerinin yetersiz olması ve göçmenlerin en temel eğilimlerinden olan akrabalarının buldukları yerlerde yaşamak istemeleridir (Orhan, 2014: 17).

Kamplarda yaşam başka ülkelerle mukayese edildiğinde ne kadar iyi görünüyorsa da , kamp dışında yaşam kamplardaki yaşama göre oldukça zor olmaktadır. Buna rağmen Suriye'de savaşın devam ediyor olması nedeniyle kamp dışında yaşayanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin pek çoğu, Türkiye'den aldıkları yardımlar ile hayatlarını devam ettirmektedirler (Orhan, 2014: 17).

Türkiye'ye gelirken yanlarında bir miktar para ile gelip kamp dışında yaşamayı tercih eden Suriyeliler, bir süre sonra ellerindeki paranın bitmesiyle zor durumda kalmışlardır. Hayatlarını idame ettirmek için çalışmaya mecbur olmuşlar ve mevcut ücretlerin çok daha altında çalışmaya başlamışlardır. Elde ettikleri meblağların küçük olması nedeniyle temel yaşamsal ihtiyaçlarını zorla karşılamaktadırlar (Orhan, 2014: 18).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kamp dışında yaşayan Suriyeliler içinde bir takım çalışmalar yürütmektedir. Kamplarda yaşamayan Suriyelilerin ihtiyaçları belirlenerek listelenmiş ve kayıt altına alınmıştır (Orhan, 2014:18). Yine Birleşmiş Milletler 'den alınan yardımlar Türk Kızılay'ı aracılığıyla Suriyelilere dağıtılmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı yaptığı çalışma ile göçmenlerin ihtiyaçlarının neler olduğunu belirlemekte ve sivil toplum kuruluşları ile diğer yardım kuruluşları kimlere ne yardım yapılacağını görmektedirler.

Kamplarda barınan Suriyelilerin her türlü ihtiyaçları, kamp içinde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından karşılanmaktadır. Fakat kamp dışındaki yaşam yine de Suriyelileri cezbetmektedir. Kamplardan ayrılarak kamp dışında çalışmak suretiyle gelir elde ederek ekonomik özgürlük kazanmak istemektedirler. Suriyelilerin kamplardan ayrılarak kamp dışında yaşamayı tercih etmesinin bir diğer sebebi de Suriye'de kalmış olan akraba ve ailelerini yanlarına getirmek ve ya onlar için kazanç elde etmek için kendilerini sorumlu hissetmektedirler (Kılıç, 2014: 46).

Suriyeliler kamp dışında temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Çünkü Türkiye'deki Suriyeliler ile ilgili konular, bunlar dağıtılacak yardımlar dahi olsa, güvenlik zafiyeti sağlanmasının her anlamda önüne geçecek şekilde düzenlenmektedir. Bu nedenledir ki; devlet eliyle yapılan yardımlar ve hizmetler dışında herhangi bir uluslararası kuruluşun ya da sivil toplum kuruluşunun doğrudan Suriyeliler ile temas kurmasını sağlayacak herhangi bir yardım sunmasına ya da hizmet götürmesine izin verilmemektedir. Halktan, sivil toplum kuruluşlarından ve Birleşmiş Milletler' den alınan yardımlar devlet kurumları aracılığıyla dağıtılmaktadır. Her geçen yıl Türkiye'nin Suriyelilere yardım için harcadığı miktarda artmaktadır. Buna rağmen Türkiye güvensizliğe sebep olabilecek herhangi bir oluşuma izin vermemektedir. Bu nedenle Suriyeliler, sayılarının çok olmasından da kaynaklı olarak alınan yardımların yanında çalışmaya da ihtiyaç duymaktadırlar. Türkiye'deki Suriyelilerin çalışma izni alarak çalışma hakları bulunmaktadır. Ancak bu izni alabilmeleri için bazı şartları yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu çalışma izinleri ancak belirli süreler için alınabilmektedir. Çalışma izni olmayan Suriyelilerde piyasanın altında geçici işlerde çalışmaktadırlar. Pek tabii kamp dışında kalan Suriyelilerin

çalışma izni olmadan, gayri resmi olarak çalışmalarının bir takım sonucu bulunmaktadır. Öncelikle resmi olmayan yollarla sigortasız olarak çalışan Suriyelilerin iş verenler için sigorta ve ek bazı harcamalardan kaçmanın bir yolu olmuşlardır. İşverenlerin Suriyelileri tercih etmesine neden olan bu durum, işçiler için olumsuzluklara sebep olmaktadır (Kılıç, 2014: 47).

Kamp dışında yaşayan Suriyeliler içinde, sağlıktan ücretsiz yararlanma hakkı getirilmiştir. (Türkmen,2013:24) Yine kamp dışındaki göçmenlerin çocuklarına eğitim hakkı tanınmıştır. Bu konuda il milli eğitim müdürlüklerinin yanı sıra Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu Türkiye şubesinin de desteği ile eğitim imkanları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Çevre okullarda kontenjan olması durumunda Suriyeli çocuklar okullara ücretsiz olarak alınmaktadır. Fakat maddi imkansızlıklardan dolayı çocuklarının tamamının eğitime devam ettiğini söylemek güçtür. Bu maddi imkansızlıklar etkisini çocukların okula ulaşımı noktasında göstermektedir. Ulaşım masraflarının karşılanmaması ile eğitime devamda aksaklıklar yaşanmaktadır (Türkmen, 2013: 30).

Kamp dışı yerleştirmelerde kiralık konutlar ve çadırlar dışında birde çöküntü alanlarda yaşayan Suriyeli göçmenler vardır. Bu çöküntü alanlar, kentsel dönüşüm gayesiyle boşaltılan alanlardır (Diren, 2015: 36).

10.3. Uydu Kent Yerleştirmeleri

Uydu kentin tanımı kentleşme literatüründe, şehir merkezi çevresinde yerleşik kent yapıları ve bölge sakinlerinin çalışmak ve bazı temel ihtiyaçlara cevap vermek için şehir merkezine seyahat etmeleri gerektiği şeklinde tanımlanmaktadır. Sığınmacıların üçüncü bir ülkeye taşınana kadar uluslararası koruma altındaki uydu şehirlerinde yaşamalarına izin verilmektedir. İçişleri Bakanlığı hangi uydu şehirlerin mülteciler için uygun olacağına karar verir.

1994 Yönetmeliğinde düzenlemeler yapan 2006 tarihli Yönetmeliğin 5 (d) maddesinde "İçişleri Bakanlığı'ndan bir talimat alınana kadar İçişleri Bakanlığı tarafından uygun görülen bir merkez veya misafirhanede bir yabancı bulunur veya İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek bir yerde ücretsiz ikamete tabi olacaktır. "

2013 yılında ülkedeki sığınmacı sayısındaki artışla birlikte, Suriyeliler sığınmacı olmasa da, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmış ve serbest ikamet yerine zorunlu ikamet tercih edilmiştir. Kanun'un 71. maddesi "İkamet etme zorunluluğu ve bildirim zorunluluğu - (1) Başvuran, kendisine gösterilen belirli bir yerde ya da ilde kendisine gösterilen kabul ve konaklama merkezinde kalma zorunluluğu gibi idari yükümlülükler getirilmiştir. (2) Adres kayıt sistemine kayıt olmak ve ikametgah adresi konusunda valiliği bilgilendirmek. " Uydu şehir uygulamasının yasal geçmişi bu bakanlık tarafından şekillendirilir.

Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre ülkemizdeki uydu şehir sayısı 62'dir. Sığınmacıları bu illere yönlendirirken dikkat edilmesi gereken hususlar, bireylerin kendi istekleri ve ailelerinin yeniden birleşmesidir. Uydu şehir uygulaması yapılan şehirler büyükşehir olmayan şehirlerimizdir. Ancak, uydu şehirlerinin sayısı da dikkate değerdir. Suriyelilerden önce, sığınmacılar neredeyse tüm ülkeye yayılma imkânı bulmuştur. Sığınmacıların yerleşecekleri iller üzerindeki kısıtlamalar 1994 Yönetmeliğinin 18. Maddesinde, "Mülteciler ve sığınmacıların, ilgili valiler tarafından belirlenen disiplin cezalarına uymaları şartıyla ibadet ve ritüellerini gerçekleştirebilecekleri belirtilmektedir bu amaçla ibadet ve ritüellere uygun yerler tahsis edilecektir. " maddesi koyuldu. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 82. Maddesinde "(1) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsünde bulunan kişi, Genel Müdürlük tarafından, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamet etmek zorunda kalabilir denilmiştir. (2) Bu kişiler adres kayıt sistemine kayıt olmak ve valiliklerine ikamet adreslerini bildirmek zorundadırlar ”.

Uydu şehirleri belirlenirken güvenlik de dikkate alınır. Kontrolün daha kolay olduğu herhangi bir risk durumunda, müdahalenin kolaylıkla yapılabileceği iller tercih edilir. Sığınmacılara gönderilecek şehirler belirlenirken, bu şehirlerin sosyal yapısı göz önünde bulundurulur. Uydu şehir uygulamasında eyalet merkezli bir yerleşim olmasına rağmen, bazı noktalarla kamplardan farklıdır. En önemli fark, ücretsiz ikamet noktasıdır. Sığınmacıların uydu şehirlerinde yaşayacağı iller tespit edilmekle birlikte, daha spesifik noktalara müdahale edilmemektedir. Ancak, kamp uygulamasında müdahale ve denetim daha katıdır. Uydu şehir uygulamasında, yerel yöneticiler kamp

yapılanmasından farklı olarak ön plana çıkmaktadır. Yerel yöneticilerin idari tutumu, uydu kentin işleyişinin kentten şehre farklılaşmasına ve yasanın yorumlanmasına neden olmaktadır. Ancak, tüm mülteci kampları, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından koordine edilmektedir (Butler, 2014: 4090-4091).

Uydu şehir uygulamasını bu şekilde kısaca açıkladıktan sonra, ülkemizdeki Suriyeliler uydu kentinin deneyimlerinden bahsetmeliyiz. Birincisi, ülkemizde artık Türkiye'de Suriyelilerin olmadığı bir yer olmadığı belirtilmelidir. Başka bir deyişle, Suriyeli yerleşim yerini uydu şehir başvurusunda altmış iki il ile sınırlamak mümkün değildir. Yine, Suriyeli kentlerin uydu şehir uygulamasında metropolümüz olan İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde yaşamalarına izin verilmemesi geçerli değildir. İstanbul, kamp dışında yaşayan Suriyeliler için en kalabalık şehirdir. Açık kapı politikası ve sınırlarımızı aşan Suriyelilerin sayısının aşılması, Suriyelilerin devlet kısıtlaması ile belirlenen yerlere kaydedilmesine ve yerleştirilmesine izin verilmelidir. Ancak, Suriyelilerin uydu şehir başvurusu kapsamına yerleştirilmemesi, ilçelerinde uydu ilçelerinde bulunan sığınmacıların yaşadığı yerlerde sorunların olmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim, Suriyeliler uydu kentsel sığınmacılar, istihdama erişim, işçi sömürüsüne maruz kalma, özellikle göçün ilk yıllarında kayda dayalı sosyal yardımlardan yararlanma, yardımlara erişememe, kiraların artması ve buna bağlı olarak barınma, fırsatçı ev sahipleri, ekonomik yetersizliklere dayalı gıda eksikliği, sosyal dışlanma, sosyal kabul görmeme gibi birçok problem yaşamaktadırlar. (Butler, 2014: 4093-4094) Bu sorunların nasıl çözüldüğü uygulamada ne tür sorunlarla karşılaştığı ve kamu kurumları tarafından ne tür çalışmalar yapıldığı diğer bölümlerde detaylı olarak tartışılmaktadır.

10.4. Suriyelilere Yönelik Entegrasyon Çalışmaları

Entegrasyon, göç alan ülkeler için hafife alınmaması ve hatta üzerinde durulması gereken bir konudur. Dünyada zorunlu yer değiştirme ve zorunlu yer değiştirme sayısı her yıl artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı'nın yıllık Global Trend anketlerine göre, 2016'nın sonunda 65.6 milyon kişi zorla yerlerinden edilmiştir. Bu rakam önceki yıla göre 300.000 artmıştır. İnsanların yerinden olma oranları her geçen gün artmaktadır (Adıgüzel, 2016a: 171).

Geçen yıl ortalama olarak her her üç saniyede bir kişi evlerinden tahliye edilmektedir. Bu veriler, mülteci, sığınmacı ya da göçmen olmayan dünyadaki bölgelere rastlamanın neredeyse imkansız olduğunu göstermektedir. Savaş, açlık, kıtlık, ekonomik ve politik sorunların, salgın hastalıkların ve şiddetin yaşandığı bölgeler, yerinden edilmeye devam edenlerin var olduğunu göstermektedir. Bireysel ve özellikle kitlesel göç, gelir, savaş, açlık salgınları ve diğer pek çok nedenin adaletsiz dağılımı sürekli artmaktadır. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, kaynaklara erişimde kısıtlamalar ve insan haklarının kullanılmaması gibi hayati yetersizlikler devam ettiği sürece, göç etmeye olgusu var olacaktır. Uluslararası göçlerin varlığının göçmen ve alıcı ülkeler için etkileri bulunmaktadır. Bu sonuçlardan en zor olanı sosyal sonuçlardır. Sosyal sonuçların, göçmenlerin yaşamaya başladıkları yeni toplumda gelecek planlamasını, bireysel ve sosyal ilişkileri şekillendirmek için geniş bir kapsamı vardır. Karşı karşıya kalan iki toplum kültürel olarak birbirlerinden etkilenir. Bu etkileşim genellikle olumsuz sonuçlara yol açar ve kültürlerin bozulmasıyla birlikte karşılıklı bir reaksiyon haline gelir. Fisher,Almanya'daki göçmen işçiler için "işçi isteyenlerin geldiğini" söylemektedir. Bu ifade göçmenlerin bakış açısını özetlemektedir. Özellikle göçmenlerin talebi ile göç alan toplumlar, göçmenleri araç olarak görmektedir (Adıgüzel, 2016a: 172).

Küresel ve kitlesel göç hareketleri üç temel unsuru ortaya koymaktadır: çok kültürlülük, asimilasyon ve entegrasyon. Kabul eden topluluklardaki kurum ve kuruluşlar, göçmenlerin ve yerel halkın entegrasyonu için çeşitli politikalar geliştirmektedir. Bu politikalar çok kültürlülük içinde entegrasyon, göç toplumlarında ortaya çıkan asimilasyon ve entegrasyon ile ilgilidir. Göçmenlerin asimilasyonu kabul etmeleri ve tam olarak göç ettikleri ülkenin vatandaşı olarak yaşaması mümkün olmadığı için; ulus devlet temelinde kurulan ülkelerde çok kültürlülüğü kolayca kabul etmek mümkün değildir (Adıgüzel, 2016a: 173).

Göçün yurt içinde mi yurt dışında mı gerçekleştiğine bakılmaksızın, uluslararası düzeyde, bir bireyin alışılmış yerlerden bir başka yere göçü göçmenler için ekonomik, psikolojik ve sosyal sonuçlara neden olur. Göç ederken yanına eşyalarını almasa bile, yaşam deneyimleri onunla birlikte ortaya çıktığı toplumlarla ilgili bilgi, kültür, not ve

çeşitli öğretiler getirir. Göç, göçmenler için mekansal bir değişimden ziyade hayatlarının neredeyse tamamını etkileyen bir değişimdir. Nesiller değiştikçe, göç eden topluma ait olma duygusu artacaktır. Ancak bunu doğrudan göç eden nesilde beklemek mümkün değildir. Göçmenler, iç savaş ya da karışıklık gibi daha zorlayıcı nedenlerle bir ülkeye ya da daha iyi bir yaşam için daha iyi koşullara sahip bir ülkeye göç etmişlerse, göç ettikleri ülkelerde yaşayan yabancılar ülkelerinde yaşamaya devam edecektir. Yeni hayatlarını eski kurallara göre yaşama istekleri sosyal uyumsuzluklara neden olmaktadır. Kültür kökenli kültür ve bu kültüre devam etme arzusu, ancak zamanla kopma, göç eden nesiller için her iki ülkede de bulunamamaya neden olmaktadır. Göç olgusu, ait oldukları veya köken aldığı toplumda edindikleri bilgileri yok eder.

Göç süreçlerinin sonunda, neredeyse tüm göç olaylarında uyum sorunları görülmektedir. Göçmen bireylere olan özgüven, yaşam doyumu ve ikili ilişkilerde kültürleşme gibi faktörler davranışta değişikliklere neden olmaktadır. Söz konusu kültür modeli dört temel aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan ilki entegrasyondur. Son birim ve son ayrışma asimilasyondur (Akıncı, Nergiz, Çelik, 2015: 70).

Entegrasyon, bir topluluğa veya topluluğa ait olma duygusunun en önemli ayağıdır. Kabul eden ülkelerde, entegrasyon, göç ülkelerinde sosyo-kültürel bir boyut olarak ortaya çıkmaktadır. Göçmen bireyleri göç ettikleri topluma, mevcut kimlikleriyle uyum sağlama süreci; göçmenlerin geldikleri kültürle bağlarını gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Kabul eden toplum için, göçmenlerin sorunsuz adapte olmaları için gerekli yapının oluşturulması gerekmektedir. Bütünleşmenin sağlanamaması, çok kültürlü fakat sosyal olmayan toplulukların yanı sıra sosyal çatışmaların ortaya çıkmasına yol açacaktır. Çünkü sosyal uyumun gerçekleşmesiyle sosyal entegrasyon mümkün olacaktır. Sosyal bütünleşmenin veya bütünleşmenin tek taraflı olduğunu düşünmek yanlış olur. Bunun için her iki taraftın da çaba sarf etmesi gerekmektedir (Akıncı, Nergiz, Çelik, 2015: 70).

Entegrasyon, yeniden sosyalleşme olarak da ifade edilebilir. Göçmen bireylerin yabancı oldukları toplumlara entegrasyonu, topluma uyum sağlaması ve uyum içinde birlikte yaşaması entegrasyon olarak adlandırılır. Bütünleşmenin başarıyla gerçekleştiği

toplumlarda bireyler, göç ettikleri toplumun kurallarına göre hareket ederler. Göçmenlerin entegrasyonu için aracı kurumlara ihtiyaç vardır. Yalnızca politika üretmek ve bu çalışmanın çalışan kamu kurumlarında gerçekleşmesini beklemek bir çaba kaybıdır. Göç toplumundaki ve göç eden tüm bireyler ve kurumlar, sosyal bütünleşmeyi sağlamak için uygun tutum ve davranışlar sergilemek zorundadır. Milletvekilleri, göçmenlerin entegrasyonu için gerekli politikaları geliştirirken toplumun, sivil toplum kuruluşlarının, eğitim kurumlarının ve medyanın tüm kesimlerini kapsayan bir politika geliştirmelidir (Adıgüzel, 2016a: 184).

Göçün nasıl ve hangi biçimde olduğu entegrasyon sürecini etkileyen bir faktördür. Tanıdık veya göreceli bir bölgeye göç eden zincir göç yoluyla göç ettikleri topluma göç eden bireyler için daha kolaydır. Bu durumda, göçmen akrabalarından veya akrabalarından destek almaktadır. Bu sosyal destek, yeni topluma ve kültüre adapte olma stresini azaltmaktadır (Adıgüzel, 2016a: 175). Küreselleşmenin tüketici malları ve kültürleri üzerindeki etkisi birbirine yaklaşırsa da, küresel olarak dil ve din gibi göçmenler ile göçmenler arasında temel temel farklılıklar var. Bu farklılıklar bazen toplum içinde çatışmalara neden olur. Farklı kültürel kodlar sosyal adaptasyon çalışmaları yürütmeyi gerekli kılmıştır. İki ülkenin vatandaşları arasında ortaklıklar olmasına rağmen, aşırı derecede olmasa da, bazı uyarılma temelli sorunlar olmuştur. Türkiye'nin cumhuriyet tarihi boyunca ağırladığı göçmen kitleleri arasında en çok kalabalık olan Suriyeli göçmenler olmuştur. Iraklı Kürtler, Bosnalı Müslümanlar ve Afganlar gibi çeşitli göçmen grupları Suriyeliler kadar kalabalık olmamıştır ve

. Suriyelilerin sayısındaki hızlı artış sonucunda kamp dışındaki Suriyelilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Savaşın uzaması ile Suriyelilerin Türkiye'de kalma süresini uzatmıştır. Kalış sürelerinin uzamasıyla, hem Suriyeliler hem de yerli halk Suriyelilerin geçici olmadığını anlamıştır. İlk olarak, misafir olarak tanımlanan Suriyelilerin dönüş umutları zamanla tükenmiştir. Göçün 2011'de başladığını, Türkiye'de doğan bir çocuğun Suriyelilerin 2018 yılına kadar okula başlayabilecek yaşta olduklarını düşünmesi gerekir. Göçmenler medya ve çeşitli yollarla misafir olarak sunulmuş, kendilerine verilen yasal statü “geçici koruma” olarak tanımlanmıştır. Ancak, zaman içinde Suriyelilerin geçici veya misafir olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum

entegrasyon çalışmaları gerektirmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı göz önüne alındığında, en kapsamlı entegrasyon çalışması olacak alanlar yerleştirme alanıdır. Burada krizin büyüklüğüne göre kapsamlı bir çalışma yapılmalıdır (ORSAM, 2016: 3).

Türkiye'deki Suriyeliler, Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça, çocuklarını burada okula gönderiliyor, Türkçeyi öğreniyor, iş buluyorlar. Bazen iş zorunluluğunu oluşturuyorlar. Suriyeli çocukların eğitimi için açılan Geçici Eğitim Merkezleri kademeli olarak devlet okulları tarafından değiştirilmekte ve Suriyeliler geçici sağlık merkezleri yerine hastanelere sevk edilmektedir. Seçimden öte, Suriyelilerin kalıcılığı bir zorunluluktur. Ancak bunun bazı olumsuz sonuçları vardır. Birincisi, Suriye göçünü teşvik etme olasılığı. Bir diğeri ise yerel halkın tepkisi olduğu yönündedir (Erdoğan, 2015: 185). Suriyelilerin% 7'si kamplarda,% 93'ü kamp dışındaki şehirlerde yaşamaktadır. Göçmenlerin Avrupa ülkelerinde yaşadığı yerlere bakarsak, örneğin İngiltere'deki göçmenlerin % 95'i şehirlerde yaşamaktadır (Goodson, Thomas).

Suriyelilerin entegrasyonuna verilebilecek en iyi örnekler ve farklı ulusların bir arada bulunması tarihimizdedir. Osmanlı Devleti, farklı uluslarla birlikte yaşamının, sosyal uyumu sağlamanın ve barışın ve barışın devamlılığını sağlamanın en başarılı örneğidir. Farklı ırklardan insanlar, dini geçmişler, kültürler ve diller yüzyıllar boyunca birlikte yaşamışlardır. Osmanlı Devletinin yıllarca sürekliliğini sağlayan yapı, bütün dini ve etnik oluşumların yaşamlarını kendi inançları çerçevesinde yürütebilmeleri ve bu hakları güvence altına almış olmaları gerçeğidir (Karpat, 2017; 83-84).

Göç yönetilmezse veya göç yönetimi yetersizse, kitleleri göç etmeye zorlayanlardan daha büyük ve daha sert olan krizlerin kaçınılmaz olması kaçınılmazdır. Özellikle göçün hızla kütleli olduğu ve hızla aktığı durumlarda, derhal müdahale etmek ve göç sürecini başından sonuna kadar etkin ve verimli bir şekilde yönetmek gerekir. Suriyelilerin entegrasyonunu en zorlaştıran olaylardan biri de, Suriyelilere karşı yalanların toplumda kulaktan kulağa yayılmasıdır. Örneğin, Suriyeliler ailede kişi başına asgari maaş alırlar. Her iki toplumun da bir güven ve barış ortamında bir arada yaşamasını ve ülkede bir güvenlik krizinin yaşanmamasını sağlamak için entegrasyon çabaları hızlandırılmalıdır.

Suriyeliler ve Türkler komşu ülkeler olmasına rağmen, kültürel kodlarda ciddi farklılıklar var. İki ülkenin birlikte yaşama konusunda Őüpheleri olması doğaldır.

Suriyelilerin iŖgc piyasasına katılımının sosyal boyutu, ücretlerin azaltılması nedeniyle dıŖlanmamakla sınırlı değildir. Suriyelilerin emeğinin sömürülmesinin yanı sıra sigortasız alıŖma da sonuçları ortaya koymuŖtur. Ayrıca Suriye'den Türkiye'ye gelen nitelikli, niversite mezunu doktorlar, hemŖireler, mühendisler, eczacılar, akademisyenler eŖitli meslek gruplarından insanlar Türkiye'de kalmak yerine diğer üçüncü ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler (Betts, Collier, 2017: 110).

Nitelikli Suriyelilerin meslek sahibi olarak iŖe alınması, sosyal kabul düzeyindeki etkileri bakımından önemlidir. Bu duruma verilebilecek bir diğer önemli örnek lkemizde yaŖanmıŖtır. Hitler'in İkinici Dünya SavaŖı'ndan hemen önce Almanya'da iktidara gelmesiyle, Yahudileri görevlerinden almak için Almanya'da bir yasa çıkarıldı. Yahudi aydınları ve bilim insanları, ülkedeki Yahudiler için tetikleyici bir tehlike olduğunu fark edilmiŖ ve Almanya'yı bir ülkeye sığınmak üzere terk etmiŖlerdir. Yüz elli Yahudi uzman ile aileleriyle birlikte Türkiye'ye getirildi. Bu bilim adamları, Mustafa Kemal ve arkadaŖlarının ülkedeki modernizasyon alıŖmalarında üniversitelerde ders verdiler. DıŖ hekimliğinden hukuka, bu göçmenler, Türkiye'deki akademik alıŖmalara yaptıkları katkılarla bilinen, iktisattan ilaca kadar birçok alanda ders vererek hizmette bulunmuŖtur.. Bazıları savaŖtan sonra Almanya'ya geri döndü, bazıları Amerika'ya göç etti ve bazıları ülkemize yerleŖmiŖtir (Karpas,2017: 92).

Yerel halkın, Suriyelilerin geçici değil kalıcı olduğunu kabul etmeleri ve Suriyelilerle birlikte yaŖama fikrine hazır olmaları gerekmektedir. Bir arada yaŖama zemin hazırlığı da çok önemlidir. Ancak, Türk halkı Suriyelilere insani kaygılarıyla yardım etmesine rağmen, Suriyelilerle ilgili mesele siyasi bir konudur. Konuyu siyaset temelinde tartıŖmak, toplumun önemli bir kısmının doğrudan tepki vermesine neden olacaktır (Erdoğan, 2015; 201).

Suriyelilerin Türk toplumu ile entegrasyonunu arttırmak için gerekli olan bir diğer konu da, beraber yaşadktan sonra barış ve güvenlik ortamını bozabilecek riskleri ortadan kaldırmak ve halkla paylaşmak için önlemler almaktır. Kitlesel göç hareketlerinin yerel halkı rahatsız etmesi oldukça doğaldır. Bu kaygıya yol açabilecek riskleri belirlemek ve önlem almak gerekir. Durumun devlet kontrolü altında olduğunu bilmek, göçmenlere karşı olumsuz hisleri ve bakış açıları önleyecektir (Erdoğan, 2015: 201). Suriyelilerin toplumda ortaya çıkardığı bir diğer huzursuzluk boyutu, resmi bir veri olmasa bile, Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde, Suriyeli kadınların kumda dini evlilikleriyle evli olan Türk erkekleriyle evlenmeleri olasılığıdır. Bu bölgelerdeki insanlar arasındaki durumu ifade eden Suriyeli kültür kodlarının çok eşlilik olduğu ve dini evlilikle evliliklerin, yerli halk arasında da rahatsızlık yarattığı ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2015: 202-203).

Toplumun kafasındaki Suriyeliler hakkındaki belirsizlikler ve yanlış bilgiler, sosyal uyumu zorlaştıracaktır. Uyumun kolaylaştırılması için yetkili makamlara, yerel halkın Suriyelilerle ilgili bilgi kirliliğine verdiği yanıtın açıkça haberdar edilmesi uygun olacaktır. Suriyelilere sağlanan yardım ve hizmetleri daha iyi açıklamak için yerel yetkililer öne çıkmalıdır. Ancak ülkemizdeki Suriyelilerle ilgili kararlar merkezden alınmaktadır. Yerel yönetimlerin daha aktif katılımı, merkezi hükümet yerine yerel halkla daha yakın ilişkilere katkıda bulunacaktır. Bu sayede yalnızca Türk halkı değil, Suriyeliler de devlet kurumlarına ulaşmada daha hızlı sonuç alacaktır.

Türkiye'deki Suriyelilerin sayısındaki istatistiklere bakıldığında 4 100 kişinin Suriyeli olduğu görülmektedir. Suriyeliler, ülkemizdeki bütün illerde olduğu gibi, hayatımızın her alanında var. İlk önce, Suriye varlığı ve kalıcılığı kabul edilmeli ve daha sonra Suriyelilerle etkileşime girilmelidir. Suriyelilerin kalıcı olduğu düşünüldüğünde, onlara Türkçe öğretilmesi uygun olacaktır. Kamu yöneticileri olarak gerekli entegrasyonu sağlamak için gerekli olanakları sağlamak gerekir. Bir toplum olarak, marjinalleşme, parçalanma ve palavra gibi durumlardan kaçınılmalıdır. Farklılıkların kabulü ve yapıcı davranışların gösterilmesi uyum sürecini kolaylaştıracaktır. Ancak entegrasyonun bir anda mümkün olmadığı unutulmamalıdır (Adıgüzel, 2017: 13).

Farklı özelliklere sahip olan gruplar birbirlerini kabul ettikleri sürece sosyal uyum içinde birlikte yaşayabilirler. Osmanlı Devleti'nde bu yüzyıllar boyunca geçerli olmuştur ve Müslümanlar ve Yahudiler kimliklerini koruyarak uyum içinde birlikte yaşamışlardır (Karpas, 2017: 92). İstanbul'da hala üç bin Sefarad Yahudi yaşıyor. Bunlar Osmanlı İmparatorluğu döneminde göç eden Yahudilerin devamıdır. Bu, diğer göç olaylarında örnek olarak uygulanabilecek bir durumdur. İki toplumun birlikte yaşaması gereken farklılıklara saygı, entegrasyonu beraberinde getirmektedir (Karpas, 2017: 92).

Entegrasyon veya sosyal bütünleşme, göç olgusunun en temel basamağını oluşturur. Ancak, kitlesel göç durumunda bile, devletler öncelikle acil ihtiyaçlara cevap verir ve entegrasyon ihmal edilir. Konaklama, konut ve sağlık gibi göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamak kadar önemlidir. Farklı kültürlerde, farklı uluslarda ve farklı deneyimlerde, aynı kaptaki farklılıkları çözmek önemlidir. Toplumlarda karşılıklı saygıyı vurgulamak da entegrasyonu kolaylaştıracaktır. Suriyelilerin ülkemize entegrasyonunun temel nedeni, Suriyelilerin ilk göç anından itibaren misafir olarak konuklara tanıtılmasıdır. Onları misafir olarak tanıtmak, geri dönecekleri beklentisini yaratmıştır. Ancak savaşın sekizinci yılında geri dönmeleri çok zor olacaktır.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

11.1. Sonuç

Göç çok eski bir kavram olmasına rağmen, ulus-devlet olma fikri her zaman önemli olarak kabul edilmiştir. Ancak küreselleşme sınırları yükseltmiş ve ülkeleri daha da yakınlaştırmıştır. Dünyadaki savaşlar, açlık, salgın hastalıklar ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle göç her geçen gün artmaktadır. Bu sürekli göç yönetimini gerektirir.

Suriye'den göçün başlamasıyla birlikte Türkiye daha önce böyle bir göçmen kitlesiyle karşı karşıya kalmamıştır. Bu, göç politikalarının yanı sıra göç mevzuatının yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu dönemde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca Yabancılara Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Suriyeliler ülkelerinden göç ettiklerinde, ilk önce kamplara yerleştirilmişlerdir. Bununla birlikte, zamanla göçmen sayısındaki hızlı artış, kampların yetersiz kalmasına ve kamp dışı yerleşimlere neden olmuştur. Kamplarda Suriyelilere sorumlu personel tarafından eğitim ve sağlık gibi temel hizmetler verilmektedir. Kamp dışı yerleşimler için, bireyler bu hakları kullanmadan önce geçici koruma statüsüne başvurmalıdır. Kamp yerleşimleri, Suriyelilerin yaşamlarını zorlanmadan yönetmelerini sağlayacak donanımına sahiptir. Kampta sağlık merkezi, eğitim merkezi, market, sosyal alanlar bulunmaktadır. Bu durum göçmenler için kolaylık sağlarken, mevcut durumun uzun yıllar devam etmesi nedeniyle kamplarda kalan bireylerin entegrasyonunu büyük ölçüde sınırlamaktadır.

Suriyeliler, kamp dışı yerleşimlerde yerel halkla yaşamaktadırlar. Ancak, bu entegrasyonun iyi olduğu anlamına gelmemelidir. Suriyelilerin çoğunlukla sınır illerinde ve büyük şehirlerde yığılı olması, Suriyelilerin bazı yerlerde çok fazla dikkat çekmesine neden olmaktadır. Bu durum, kitlelerin bulunduğu Suriyelilere karşı olumsuz bir yargı yaratmaktadır. Kamp dışı yerleşim yerlerinde kontrollü bir yerleşim ve illerimizde nüfuslarını ve istihdam kapasitelerini dikkate alarak orantılı bir yerleşim sosyal kabul görmeyi kolaylaştıracaktır.

Suriyelileri istihdam kapasitelerine bakarak yerleştirmek ve istihdam etmek, Suriyelilerin istihdamı için yeterli bireyler olarak görölmelerini sağlayacaktır. Suriyelilerin yeterli istihdam edilmemesi sosyal kabullenmeyi zorlaştırmaktadır. İstihdam edilmeyen Suriyeli kendisini yetersiz görmektedir. Suriyelilere istihdam sağlamak için yapılacak düzenlemelerden biri diploma denkliğidir. Ülkelerinden aldıkları Suriye diplomalarının ölkemizde eşdeğer sayılması Suriyelilerin topluma birey olarak katılımını, sosyal kabul düzeyini artıracak ve Suriyelilerin öz saygılarını ve yaşam memnuniyetini artıracaktır. Sosyal kabul görememek ilk önce asimilasyona ve daha sonra sosyal ayrımcılığa neden olacaktır. Bunu önlemek için, dil eğitimi atılması gereken bir adımdır.

Suriyelilerin Türkiye'den sonra yoğunlaştığı iki öлке vardır: Ürdün ve Lübnan. Türkiye ile karşılaştırıldığında, iki ölkenin kamp koşullarının kötü olduğunu söylemek de mümkündür. Ayrıca, Lübnan silahlı kuvvetleri, Lübnan'daki kamplarda görev yapmaktadır. Lübnan'ın bazı bölgelerinde, Suriyelilerin gece dışarı çıkmasına izin verilmemektedir. Ülkesine geri gönderme ve entegrasyon uygulamalarının yasaklanması bölgeye göre değişmektedir. Lübnan'daki Sünni bölgelerde Suriyelilerin varlığı kabul görmektedir. Bunun nedeni 2011'den önce Lübnan'da yaklaşık 500.000 Suriyelinin çalışıyor olması nedeniyledir. Lübnan'da, yerel yöneticilerin tutumu Suriyelilerin sosyal kabul düzeyinde etkilidir. Lübnan Suriyelilerle ilgili uluslararası sorumluluk paylaşımının uluslararası platformlarda yetersiz olduğunu sık sık dile getirmiştir. Bu kapsamda Şubat 2016'da Londra Zirvesi'nde İngiltere Hükümeti ile bir sözleşme imzalanmış bu anlaşmaya göre, İngiltere işgücü piyasalarını destekleyeceğini ve mültecilerin iş bulmalarına izin vereceği sözünü vermiştir.

Ürdün'de ise, Suriyeli mülteci kampları güvenlik müdürlüğü, Ürdün'deki Suriyeli mülteci kamplarının güvenliğini sağlamak amacıyla 2013 yılında kurulmuştur. Ürdün, Suriye'nin çalışmalarına yönelik bürokratik engelleri azaltırken Ürdün'ün mültecilere ev sahipliği yapması için hükümet ayrı bir kaynak ayırmıştır. Suriyelilerin eğitimi, güvenliği, sosyal olanakları bu kaynaktan karşılanmaktadır.

11.2. Öneriler

- Yaptığımız çalışmalar sonucunda Suriyeli mültecilerin öncelikle barınma ihtiyaçları karşılanması gerekmektedir. Bunun için çadır kentler, konteyner kentler geçici çözüm olsa da daha fazla yapılması zorunludur.
- Suriyeli mültecilerin en önemli sorunu eğitimidir. Türkiye Cumhuriyetinin açtığı okullar, geçici eğitim alanları ve Türk öğrencilerle birleşik eğitim soruna azda olsa çözüm olmuştur. Doğrudan mülteci okullarının artırılması gerekmektedir.
- Mültecilerin en önemli sorunlarından biri de istihdam sorunudur. Ucuz işgücü kapasitesine sahip sığınmacılara iş ve istihdamı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Geçici ve kaçak olarak çok düşük ücretlere çalışan bu insanların meslek hayatlarına kazandırılması ve nitelikli iş alanlarının oluşturulması gerekmektedir. .
- Türkiye'nin Suriyeli mültecilere 2011 yılından itibaren ortalama 45 milyar dolar harcanmıştır ve dünya devletlerinden gelen yardım 2 milyar dolar seviyesindedir. Türkiye'nin daha fazla diploması ile bu yardımların artırılması ve Türkiye'nin üzerinden bu külfetin alınması gerekmektedir.
- Göçmen nüfusun çalışma çağındaki nüfustan oluştuğu göz önüne alındığında, çeşitli uygulamalar geliştirilebilir. Bu şekilde göçmenler ekonomiye katkıda bulunabilir. Son Osmanlı göç politikalarında olduğu gibi, Suriye'deki göçmenlere arazinin devlette kalması koşuluyla boş tarım arazileri verilerek tarımdaki süreklilik sağlanabilir. Ekili topraklardan elde edilen gelirin belirli bir kısmı tarımla uğraşan bireye bırakılırken, bir kısmı da Türkiye Tahıl Büroları tarafından alınabilir.

- Hayvancılıkta da benzer bir uygulama yapılabilir. Hayvancılığın gerçekleştirilmesi için arazi, teknik donanım ve damızlık hayvanlar devlet tarafından temin edilmelidir. Elde edilen üretim, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü gibi kurumlar aracılığıyla pazara satılabilir.
- Kahramanmaraş'ta bulunan sığınmacıların, gelecekteki durumları hakkında açık ve net bir durum yoktur. Bu nedenle, sığınmacılarla ilgili sorunları önlemek veya en aza indirmek için etkili bir sığınma yönetimi uygulanmalıdır.
- Mültecilere Türkçe eğitimi konusunda ayrı bir eğitime tabi tutulması ve Türkçenin sevdirilerek öğretilmesi elzemdir.
- İltica başvurusu yönetimi çerçevesinde belirtilen hususların bazıları yerine getirilmiş, ancak bazıları ertelenmiştir. En azından Suriyeli mültecilerin topluma uyumunu (Entegrasyon) kolaylaştırmak ve yerli halkın rahatsızlığını gidermek için çeşitli önlemler almak uygun olacaktır. Örneğin, yerel halk ile sığınmacılar arasındaki iletişim eksikliğini gidermek için çaba gösterilmelidir. Bu şekilde, yöre halkının sığınmacılara yönelik önyargılı düşünceleri ortadan kalkacak veya azaltılacaktır.
- Kalıcı çözüm olarak ise; Türkiye'nin müşterek devletlerle Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı hareketinde olduğu gibi güvenli bölge olarak nitelendirilen yerleşim alanları arttırılmalı ve Suriyeli Mültecilerin nitelikli ve donanımlı olarak yetiştirilip güvenli alanlara yerleştirilmesi en kalıcı çözüm olacaktır.

KAYNAKÇA

- 6458 sayılı kanun, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (R.G.11,04,2013: Sayı: 28615)
- Aktüre, S. (1985). “Osmanlı Devleti’nde Taşra Kentlerindeki Değişimler” Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi (4.c.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Anbarci, N. Ulubaşoğlu, M.A. (2005). "Intersectoral Size Differences and Migration: Kuznets Revisited, Accounting", Economics and Finance School Working Papers- Series, 2005 /16, (2005), s.4.
- Arslan, İ. ve Akan, Y. (2008). Göç Ekonomisi Türkiye Üzerine Bir Uygulama, Ekin Basım Yayın Kitapları.
- Beth B.H. Markson, E.W., Stein, P.J. (1988). Sociology, MacMillan Publishing Company, New York.
- Birdişli, F. (2016). Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik, Seçkin Yayınevi, Ankara, 227.
- Bouchet Saulnier, F. (2002). İnsancıl Hukuk Sözlüğü , İletişim Yayınları, İstanbul, 250.
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2015, 2(1): 60-80, ISSN: 2148-970X. DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2015.1.6080>
- Bozdağı, Y. (2014). Türk Yunan Nüfus Mübadelesi Ve Sonuçları, Ocak 2014, s. 15.
- Cenevre Sözleşmesi, 1951.
- Çavuşoğlu, D. (1995). “Beyin Göçü” İstihdam Dergisi, Sayı: 19, Nisan-Haziran 1995, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Ofset Fotomat, Ankara.
- Çavuşoğlu, H. (2006). Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler, folklor/edebiyat, Cilt:12, Sayı: 48, 2006/4, Ankara, ss. 83-104.

- Çelik, F. (1999). Ekonomik Yönleri ile İç Göç Olgusu (Teori ve Uygulama), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Çelik, F. (2002). "İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı ile Analizi", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:13, s.276-277.
- Çelik, F. (2005). "İç Göçler: Teorik Bir Analiz", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.14, Sayı.2, s.168.
- Çerkeşli, M.T. (2016). 2000 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Arap Baharı, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çiçekli, B. (2009). Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar ,Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Devletler Hukuku Enstitüsü,1936
- Dışişleri Bakanlığı, (1969). Dış Türkler (Belgeler), T.C. Dışişleri Bakanlığı AZEM Dairesi, Ankara.
- Dilek Polat, (2007). Ağrı Alt Bölgesinde (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) Gelir Dağılımı ve Göç (Bir Uygulama), Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Dündar, T., Özer, E., (2015). Türkiye'de Göçmen Olmak, Göçmen İşçiler Araştırması, http://www.ikgv.org/pdf/Belgesiz_Gocmenler_Isciler_TR.pdf, İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı, 10.01.2019
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan, Birey ve Toplum Dergisi, Cilt:5, Sayı:9, ss.9-22
- Ekşi, N. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul.

Erkiral Tavas, O., (2015). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Ankara.

Everett S.Lee, (1966). "A Theory of Migration", Demography, Vol.3, No.1.

Fassmann H., Haller M. and Lane D.S. (Eds.) (2009). Migration and Mobility in Europe: Trends, Patterns and Control. Northampton: Edward Elgar.

Gil Loescher, (2017). UNHCR's Origins and Early History: Agency, Influence, and Power in Global Refugee Policy, Centre for Refugee Studies.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,2016

Güleç, C., (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları, Tesam Akademi Dergisi Temmuz, 2015. 2 (2). 81 – 100, ISSN: 2148 – 2462

Gündoğar, S. ve Orhan, O. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM, Rapor(195),7-10.

Gürcüoğlu, O. (2015). An Analysis Of Hatay Arab Alevi's' Accounts Of Their Relations With Syrian Refugees In Hatay After Syrian Crisis In 2012, A Thesis Submitted To, The Board Of Graduate Program Of Middle East Technical University, Northern Cyprus Campus.

Hopyar, Z. (2016). Avrupa'nın Mülteci Politikası, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Aralık 2016, Cilt:2, Sayı 3, ss,59-67. e-ISSN: 2149-8539 p-ISSN: 2528-9969

[http://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953-multeci-siginmaci-gocmen-nedir\(05.06.2016\)](http://bianet.org/bianet/insan-haklari/2953-multeci-siginmaci-gocmen-nedir(05.06.2016))

[http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560\(12.06.2016\)](http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560(12.06.2016))

[http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641\(10.06.2016\)](http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641(10.06.2016))

[http://www.turkcebilgi.com/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1\(05.06.2016\)](http://www.turkcebilgi.com/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1(05.06.2016))

<http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>

<http://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi>

https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang--tr/index.htm, 10.01.2019

https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/05/UNHCR_Brochure_TR.pdf, 10.01.2019

IMO- Uluslararası Göç Örgütü, (2009). Uluslararası Göç Hukuku, Göç Terimleri Sözlüğü.

İçduygu, A. Sirkeci, İ. ve Aydınğün, İ. (1998). *Türkiye' de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi*, İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları, .s.205.

İstanbul Fikir Enstitüsü, (2014). Suriyeli Sığınmacılar Raporu, İstanbul, 42

Kapu, H. ve diğerleri, (2012). "TRA2'de Göç Olgusu: Sebep ve Sonuçlar Bağlamında Analitik Bir Araştırma", SERKA, Kars.

Kaya, M. (2017). Türkiye'deki Suriyeliler, Hiperlink Yayınları, Ankara.

Kaynak, M. (1992). Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991), Tanmak Yayınları, Ankara.

Koç, E. (2001). 20.06.2001. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen Nedir ?. www.bianet.org,

Kritz, M.M., Keely, C.B. (1981). "Introduction" Global Trends in Migration (iç.) Mary M. Kritz, Charles B. Keely and Silvano M. Tomasi (ed.), The Center for Migration Studies of New York, Inc., New York.

- Lee, E.S.A. (1969). "Theory of Migration", Cambridge at the University Pres, Sociological Studies 2.
- Martin, P.L. (1991). Bitmeyen Öykü: Batı Avrupa'ya Türk İşçi Göçü, BM Kalkınma programının mali desteğiyle yayınlanmıştır, Pelin Ofset, Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara.
- McLean, E., (1981). "The Global Labor Market in the Modern World-Economy" Global Trends in Migration (iç.), Mary M. Kritz, Charles B. Keely ve Silvano M. Tomasi (ed.), The Center for Migration Studies of New York, Inc., New York.
- Oran, B. (2018). Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, B. (2012). "Avrupa Birliği'nin İran ve Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi", Ortadoğu Analiz Dergisi, Aralık, 2012, Cilt: 4, Sayı:48, ss.39-52
- Ravenstein, E.G. (1885). "The Laws of Migration", Journal of the Statistical Society of London, Vol.48, No.2, (1885), s.198-199.
- Sander. O. (2013). Siyasi Tarih 1918-1994, 23.b., Ankara, İmge Kitabevi.
- Shills, E., (1978). "Roots-The Sense of Place and Past: The Cultural Gains and Losses of Migration" Human Migration: Patterns and Politics (iç.), McNeill William H. ve Adams Ruth S. (ed.), Indiana University Press, Bloomington & London.
- Sjaastad, L.A. (1962). "The Cost and Returns of Human Migration", Journal of Political Economy, Vol.70, No.5, Part 2: Investment in Human Beings.
- Solberg, C., (1978). "Mass Migrations in Argentina, 1870-1970" Human Migrations: Patterns and Politics (iç.), McNeill William H. ve Adams Ruth S. (ed.), Indiana University Press, Bloomington & London.
- Stouffer, A.S, (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance, American Sociological Review, Vol.5, No.6, (1940), s.846.

- Taneri, G. (2012). Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi (Non-Refoulement) İlkesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.
- Terzioğlu, S.S. ve Özarlan, B.B. (2016). Uluslararası Örgütler Hukuku, Ankara, Adalet Kitabevi.
- TESEV, (2012). Türk Dış Politikası İçin Bir Test:Suriye Krizi,İstanbul.
- Theodore. W. (1962). "Schultz Reflections on Investment in Man", Journal of Political Economy, Vol.70, No.5, Part 2: Investment in Human Beings.
- Thomas, B., (1973). Migration and Economic Growth, At the University Pres, Cambridge.
- Todaro, M.P. Urban Job (1976). "Expansion, Induced Migration and Rising Unemployment", Journal of Development Economics, Vol.3, No.3, s.211-225.
- Toğrol, B., (1991). Direniş (Bulgaristan Türklerinin 114 Yıllık Onur Mücadelesinin Karşılaştırmalı Psikolojik İncelemesi), Boğaziçi Üniversitesi Matbaasında Basılmıştır, İstanbul.
- UN, Birleşmiş Milletler Türkiye, (2019). <http://www.un.org.tr/zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde/>, 10.01.2019
- Unat, N.A. (2006). "Bitmeyen Göç", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- UNHCR – BM Mülteci Örgütü Türkiye, (2019). <https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>, 10.01.2019.
- UNHCR, (2018). Zorla Yerinde Edilmeye ilişkin Raporlama – Kilit önemde tanımlar, <https://www.unhcr.org/tr/19707-zorla-yerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kuresel-bir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>, 05.01.2019

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, Ankara Barosu Dergisi.

www.goc.gov.tr, Erişim tarihi: 30.03.2018.

www.mvnet.com/trend/cevaplar/somlar-cevaplar/...federal...is-gucu/6766296, Erişim Tarihi: 25.03.2018.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.

Yakar, M. ve Yazıcı, H. (2009). "Afyonkarahisar Kentinde Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı İle Analizi (1990-2000)", Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı.20.

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık.

Yıldırımoglu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü "Almanya' ya Türk Emek Göçü" *Kamu-İş*; C:8, S: 1/2005.s.7.

Yıldız, Ö. (2013). Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*,16(1),141-169

Yücel, Z. (2011). AB'nin Orta Doğu Perspektifinden Suriye Politikası, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2011, Cilt 9, Sayı 16, Sayfalar 85 - 98